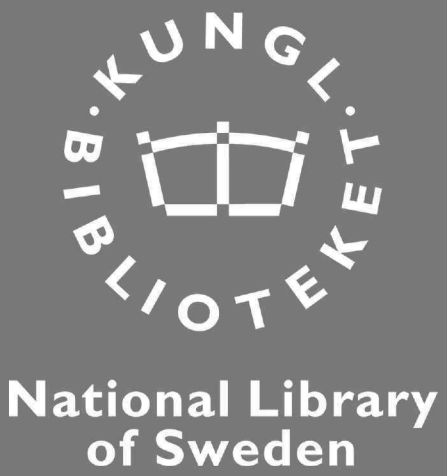

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1941:31
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG TILL LAG ANGÅENDE ÄNDRING I VISSA DELAR AV LAGEN DEN 6 JUNI 1930 OM FÖRSAMLINGSSTYRELSE I STOCKHOLM

AVGIVET AV

ÅKE HASSLER

STOCKHOLM
1941

Statens offentliga utredningar 1941

Kronologisk förteckning

1. Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 3. Förslag till krigspensionsförordning m. m. Beckman. 120 s. **Fö.**
2. Betänkande med förslag rörande restaureringen av Uppsala domkyrka. Uppsala, Almqvist & Wiksell. 82 s. 16 pl. **E.**
3. Åtgärder för bekämpande av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar. Norstedt. 58 s. **Ju.**
4. Utredning angående byggnadskostnaderna. Beckman. viij, 386 s. **S.**
5. Betänkande med allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder. Del 1. Marcus. 522 s. **Fi.**
6. Betänkande med allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder. Del 2. Marcus 143 s. **Fi.**
7. Förslag till rättegångsbalk av Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 godkänt såsom grundval för processlagberedningens fortsatta verksamhet. Norstedt. iv, 530 s. **Ju.**
8. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m. 1. Lagtext. Norstedt. vij, 141 s. **Ju.**
9. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m. 2. Motiv. Norstedt. 720 s. **Ju.**
10. 1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. Marcus. 435 s. **Fi.**
11. Betänkande med förslag om inrättande av en statlig brandskola m. m. Beckman. 63 s. **K.**
12. Betänkande med förslag till förstatligande av den allmänna väghållningen på landet m. m. Beckman. 276 s. **K.**
13. Förslag till revision av den svenska evangelieboken. Norstedt. viij, 478 s. **E.**
14. Betänkande med utredning och förslag till åtgärder för främjande av hantverk och småindustri. Marcus. 127 s. **H.**
15. Betänkande rörande bekämpande av väggohyra. Idun. (4), 120 s. **S.**
16. Betänkande angående vattenförorening. 2. Tekniska och biologiska utredningar. Norstedt. 288 s. **Ju.**
17. Betänkande angående revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen. Del 1. Lönegraderna A 1—A 29. Norstedt. 134 s. **Fi.**
18. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 1. Tiden augusti 1939—juni 1940. Idun. 436 s. **Fo.**
19. Betänkande angående fiskarenas ekonomiska organisation och reglering av fiskmarknaden. Marcus. 73 s. **Jo.**
20. Betänkande med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeringsformen. Hæggström. 128 s. **Ju.**
21. Statistisk utredning rörande fri rättegång. Norstedt. 38 s. **Ju.**
22. Betänkande med förslag till livsmedelsstadga m. m. Hæggström. 573 s. **S.**
23. Domänstyrelsens förslag till grunder för värdering av skog vid taxering av fastighet m. m. Kihlström. 83 s. **Fi.**
24. Betänkande med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. Marcus. 62 s. **Jo.**
25. Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om kastrering m. m. Marcus. 36 s. **Ju.**
26. Supplement nr 6 till Sveriges familjenamn 1920. Stat. repr.-anst. 53 s. **Ju.**
27. Betänkande med utredning och förslag angående läkarutbildningen. 1. Utbildningen till medicine licentiatexamen. Thule. vij, 376 s. **E.**
28. Betänkande med förslag angående underlättande av deltagandet i kommunala val. Norstedt. 60 s. **S.**
29. Socialvårdskommitténs betänkande. 3. Statistisk undersökning angående fattigvårdens understödsverksamhet. Beckman. 127 s. **S.**
30. Betänkande och förslag angående soldatvården. Beckman. 147 s. **Fö.**
31. Betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm. Av A. Hassler. Hæggström. 90 s. **E.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1941: 31
ECKLESIASTIKDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG TILL LAG ANGÅENDE ÄNDRING I VISSA DELAR AV LAGEN DEN 6 JUNI 1930 OM FÖRSAMLINGSSTYRELSE I STOCKHOLM

AVGIVET AV

ÅKE HASSLER

STOCKHOLM 1941
IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI A.B
413526

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 31 januari 1941 bemyndigat chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla en sakkunnig för att inom departementet i enlighet med de direktiv, departementschefen ägde meddela, biträda vid fortsatt beredning av ärende rörande reglering av församlingsindelningen i Stockholm, har departementschefen samma dag tillkallat undertecknad såsom sakkunnig för nämnda ändamål. På därom gjorda framställningar har departementschefen tillika, enligt bemyndigande, *dels* den 10 mars 1941 uppdragit åt sekreteraren hos Svenska stadsförbundet Erik Arnold Sixten Humble att tjänstgöra såsom sekreterare åt mig, *dels ock* den 5 juni 1941 tillkallat assessorn i Svea hovrätt Sven Einar Romanus såsom expert för att stå till mitt förfogande för överläggningar och samråd.

I anslutning till de direktiv departementschefen meddelat för ärendets fortsatta beredning får jag härmed vördsamt överlämna betänkande med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm jämte motiv och därvid fogade bilagor.

Stockholm den 27 oktober 1941.

ÅKE HASSLER.

/ *Sixten Humble.*

FÖRSLAG

till

LAG

angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 1—3 §§, 21 § 1 och 2 mom. samt 34—43, 62—68, 71 och 74 §§ lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm[1] skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Varje territoriell församling i huvudstaden äger att själv, efter vad i denna lag närmare bestämmes, vårda sina gemensamma kyrkliga angelägenheter och vissa ärenden rörande folkskoleväsendet, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan.

För vården av kyrkliga angelägenheter, som äro gemensamma för hela huvudstaden, skola samtliga stadens territoriella församlingar bilda en kyrklig samfällighet.

Vad i — — — varit övlig.

2 §.

1 mom. Med territoriell församlings gemensamma kyrkliga angelägenheter samt ärenden rörande folkskoleväsendet avses i denna lag frågor om

dels

a) åtgärder till främjande av församlingsvården;

b) tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare, klockare och andra kyrkobetjänte;

c) hushållning med och vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för kyrkliga ändamål avsedd egendom, i den mån detta icke ankommer på samfälligheten;

d) anskaffande och underhåll av inventarier och prydnader för kyrkan, vilka äro ägnade att göra kyrkan tjänligare för dess ändamål;

e) anskaffande och underhåll av inventarier för församlingshus;

f) anskaffande av förbrukningsföremål, som erfordras för pastorsexpeditionen eller för kyrkliga förrättningar;

g) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten;

[1] Senaste lydelse av 21 och 62 §§ se SFS 1936: 288.

h) fördelning av bänkrum i kyrkan;

i) avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans egendom; samt

j) vård av församlingen tillhörig eller åt densamma upplåten kyrkogård;

dels

k) folkskoleundervisningen samt dithörande anstalter i den mån handhavandet av dessa frågor enligt gällande författningar tillkommer huvudstadens församlingar;

dels

l) upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek); samt

m) lokal för och avgifter till sådant bibliotek;

dels ock

n) användande av kyrkliga medel, som stå till församlingens förfogande; samt

o) upptagande av församlingsavgifter för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på församlingen.

2 mom. Med huvudstadens gemensamma kyrkliga angelägenheter avses i denna lag frågor om

dels

a) prästerskapets och kyrkobetjäntes löneförmåner;

b) byggnad, underhåll och brandförsäkring av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjänte ävensom anskaffande och underhåll av brandredskap;

c) uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus ävensom tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt; samt

d) utgörande av allmän kyrkoavgift;

dels ock

e) användande av kyrkliga medel, som stå till samfällighetens förfogande; samt

f) upptagande av församlingsavgifter för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten.

3 mom. Om vården av vissa kyrkogårdar är särskilt stadgat.

3 §.

1 mom. Församlings beslutanderätt utövas i frågor om kyrkofullmäktiges antal samt vid val av organist, kyrkosångare och klockare å kyrkostämma och i övrigt av kyrkofullmäktige.

Förvaltning och verkställighet tillkomma kyrkoråd, skolråd eller biblioteksstyrelse eller de andra styrelser, nämnder eller personer, som äro utsedda för särskilda förvaltnings- eller verkställighetsbestyr.

2 mom. Samfällighetens beslutanderätt utövas av församlingsdelegerade. Om vården av samfällighetens kassarörelse stadgas i 41 §. Förvaltning och verkställighet i övrigt tillkomma kyrkorådet i församling, som ärendet angår. Finna församlingsdelegerade för visst fall erforderligt, att verkställigheten av deras beslut uppdrages åt särskilda därtill utsedda personer, må församlingsdelegerade därom besluta, dock äge i dylikt fall församling, som ärendet angår, utse sådana personer till lika antal, som församlingsdelegerade utsett.

21 §.

1 mom. Sedan överläggningen — — — eller nej.

Ordföranden tillkännagiver — — — med klubbslag.

Begäres omröstning — — — vid val.

Val av kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt församlingsdelegerade och deras suppleanter ävensom av revisorer och revisorssuppleanter, som avses i 65 §, så ock av två eller flera personer för särskild beredning av ärenden, som skola företagas till avgörande av kyrkofullmäktige, skall vara proportionellt, därest det begäres av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med siffran för det antal personer valet avser, ökad med 1. Om förfarandet vid sådant proportionellt val är särskilt stadgat.

2 mom. För beslut — — — av ackord.

Med allmän kommunalskatt förstås i c) och d) sådan skatt, evad den beslutits av stadsfullmäktige, kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade.

Hurusom för — — — kommunal fondbildning.

34 §.

Församlingsdelegerade utses av kyrkofullmäktige i varje församling till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en för varje påbörjat tiotusental invånare i församlingen vid utgången av det år, då allmänna val av kyrkofullmäktige senast ägde rum. Suppleanter utses till lika antal som delegerade. Sker ej valet proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

35 §.

Till församlingsdelegerad må för viss församling väljas endast den som är röstberättigad vid val av kyrkofullmäktige i församlingen samt boende inom församlingen och uppnått tjugufem års ålder. I avseende å obehörighet att vara församlingsdelegerad samt rätt till avsägelse från sådant uppdrag skall i övrigt vad i 8 § är stadgat om kyrkofullmäktig äga motsvarande tillämpning.

Vad om församlingsdelegerad är stadgat gäller ock om suppleant.

36 §.

Församlingsdelegerade och suppleanter väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. Valet skall förrättas före utgången av november månad året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige ägde rum.

Avgår delegerad, som utsetts vid proportionellt val, under den för honom bestämda tjänstgöringstiden, inkallas till delegerad den suppleant, som enligt den mellan suppleanterna bestämda ordningen bör inträda; den sålunda inkallade tjänstgör under den tid, som återstått för den avgångne. Avgår annan delegerad, anställes fyllnadsval för den återstående delen av tjänstgöringstiden. Sådant val bör, där ej särskilda omständigheter annat föranleda, äga rum å andra ordinarie kyrkofullmäktigsammanträdet under året.

Erfordras särskilda föreskrifter om val av församlingsdelegerade och suppleanter i anledning av ändring i ecklesiastik indelning, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

37 §.

Församlingsdelegerade välja varje år för nästkommande kalenderår bland sig en ordförande och en vice ordförande. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till överståthållarämbetet och domkapitlet.

För året näst efter det, då allmänna val av församlingsdelegerade ägt rum, skall ordförandevalet hållas i januari månad och ordförandeskapet intill dess utövas av den som delegerade därtill särskilt utsett.

Församlingsdelegerade antaga sekreterare med tjänstgöringsskyldighet enligt bestämmelser, som givas av delegerade.

38 §.

Församlingsdelegerade sammanträda så ofta ordföranden finner det nödigt, så ock när överståthållarämbetet eller domkapitlet därom förordnar eller visitationsförrättare eller något av de särskilda församlingarnas kyrkoråd eller de flesta av delegerade sådant äska.

Suppleanterna böra i den vid valet bestämda ordningen kallas till tjänstgöring, i den mån det erfordras till följd av hinder för delegerad eller vid uppkommen ledighet, som ej ännu kunnat fyllas, efter delegerad, som icke utsetts vid proportionellt val.

39 §.

Varje församlingsdelegerad äger en röst.

Vid församlingsdelegerades sammanträden äga tre av huvudstadens kyrkoherdar, vilka utses av domkapitlet, ändå att de icke äro delegerade,

att yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i besluten. Sådan rätt tillkommer jämväl ordförande i församlings kyrkoråd vid behandling av fråga, som angår församlingen. Rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten skall ock tillkomma revisor vid granskning av den av honom avgivna revisionsberättelsen.

40 §.

De ärenden, som företagas till avgörande av församlingsdelegerade, skola förut vara vederbörligen beredda av ett beredningsutskott. Innan ärende, som angår viss församling, företages till avgörande av församlingsdelegerade, skall tillfälle lämnas församlingens kyrkoråd att avgiva yttrande däröver.

Val må dock av församlingsdelegerade förrättas utan föregående beredning. Detsamma gäller om avgörande av ärende, som fordrar skyndsam handläggning och icke avser utgift eller anskaffande av medel därtill eller avhändande av egendom eller efterskänkande av rättighet.

41 §.

Beredningsutskottet utgöres av församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande, vilka utöva enahanda befattningar inom beredningsutskottet, samt ytterligare nio ledamöter jämte lika många suppleanter, vilka delegerade välja bland sig. Valet avser kalenderår och skall förrättas å det sammanträde, vid vilket delegerades ordförande utses. Sker valet ej proportionellt, skall tillika bestämmas den ordning, i vilken suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

Vid val av beredningsutskott skola församlingsdelegerade bland utskottets ordinarie ledamöter utse en kassaförvaltare. Denne handhar samfällighetens kassarörelse och är ensam ansvarig därför.

Vid beredningsutskottets sammanträden äger ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är ledamot av utskottet, att, såvitt rör fråga som angår församlingen, yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i beslutet.

42 §.

Vid församlingsdelegerades sammanträde föres protokoll under ordförandens inseende av sekreteraren eller, vid förfall för honom, av annan därtill av ordföranden utsedd person.

Protokollet, av vilket skall framgå, vilka delegerade varit närvarande, skall upptaga för varje ärende överläggningsämnet och beslutet med angivande huruvida och i vilken ordning omröstning företagits.

Justering av protokollet verkställes senast fjorton dagar efter sammanträdet å tid, som ordföranden bestämmer och vid sammanträdet tillkänna-

giver, av ordföranden jämte minst två därtill för varje gång av delegerade utsedda närvarande ledamöter. Justering må ock verkställas av delegerade antingen genast eller vid sammanträde senast fjorton dagar därefter, varom vid tillfället underrättelse meddelas. Protokollet underskrives av protokollföraren samt bestyrkes, med anteckning om justeringen, av ordföranden och de utsedda justeringsmännen eller, där justeringen verkställts vid sammanträde med delegerade, minst två vid sammanträdet närvarande ledamöter.

Sedan protokollet justerats, skall genom ordförandens försorg en förteckning över de vid sammanträdet fattade besluten anslås vid församlingsdelegerades expedition. Förteckningen, vilken tillika skall innehålla uppgift å dagen, då densamma anslagits, skall även dels tillställas församlingarnas kyrkoherdar för att anslås vid pastorsexpeditionerna, dels ock införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas, så ock i minst två andra av huvudstadens dagliga tidningar.

43 §.

Vad i 13, 15, 16, 19—23 samt 25—27 §§ är stadgat om kyrkofullmäktige och deras ordförande skall äga motsvarande tillämpning i fråga om församlingsdelegerade och deras ordförande, dock med iakttagande därav, att kungörelse om sammanträde med församlingsdelegerade skall införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas.

62 §.

1 mom. För varje församling skall utgifts- och inkomststat årligen upprättas för det nästföljande kalenderåret, särskilt för kyrkan samt särskilt för skolan, såvitt angår församlingen enskilt, och församlingsbibliotek. Finnes biblioteksstyrelse, skall utgifts- och inkomststat upprättas särskilt för församlingsbiblioteket.

Å utgiftssidan i stat, som nu sagts, skola upptagas:

a) det löpande årets beräknade brist;

b) de belopp i kapital eller ränta, varmed församlingens skulder under det nästföljande året förfalla till betalning;

c) de anslag, som tidigare beslutats för nästföljande år, så ock de anslag, som beslutats i samband med statens fastställande, däribland även ett anslag för oförutsedda behov.

Statens inkomstsida skall upptaga:

a) det löpande årets beräknade behållning;

b) de inkomster, som i anledning av tidigare fattade beslut eller på annan grund kunna påräknas under det nästföljande året, så ock det belopp, som ytterligare skall anskaffas, ävensom sättet för dess anskaffande.

Församling må i stället för det löpande årets beräknade brist eller behållning upptaga det belopp, vartill nästföregående års brist eller behållning enligt avslutade räkenskaper uppgått.

Hinder möter ej för församling att vid upprättandet av staten besluta, att vad av särskilt anslag icke förbrukas under det nästföljande året må utan nytt beslut tagas i anspråk för det avsedda ändamålet under det därpå följande året.

2 mom. Utgifts- och inkomststat för den kyrkliga samfälligheten skall årligen upprättas för det nästföljande kalenderåret.

Med avseende å samfällighetens stat skall vad i 1 mom. andra till och med femte styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

3 mom. Om fondbildning gäller vad särskilt är stadgat.

63 §.

1 mom. Förslag till församlings utgifts- och inkomststater skola uppgöras för kyrkan av kyrkorådet samt för skolan och församlingsbibliotek av skolrådet. Finnes biblioteksstyrelse, åligger det sådan styrelse att uppgöra statförslag i vad på styrelsens befattning ankommer.

Statförslagen skola upptagas till granskning och fastställelse vid det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde, som hålles före november månads utgång. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

2 mom. Förslag till utgifts- och inkomststat för samfälligheten skall uppgöras av församlingsdelegerades beredningsutskott. För detta ändamål skall kyrkorådet i varje församling före den 1 oktober till utskottet avlämna specialförslag över utgifter i vad församlingen angår för det nästföljande året för ändamål, vilka avses i 2 § 2 mom. a), b) och c).

Beredningsutskottets förslag till utgifts- och inkomststat skall av församlingsdelegerade upptagas till granskning och fastställelse före den 15 december. Därvid skola de anslag, som först då föreslås till beviljande, samt därmed sammanhängande frågor särskilt bliva föremål för överläggning och avgörande.

64 §.

Vad kyrkofullmäktige och församlingsdelegerade beslutat till uttaxering skall, allt efter ändamålets beskaffenhet, genom kyrkorådet, skolrådet eller biblioteksstyrelse samt, vad angår av församlingsdelegerade beslutad avgift, genom delegerades ordförande delgivas överståthållarämbetet, vilket det åligger att verkställa debitering och uppbörd samt att avlämna medlen till kyrkorådet, skolrådet, biblioteksstyrelsen eller delegerades kassaförvaltare.

Där till följd av särskilda förhållanden annan ordning för uppbördens

verkställande finnes vara lämplig eller nödig, må kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade besluta därom.

Vid indrivandet — — — verkställer indrivningen.

65 §.

Av kyrkofullmäktige samt av församlingsdelegerade skola årligen utses två eller flera revisorer och lika många suppleanter för granskning av det nästföljande årets förvaltning.

Den, vilken såsom ledamot av kyrkoråd eller skolråd eller eljest är redovisningsskyldig, må icke väljas till revisor eller revisorssuppleant för granskning av förvaltning, för vilken han har att redovisa, ej heller deltaga i val av revisor eller revisorssuppleant för granskning av sådan förvaltning eller i beslut med anledning av granskningen.

Revisorer äga att när som helst inventera kassor och övriga tillgångar samt taga del av räkenskaper och andra handlingar, vilka beröra den förvaltning, som de skola granska.

66 §.

Det åligger kyrkoråd, såvitt angår förvaltningen för församling, ävensom skolråd, biblioteksstyrelse och församlingsdelegerades kassaförvaltare att i enlighet med givna föreskrifter föra räkenskaper över sin förvaltning och avsluta dem för kalenderår. Räkenskaperna skola årligen senast den 1 mars hållas tillgängliga för revisorerna.

De särskilda församlingarnas kyrkoråd skola därjämte före den 15 februari varje år till församlingsdelegerades kassaförvaltare avlämna redovisning för de medel de under nästföregående kalenderår omhänderhaft å samfällighetens vägnar. Redovisningarna skola upptagas i samfällighetens allmänna räkenskaper och granskas tillika med dem.

67 §.

Revisionsberättelse, som avser förvaltningen för församling, skall senast den 1 april avlämnas till kyrkofullmäktiges ordförande, som över framställda anmärkningar infordrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning och avgörande å det ordinarie kyrkofullmäktigsammanträde, som hålles före utgången av maj månad.

Revisionsberättelse över granskningen av räkenskaperna för samfälligheten skall senast den 15 april avlämnas till församlingsdelegerades ordförande, som över framställda anmärkningar infordrar vederbörandes förklaringar så tidigt, att de jämte revisionsberättelsen kunna framläggas till granskning och avgörande å sammanträde med delegerade före den 1 juli.

68 §.

På beslut av kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade ankommer, huruvida framställd anmärkning skall förfalla och ansvarsfrihet för förvaltningen meddelas eller laga åtgärd för bevarande av församlingens eller samfällighetens rätt skall vidtagas. Anställes ej talan å den förvaltning revisionsberättelse avser inom ett år från det berättelsen framlades å sammanträde med kyrkofullmäktige eller församlingsdelegerade, skall så anses, som om ansvarsfrihet blivit beviljad. Utan hinder av att ansvarsfrihet beviljats må talan föras på grund av brottslig handling, där ej ansvarsfriheten uppenbarligen avsett även den handlingen.

71 §.

Medlem av — — — orättvis grund.

Besvären skola, jämte det överklagade beslutet, före klockan tolv å fjortonde dagen efter den, då förteckning, däri beslutet upptagits, anslogs vid pastorsexpeditionen, dagen då det skedde likväl oräknad, ingivas i mål, som avses i 2 § 1 mom. a), b), g), l) och n), ävensom i mål rörande val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt mål rörande granskning av sådant råds eller sådan styrelses räkenskaper till domkapitlet och i andra mål till överståthållarämbetet. Det åligger klaganden därjämte såväl att vid besvären foga bevis om dagen, då förteckningen anslogs, som ock att inom en vecka efter det tiden för besvärens inlämnande utgått till kyrkofullmäktiges ordförande ingiva diariibevis över att han besvärat sig.

Försummar klaganden — — — i verkställighet.

Överståthållarämbetet och domkapitlet böra giva varandra del av besvären, när ärendet kan anses höra till gemensam behandling.

74 §.

Vad i 69—73 §§ är stadgat om kyrkofullmäktiges beslut skall i tillämpliga delar gälla beträffande beslut av kyrkostämma eller församlingsdelegerade. Tiden för anförande av besvär över församlingsdelegerades beslut skall räknas från dagen, då förteckning, däri beslutet upptagits, anslogs vid delegerades expedition. Sådana besvär skola ingivas i mål, som avses i 2 § 2 mom. e), ävensom i mål rörande granskning av räkenskaperna för samfälligheten till domkapitlet och i andra mål till överståthållarämbetet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1944; och skall i avseende härå iakttagas följande:

1. Samfälligheten skall från och med den 1 januari 1944 övertaga de rättigheter församlingarna hava till egendom och medel, som anslagits till

eller användas för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten, ävensom fullgöra de förbindelser i fråga härom, för vilka församlingarna häfta.

Av församlingarna förvaltade donationer för ändamål, som nyss sagts, skola från och med den 1 januari 1944 förvaltas för samfällighetens räkning.

2. De före tidpunkten för denna lags ikraftträdande inom församling i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden för prästerskap och kyrkobetjänte skola äga samma giltighet, som om besluten fattats av församlingsdelegerade.

3. Val av församlingsdelegerade och suppleanter skola under år 1943 med tillämpning av bestämmelserna i denna lag äga rum å de ordinarie sammanträden med församlingarnas kyrkofullmäktige, som skola hållas före utgången av maj månad. De utsedda delegerade skola omedelbart träda i tjänstgöring; och skall i fråga om beräknande av deras tjänstgöringstid så anses, som om denna börjat först med ingången av år 1944.

Församlingsdelegerade skola så snart ske kan förrätta val av ordförande, vice ordförande samt ledamöter och suppleanter i beredningsutskott ävensom utse kassaförvaltare, sekreterare, revisorer och revisorssuppleanter. Intill dess val av ordförande ägt rum, utövas ordförandeskapet av en delegerad, vilken förordnas av överståthållarämbetet.

Delegerade samt befattningshavare äga befogenhet att under år 1943 vidtaga sådana åtgärder, som erfordras i anledning av denna lags ikraftträdande.

4. Utgifts- och inkomststater för år 1944 för samfälligheten och församlingarna skola uppgöras under år 1943 i enlighet med de i denna lag givna bestämmelserna; dock att specialförslag, som avses i 63 § 2 mom., skola av församlingarnas kyrkoråd avlämnas före den 1 september 1943.

5. Kostnaderna för samfällighetens verksamhet under år 1943 skola bestridas med belopp, som efter församlingsdelegerades beslut gäldas av församlingarna i förhållande till antalet skattekronor i varje församling.

6. Församlingarnas räkenskaper för år 1943 skola granskas enligt de före den 1 januari 1944 gällande bestämmelserna.

7. Erfordras närmare föreskrifter med avseende å denna lags ikraftträdande, meddelas sådana föreskrifter av Konungen.

MOTIV

Kap. 1. Kammarrådet Wohlins betänkande och förslag.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 25 februari 1938 uppdrogs åt kammarrådet Tom Wohlin att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet verkställa utredning rörande reglering av församlingsindelningen i Stockholm ävensom avgiva det förslag, till vilket sagda utredning kunde giva anledning. Vid utredningen biträddes den sakkunnige av tillförordnade häradsskrivaren i Falu fögderi Nils-Erik Brolin, kyrkoherden i Högalids pastorat i Stockholm Bertil Mogård, kammarrådet Erik Schalling och direktören för Stockholms stads statistiska kontor, professorn Sten Wahlund såsom tillkallade experter.

Med skrivelse den 31 december 1939 överlämnade kammarrådet Wohlin betänkande och förslag angående reglering av församlingsindelningen i Stockholm och revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingsstyrelse (stat. off. utredn. 1940:1). I skrivelsen anfördes, att under utredningen av frågan om en allmän nyreglering av områdena för huvudstadens församlingar befunnits, att denna fråga ägde oskiljaktigt samband med de grunder, varå den kyrkliga menighetsförvaltningen därstädes, jämlikt gällande lag om församlingsstyrelse i Stockholm, för närvarande vore organiserad, samt att detta förhållande nödvändiggjort undersökning jämväl av spörsmålet om behövligheten av en revision i förevarande samband av omförmälda lagstiftning. Härom anfördes i betänkandet i huvudsak följande:

En granskning av tillgänglig statistik rörande Stockholms-församlingarnas ekonomiska förhållanden gåve vid handen, att, jämsides med den bestående ytterligt gående ojämnheten i folkmängdsnumerären församlingarna emellan, det för dessa förelåge en nära nog lika framträdande ojämnhet i avseende å den anpart av huvudstadens totala beskattningsunderlag, som enligt den gällande församlingsindelningen råkat falla på en var av de särskilda församlingarnas lott. En belysande bild av den förefintliga olikvärdigheten i församlingarnas ekonomiska ställning erhölles, om totalantalet skattekronor för en var församling utsloges på församlingens folkmängd och alltså uträknades per församlingsmedlem. Häröver uppställda tablåer gåve vid handen, att den kyrkligt-kommunala verksamheten i huvudstaden alltjämt vore fotad på en uppdelning av stadsområdet, som medförde en skarpt i ögonen fallande olikhet i ekonomisk ställning de särskilda församlingsenheterna emellan. Förhållandena härut-

innan vore alltfort — blott i än mer markerad grad — desamma, som framkallat reformsträvanden under förra seklet. I de församlingar, där med hänsyn till befolkningens struktur i socialt och ekonomiskt hänseende kraven på den kyrkligt-sociala verksamheten och därvid i sista hand på församlingsbudgeten framstode såsom angelägnast och störst, vore relationen mellan skatteunderlag och total folkmängd genomgående svagast och alltså det inom församlingen per individ tillgängliga antalet skattekronor lägst.

Jämväl i fråga om anslagsbelastning och uttaxering förelåge — såsom av vissa för år 1938 upprättade tablåer kunde utläsas — en ojämnhet huvudstadsförsamlingarna emellan, vilken framstode än mer markerad vid en jämförelse med de inom församlingarna tillgängliga skatteunderlagen. Sålunda hade enstaka församlingar med liten eller medelstor folkmängd, tack vare sitt höga skatteunderlag, kunnat påtaga sig väsentligt högre anslagssummor än andra församlingar, men ändock kunnat hålla sin utdebiteringskvot bland de lägsta. Andra församlingar åter, vilkas stater uppvisade de mest nedpressade anslagssummorna, hade i följd av sitt relativt låga beskattningsunderlag likväl måst vidkännas bland de högsta utdebiteringarna inom staden. Av tablåerna framginge vidare, huru den mer eller mindre frivilligt påtagna sociala omvårdnaden tillgodosetts inom de särskilda församlingarna i högst olika utsträckning och med anslag av högst varierande belopp. Några av de mest folkrika men samtidigt förhållandevis »fattiga» församlingarna låge härvid främst med den procentuellt, i förhållande till den totala utdebiteringen, högsta utdebiteringskvoten för dylika ändamål — nära en tredjedel av sammanlagda utdebiteringen per skattekrona inom respektive församling. I sin helhet måste skiljaktigheterna med avseende å sammanlagd utdebitering för församlingsändamål i huvudstaden (enligt upprättad tablå för år 1938 högst 66 och lägst 36 öre per skattekrona) anses vara, efter Stockholms-förhållanden, anmärkningsvärt stora; skillnaden uppginge sålunda till 30 öre per skattekrona. Detta förhållande kunde givetvis från år till år variera rätt så avsevärt. För år 1937, exempelvis, hade skillnaden uppgått till 36 öre, för år 1936 till 38 öre och för år 1935 till 43 öre.

Därest förut tillämpad grundsats för församlingsregleringar skulle befinnas böra alltjämt upprätthållas, borde lösningen av den nu återigen högeligen tillspetsade situationen i avseende å huvudstadsbefolkningens ojämna uppdelning å de särskilda församlingarna i första hand sökas i den riktningen, att de allt för »stora», i regel i ytterområdena belägna församlingarna delades och de i stadens centrum belägna allt för »små» församlingarna sammansloges till större enheter. Dylika regleringsåtgärder skulle emellertid — såvitt ej en ändring åvägabragtes i den gällande ordningen i avseende å de särskilda församlingarnas ensamrätt till beskattningsunderlaget inom sina områden — än ytterligare skärpa den disproportion i fråga om beskattningsobjektens fördelning församlingarna emellan, som redan förut förelåge och som allaredan i sin nuvarande utsträckning måste karakteriseras såsom oförsvarlig. Kretsläggningen av huvudstadens territorium i särskilda församlingar kunde givetvis icke hava annat syfte än att därigenom skapa de gynnsammaste betingelserna för den kyrkliga verksamhetens bedrivande bland stadens invånare. Att vid församlingsindelningen i Stockholm söka jämväl tillgodose kravet på en »rättvis» fördelning av det inom staden förefintliga beskattningsunderlaget, måste tydligen helt förrycka den primära uppgift, som här uppställde sig. Det låge vid angivna förhållanden i sakens natur, att en undersökning *i första hand* måste inriktas på att finna möjligheter för ett frigörande av Stockholms-församling-

arnas verksamhet från dess hittillsvarande omedelbara beroende av tillgången å beskattningsunderlag inom respektive församlings egna område, eller, med andra ord, att spörsmålet om ekonomisk samfällighetsbildning för huvudstaden även på det rent kyrkliga området — vilket spörsmål behandlats under förra århundradets senare hälft, dock utan att någon lösning vunnits — nu upptoges till förnyat övervägande. De tidigare framförda förslagen om införande av ekonomisk gemensamhet för Stockholms-församlingarna syntes icke hava ansetts genomförbara, med mindre alla de av den tilltänkta anordningen berörda församlingarna därtill lämnade sitt samtycke. Man torde emellertid numera hava att utgå ifrån, att ett eventuellt vidhållet motstånd från enskilda Stockholmsförsamlingars sida mot genomförandet av en kyrkligt-ekonomisk gemensamhet församlingarna emellan icke längre borde förutsättas kunna utgöra hinder för ett förverkligande av den gamla tanken på en dylik samfällighetsbildning. En reglering av ifrågavarande angelägenhet syntes emellertid icke kunna företagas i administrativ väg inom ramen för gällande lag om församlingsstyrelse i Stockholm, utan man finge räkna med, att en kompletterande lagstiftning måste föregå samfällighetsfrågans lösning.

Genom den nu i korthet refererade framställningen fann kammarrådet Wohlin ådagalagt, att utvecklingen av församlingsförhållandena i huvudstaden krävde en centralisering i en eller annan form av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen därstädes och att spörsmålet om en dylik reform — om man över huvud taget önskade förebygga en ytterligare tillspetsning av de på detta område rådande missförhållandena — nu ej längre läte sig skjutas åt sidan. Beträffande de allmänna förutsättningarna för en samfällighetsbildning anfördes i betänkandet ytterligare:

Under de diskussioner, som tidigare förts kring frågan om en centralisering av den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen i huvudstadsförsamlingarna, hade framförts farhågor för att en avveckling av de enskilda församlingarnas ekonomiska självständighet skulle verka hämmande på effektiviteten i det kyrkliga arbetet i huvudstaden. Härunder syntes hava legat uppfattningen, att församlingsgränserna i Stockholm alltjämt konstituerade levande skiljelinjer inom stadsterritoriet, inom vilka den därstädes mantalsskrivna befolkningen sammanhölles av en naturlig känsla av samhörighet och en därpå grundad ekonomisk solidaritet. Föreställningen om en dylik, till bosättningen vid viss gata och i visst kvarter bunden församlingskänsla och i varje fall uppfattningen, att en dylik känsla skulle vara allmänt förekommande, saknade emellertid, vad särskilt Stockholm anginge, utan tvivel stöd i verkligheten. Förklaringen härtill vore närmast att söka i de i Stockholm rådande, för denna liksom för storstäderna i allmänhet karakteristiska bosättningsförhållandena men därjämte i den utomordentligt starka rörlighet, som — kanske framför alla andra stadssamhällen i vårt land — vore utmärkande för den huvudstaden rättsligen tillhörande befolkningen.

Med avseende särskilt å de praktiskt-organisatoriska skäl, som kunde tala för genomförandet av en samfällighetsbildning, visade det sig i själva verket, att en förvaltningsmässig omläggning för Stockholm av sådan innebörd framstode såsom synnerligen angelägen med hänsyn till den utveckling, som sedan en lång följd av år försiggått i huvudstaden i avseende å församlingarnas anslagspolitik. Härmed åsyftades det förhållandet, att Stockholms-församlingarna i

en år efter år allt mer vidgad utsträckning inlåtit sig på en anslagsgivning för allehanda till området för socialvård och likställd kommunal verksamhet hänförliga ändamål, vartill någon motsvarighet icke förekomme i de kyrkligt-kommunala staterna för andra städer i riket. I ej ringa utsträckning hade därvid anslag anvisats jämväl åt institutioner och organisationer, vilkas verksamhet, obunden av församlingsgränserna, omspände stadsområdet i dess helhet.

I och för sig skulle ju denna utveckling av huvudstadsförsamlingarnas anslagsväsen kunna synas icke vara på annat sätt anmärkningsvärd, än att den givetvis utgjorde ett särskilt talande skäl för kravet på en centralisering av anslagsbefogenheten till en representation för staden i dess helhet. Det förfarande, som sålunda utbildat sig, hade emellertid såtillvida en allvarligare innebörd, som man kunde fastställa, att en hel del av anslagen i fråga fölle utanför ramen för församlingarnas befogenheter och alltså måste karakteriseras såsom direkt författningsstridiga. Att så vore fallet, framginge i allt fall omedelbart av det förhållandet, att ett högeligen betydande antal av de ifrågavarande anslagsändamålen *samtidigt tillgodosetts med anslag jämväl på Stockholms borgerliga kommuns stat.* Att den rådande dualismen i avseende å anslagsbeviljandet för en icke obetydlig del av socialvården inom huvudstaden tillika innebure en praktiskt-organisatorisk oformlighet, syntes icke behöva närmare ledas i bevis. Det i detta sammanhang anförda syntes på ett övertygande sätt ådagalägga angelägenheten av en samordning för huvudstaden i dess helhet med avseende å anslagsgivningen för de nu av de många enskilda församlingarna understödda välfärdsanordningarna.

Sammanfattningsvis uttalades i betänkandet, att genom utredningen klarlagts, att den på grund av utvecklingen av befolkningsförhållandena inom Stockholms stads område nu synnerligen angelägna nyregleringen av församlingsindelningen därstädes icke läte sig praktiskt genomföras med mindre denna indelning ställdes helt oberoende av den högeligen ojämna förekomsten av beskattningsobjekten inom stadsområdets skilda delar. Till undanröjande av det hinder för en rationell församlingsindelning i Stockholm, som under nuvarande förhållanden sålunda förelåge, borde den kyrkligt-kommunala beskattningen *fullständigt* utjämnas församlingarna emellan. Fördenskull borde nu omsider jämväl för Stockholm, på sätt för flertalet av rikets övriga större städer redan sedan länge skett, anordnas en samfällighet i ekonomiskt hänseende av stadens samtliga territoriella församlingar, varinom beslutanderätten beträffande den därigenom för alla de ifrågavarande församlingarna gemensamma budgeten utövades av en representation för stadsområdet i dess helhet.

I avseende å organisationen av den centraliserade kyrkligt-kommunala förvaltningen för huvudstaden framlades två alternativa förslag. Enligt det ena, betecknat såsom organisationsalternativ A, skulle beslutanderätten i fråga om även den kyrkligt-kommunala budgeten hänläggas till *stadsfullmäktige.* Därest emellertid ett dylikt överlämnande skulle, såsom föregripande en eventuell allmän reform av motsvarande innebörd för landets borgerliga och kyrkliga kommuner i gemen, anses icke böra i närvarande

läge äga rum, borde den erforderliga centraliseringen av församlingarnas ekonomiska angelägenheter nu åvägabringas genom inrättande för huvudstaden av en för densamma *gemensam kyrkofullmäktigerepresentation* (organisationsalternativ B). Denna skulle bestå av 60 fullmäktige, och angående rösträtt och valbarhet vid val av dem skulle gälla vad i sådant hänseende funnes stadgat beträffande val av kyrkofullmäktige i församling, dock att valbarheten icke borde vara inskränkt vare sig inom församling eller inom viss valkrets för valet.

Vid en lösning enligt det ena eller andra av nu nämnda alternativ skulle vidare enligt förslaget inrättas en *kyrkonämnd* såsom förvaltande och verkställande organ i avseende å de centraliserade kyrkligt-ekonomiska uppgifterna. I förra fallet skulle denna nämnd beträffande sammansättningen organiseras i huvudsaklig överensstämmelse med gällande stadganden om Stockholms folkskoledirektion, dock med en viss starkare representation för den kyrkliga sakkunskapen, och i senare fallet skulle den bestå av tio av samfällighetens kyrkofullmäktige utsedda ledamöter.

Vilketdera alternativet, som än skulle väljas i fråga om ordningen för utövande av samfällighetens beslutanderätt, ansåg den sakkunnige det obehövligt att efter centraliseringen bibehålla fullmäktigerepresentationer för de särskilda församlingarna. I de ärenden, som därefter skulle påkalla beslut av den särskilda församlingen såsom sådan — således enbart ärenden av icke-ekonomisk natur — borde beslutanderätten utövas å kyrkostämma. Såsom lokala verkställande och förvaltande organ skulle församlingarnas kyrkoråd bibehållas. Däremot kunde skolråden avskaffas.

Utredningsmannen framhöll, att de olägenheter, som i betänkandet påvisats i avseende å församlingarnas utgiftsväsen och beskattning, icke skulle kunna helt och effektivt avlägsnas annorledes än genom en förvaltningsreform enligt organisationsalternativ A. För vinnande i någon mån av en förbättrad ordning i hithörande hänseende även vid en reglering enligt organisationsalternativ B förordades härvid en viss samverkan vid den årliga statberedningen mellan den borgerliga kommunen och den kyrkliga samfällighetens organ.

I och med centraliseringen av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen i huvudstaden skulle de enskilda församlingarnas tillhörigheter ävensom de avgifter, som uttaxerades för kyrkoväsendet, och de inkomster, som härtill eljest inflöte, användas för samfällighetens behov. Den närmare vården och inseendet över den för församlingsändamål disponerade fasta egendomen med tillhörigheter skulle kunna, där så visade sig lämpligt, av samfälligheten uppdragas åt lokalförsamlingarnas egna organ. Ansvarigheten för församlingarnas utestående lån och övriga ekonomiska förbindelser skulle övertagas av samfälligheten. Till denna skulle ock överlämnas hos församlingarna förefintliga uppsamlade medel ävensom sådana eljest av försam-

lingarna förvaltade kassor och andra kapitaltillgångar, vilka icke på grund av föreskrift av enskild givare befunnes alltjämt böra särskilt användas.

Beträffande de under förvaltning av församlingarnas kyrko- eller skolråd ställda donationer och andra anslag, som här sist avsåges, föreslogs, att jämväl dessa skulle överlämnas till central förvaltning. Med hänsyn till de genomgripande förändringar i befolknings- och bosättningsförhållandena, som efter tillkomsten av här berörda anslag ägt rum i huvudstaden och varigenom församlingsgränserna i det väsentliga förlorat sin tidigare betydelse såsom materiella skiljelinjer för befolkningen inom stadsområdet, förordades emellertid tillika — i syfte att av dessa jämförelsevis betydande stiftelsetillgångar söka utvinna en större samhällelig nytta — en allmän undersökning rörande förutsättningarna för en sådan reglering (permutation) beträffande ifrågavarande stiftelser, att avkastningen av stiftelsernas tillgångar skulle, inom ramen för donationsändamålet, kunna komma Stockholms invånare till godo utan avseende å bostadsadressen.

I betänkandet uttalades vidare, att den förordade reformen i avseende å församlingsstyrelsen i huvudstaden vore av den grundläggande vikt för regleringen av församlingsindelningen därstädes, att någon ändring i den gällande indelningen icke borde vidtagas, innan frågan om den med reformen åsyftade förvaltningsomläggningen vunnit sin slutgiltiga lösning. Det syntes därför icke lämpligt att för församlingsindelningen uppgöra någon regleringsplan med definitiv karaktär. Till ledning för frågans vidare behandling framlades emellertid i betänkandet ett från vissa schematiska förutsättningar utarbetat preliminärt förslag till en dylik regleringsplan. Därvid avvisades tanken på en sådan radikal omstöpning av de nuvarande, historiskt framvuxna församlingsområdena, som skulle syfta till en allmän folkmängdsutjämning och en arrondering av de särskilda församlingsterritorierna kring församlingskyrkorna. Ej heller ansågos några avsevärdare och bestående fördelar kunna ernås genom bildande av större församlingsenheter i stadens centralaste, mest citybetonade del eller eljest genom systematiska områdesöverflyttningar mellan församlingar i stadens inre zon. De blivande åtgärderna för en församlingsreglering i huvudstaden förmenades från dessa utgångspunkter böra i huvudsak begränsas till uppdelning av vissa över hövan folkrika församlingar i stadens yttre och yttersta delar.

Särskilt yttrande av kyrkoherden Mogård.

Vid betänkandet fogades ett särskilt yttrande av kyrkoherden Mogård. I detta yttrande framhölls, att åtskilliga av de inrättningar och anordningar i huvudstaden, som nu där ägde kyrklig prägel och som för ett kameralistiskt betraktelsesätt kunde synas antingen icke författningsenliga eller olikartade övriga svenska församlingars, tillkommit på en mycket naturlig utvecklings

väg. Det torde i regel hava varit så, att såsom något mycket värdefullt betraktats, att ifrågavarande sociala arbete bedrivits inom och av församlingen. Ett inlemmande i Stockholms väldiga kommunalförvaltning av dessa oftast mycket individuella och på det personligas insats grundade barnkrubbor, sjukvårdsföreningar, hem för gamla etc. skulle varken ur besparingssynpunkt eller ur vårdsynpunkt lända till bättre resultat. Och för många skulle en dylik sekularisering utan tvivel betraktas som ett förfördelande av den kristna församlingens rätt att utöva kärlekstjänst. Det syntes följaktligen både skäligt och nyttigt, att en kyrkoförsamling i Stockholm lämnades frihet att inom den ram, som den historiska utvecklingen utbildat, och som ofta motsvarade ett behov av församlingsindividuell karaktär inom storstaden, bedriva kärleksverksamhet och härför uttaxera medel. Denna verksamhet borde dock ifråga om ianspråktagande av direkta skattemedel begränsas till en högsta uttaxeringssiffra, varvid som maximigräns möjligen skulle kunna tänkas samma summa, vilken utginge till täckande av löneutgifterna för församlingens prästerskap. Då det sedan gällde utgifterna för gudstjänstlivets främjande genom sång och musik, kyrkorummets prydande, söndagsskola och kyrklig ungdomsverksamhet, församlingsaftnar och dylikt, borde det gälla som en självklar regel, att den enskilda församlingen därutinnan skulle såsom hittills äga fri beslutanderätt.

För åstadkommande av en utjämnande menighetsförvaltning av uttaxerade medel för kyrkliga ändamål ifrågasatte kyrkoherden Mogård, att Stockholms stad organiserades som en enhet för utgörande av löner och arvoden till den ordinarie personalen av präster, organister, klockare, kantorer, kyrkobetjänte samt skrivbiträden å pastorsexpeditionerna, och att lönebeloppen för dessa icke bestämdes av den enskilda församlingen utan av ett centralt organ. Det vore även möjligt, att vissa praktiska fördelar skulle kunna ernås genom att kyrkobyggnadsbesväret, vartill även kunde räknas underhåll och drift av prästgårdar och övriga församlingsbyggnader, lades under en central myndighet, och att utgifterna för denna täcktes genom en lika och gemensam uttaxering för hela staden. Då huvudparten av dessa utgifter vore av automatisk eller i lag reglerad natur, kunde det synas onödigt att skapa en vidlyftig vald fullmäktigeorganisation för hela staden. Genom en förändring i vad som stadgades om församlingsdelegerade i 4 kap. av lagen om församlingsstyrelse i Stockholm syntes man kunna erhålla ett lämpligt organ för ifrågavarande behovs tillgodoseende genom att kyrkofullmäktige i de olika församlingarna obligatoriskt hade att utse delegerade i det gemensamma självstyrelseorganet för huvudstaden.

Kap. 2. Yttranden över kammarrådet Wohlins förslag.

Över kammarrådet Wohlins ovan omförmälda förslag, i vad detsamma avsåg centralisering av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen i Stockholm, avgåvos efter remiss yttranden av kyrkofullmäktige i Stockholms samtliga territoriella församlingar, Stockholms stadsfullmäktige efter hörande av drätselnämnden, fattigvårdsnämnden, barnavårdsnämnden och folkskolediréktionen, Stockholms domkapitel, överståthållarämbetet samt kammarkollegiet.

Alla de nitton *församlingarnas kyrkofullmäktige* hava yttrat sig i avstyrkande riktning. I flera av dessa yttranden hava åberopats dels en av Stockholms kyrkovärdar antagen promemoria i ämnet och dels en promemoria av Stockholms prästsällskap, vilken i väsentliga delar överensstämmer med den förra. I båda dessa promemorior har uttalats, att intetdera av förslagets båda alternativ lämpade sig såsom grundval för en lagstiftning i ämnet. Åtskilliga av församlingsrepresentationerna hava uttryckligen avstyrkt eller förklarat sig icke kunna tillstyrka någotdera av förslagets båda alternativ och andra hava hemställt, att förslaget icke måtte föranleda någon åtgärd eller att det ej måtte läggas till grund för lagstiftning. I ett par fall hava kyrkofullmäktige icke uttryckligen på dylikt sätt angivit sin ställning till förslaget, men av den i yttrandena framförda kritiken kan slutas, att fullmäktige ej heller i dessa fall velat giva förslaget sin anslutning. I ett av yttrandena slutligen — avgivet av kyrkofullmäktige i Katarina församling — har hemställts, att det remitterade förslaget icke »för närvarande» måtte till någon åtgärd föranleda. Ej heller i sistnämnda yttrande, vari framför allt anförts, att det nuvarande tidsläget vore föga lämpligt för en reform av åsyftat slag, hava emellertid några sympatier för förslaget såsom sådant uttalats, utan tvärtom har också där kritik mot detsamma i vissa punkter samtidigt framförts.

Även *domkapitlet* har avstyrkt.

De av stadsfullmäktige hörda nämndernas yttranden gå i olika riktningar. *Drätselnämnden* har i princip uttalat sig för en centralisation av församlingarnas ekonomiska förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de i betänkandet angivna riktlinjerna (två ledamöter hava reserverat sig för avstyrkande av den föreslagna centralisationen). *Fattigvårdsnämnden* har framhållit värdet av en gemensam ekonomisk förvaltning för sociala ändamål

men icke uttalat sig beträffande något av de i betänkandet föreliggande alternativen. *Barnavårdsnämnden* har förklarat sig ej kunna förorda den av utredningen föreslagna lösningen. *Folkskoledirektionen,* som ansett sig sakna anledning att yttra sig över förslaget annat än beträffande anslagsgivningen för skolväsendet samt angående skolråden, har i huvudsak framhållit, att den nuvarande anordningen i vad gäller folkundervisningsväsendet varit till fördel. Inom *stadskollegiet* har majoriteten förklarat sig ej kunna tillstyrka ett genomförande av remissförslaget (tre reservanter hava däremot uttalat sig i tillstyrkande riktning). *Stadsfullmäktige* hava åberopat vad stadskollegiets majoritet anfört.

Överståthållarämbetet har hemställt, att det remitterade förslaget för närvarande icke måtte föranleda annan Kungl. Maj:ts åtgärd än att förslag framlades om avskaffande av de särskilda skolråden i Stockholms-församlingarna, samt att Kungl. Maj:t täcktes taga under förnyad omprövning frågan om upprättande av ett särskilt stift för huvudstaden.

Kammarkollegiet har icke uttryckligen vare sig av- eller tillstyrkt förslaget men i huvudsak framhållit, dels att kollegiet ej funnit sig övertygat om att en reglering av församlingsindelningen icke läte sig göra utan den föreslagna omläggningen av den kyrkliga förvaltningen, samt dels att i framkomna gensagor mot den föreslagna centraliseringen utan tvivel torde ligga ett visst berättigande men att å andra sidan fördelar skulle vara att vinna genom densamma. Av de i beslutet om kollegiets utlåtande deltagande har *kammarrådet Grönvall* uttalat skiljaktig mening samt avstyrkt förslaget.

I en del av yttrandena har ställning också tagits till de av kyrkoherden Mogård i omförmälda sammanhang förordade åtgärderna. Det i ovannämnda promemorior av Stockholms kyrkovärdar och prästsällskap gjorda uttalandet, att kammarrådet Wohlins förslag icke lämpade sig såsom grundval för en lagstiftning i ämnet, har i samma promemorior sagts »i viss utsträckning» gälla också kyrkoherden Mogårds förslag. Av församlingarnas representationer hava kyrkofullmäktige i *Jakobs* församling gjort samma uttalande beträffande sistnämnda förslag utan den nyss citerade inskränkningen och hava kyrkofullmäktige i *Adolf Fredriks, Engelbrekts, Oscars* samt *Brännkyrka* församlingar uttryckligen avstyrkt också detta förslag. Även kyrkofullmäktige i *Bromma* församling hava yttrat sig emot detsamma. Däremot hava kyrkofullmäktige i *Storkyrkoförsamlingen* samt *Matteus, S:t Görans* och *Högalids* församlingar framhållit, att möjligheten att framgå på denna väg borde övervägas. I *domkapitlets* yttrande åter har också detta förslag avstyrkts, ehuruväl samtidigt medgivits, att detsamma i vissa avseenden ägde förtjänster.

Beträffande de i yttrandena motiveringsvis framförda synpunkterna torde få lämnas följande summariska redogörelse.

Från *församlingarnas* sida så gott som över hela linjen och av *domkapitlet* har framhållits vikten av att en utjämning i avseende å beskattningen för den kyrkliga verksamheten i Stockholm åvägabringas församlingarna emellan. Men ehuru man i dessa yttranden såtillvida erkänt riktigheten av vad som tagits till utgångspunkt för det föreliggande förslaget om centralisering av huvudstadens kyrkligt-ekonomiska förvaltning, har man å andra sidan gjort gällande, att en dylik centralisering skulle bli till allvarligt men för den kyrkliga församlingsverksamheten och att sådan utjämning, som nyss sagts, borde kunna åstadkommas på annat sätt. Ej minst har framhållits, att centraliseringen skulle komma att praktiskt taget omintetgöra de särskilda församlingarnas självbestämningsrätt. Gent emot den sakkunniges uttalanden, att stadsterritoriets uppdelning i församlingar icke längre motsvarades av någon utpräglad känsla hos invånarna inom den särskilda församlingen för denna till skillnad från övriga delar av staden, har man kraftigt hävdat den meningen, att en sådan församlingskänsla finnes i ej ringa mån och kommit till uttryck på flerfaldiga sätt. Att fråntaga församlingarna självbestämningsrätten i den utsträckning, som den föreslagna centraliseringen skulle innebära, måste antagas komma att betyda en avsevärd minskning i församlingsbornas intresse för församlingsverksamheten, till förfång särskilt för det frivilliga kyrkligt-sociala arbetet. Man måste även antaga, att prövningen av församlingsangelägenheterna icke kunde inom samfälligheten komma att ske med beaktande i samma mån som hittills av varje församlings särskilda behov. Farhågor hava också uttalats för att centraliseringen skulle medföra en för den kyrkliga verksamheten skadlig konkurrens församlingarna emellan om anslag från samfälligheten. Därjämte har gjorts den invändningen, att centraliseringen skulle nödvändiggöra en icke önskvärd byråkratisering av förvaltningen och fördröja ärendenas handläggning. Särskilt vore att befara, att ett gemensamt handhavande av fastighetsförvaltningen för alla församlingarna skulle bliva en besvärlig uppgift och medföra avsevärt ökade kostnader.

Vad angår de i betänkandet, till stöd för centraliseringsförslaget, framförda erinringarna beträffande församlingarnas anslagsgivning för sociala uppgifter har i de ganska få fall, då församlingsrepresentationerna i sina yttranden berört dessa erinringar, i allmänhet framhållits, att denna anslagsgivning avsåge ett i och för sig värdefullt komplement till den borgerliga kommunens omsorger i motsvarande hänseenden och att någon fullständig uniformitet härvidlag icke borde eftersträvas. I ett fall (Brännkyrka församling) hava dock kyrkofullmäktige anslutit sig till erinringarna i detta avseende. Såväl i kyrkovärdarnas och prästsällskapets promemorior som i domkapitlets yttrande har anförts, att om någon rättelse härvidlag verkligen finge anses påkallad, denna borde ske genom ett förtydligande av kompetensbestämmelserna i lagstiftningen om församlingsstyrelse.

Beträffande alternativet att överlåta beslutanderätten för den föreslagna samfälligheten på stadsfullmäktige har framför allt invänts, att detta skulle innebära en sekularisering av den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen, som i vart fall icke borde ifrågasättas ensamt för Stockholms del. Farhågor hava även uttalats, att de kyrkliga intressena i så fall skulle komma att få stå tillbaka för de borgerligt kommunala uppgifterna. Vad åter angår det andra organisationsalternativet hava visserligen kyrkofullmäktige i en av församlingarna (Enskede) — ehuru de avstyrkt också detta alternativ — förklarat, att detsamma låge nära den lösning de betraktade som önskvärd; men å andra sidan har i flera yttran-

den framförts kritik mot detta förslag ur organisatorisk synpunkt. Gent emot påpekandet i betänkandet, att andra större städer i riket hade den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen organiserad på liknande sätt, har framhållits, att frågan för Stockholms vidkommande gällde en ännu större samfällighet med ännu flera församlingar, och att därför också den ifrågasatta gemensamheten för dess del skulle medföra större olägenheter. Särskilt betänkligt vore, att på grund av församlingarnas stora antal i Stockholm icke ens det centrala förvaltningsorganet, kyrkonämnden, här skulle kunna bliva sammansatt av representanter för de särskilda församlingarna.

Vad speciellt angår betänkandets förslag beträffande församlingarnas donationer må anmärkas, att kyrkofullmäktige i en församling (Enskede) understrukit, att det borde tagas i övervägande, huruvida icke härvidlag »i sådana fall, där så låter sig göra efter juridisk prövning, en utjämning skulle kunna komma till stånd till förmån för de i ekonomiskt avseende mindre gynnade församlingarna». Å andra sidan har domkapitlet framhållit, att stora betänkligheter enligt dess mening möta mot att — på sätt i betänkandet ifrågasatts — till församlingarna givna donationer icke skulle bibehållas hos församlingarna.

Såsom redan nämnts har i församlingarnas och domkapitlets yttranden jämväl anförts, att det i betänkandet påvisade behovet av skatteutjämning Stockholms-församlingarna emellan borde kunna i tillbörlig grad tillgodoses på annat sätt än genom bildande av den föreslagna samfälligheten. Vissa förslag om skapande i sådant syfte av en kyrkofond eller gemensam kyrkokassa för Stockholms-församlingarna hava framförts, och i flera fall har man yrkat på ytterligare utredning i detta hänseende. Härvid har i allmänhet understrukits angelägenheten av att församlingarnas självbestämmanderätt såvitt möjligt lämnas orubbad. För yttrandenas huvudsakliga innehåll i nu berörda hänseende skall särskild redogörelse lämnas nedan.

Även i det av *stadsfullmäktige* åberopade utlåtandet av stadskollegiet hava framförts väsentligen samma huvudsynpunkter på den föreliggande frågan. Sålunda har däri i huvudsak anförts, att vissa omständigheter — främst ojämnheten i fråga om Stockholms-församlingarnas skattetunga — otvivelaktigt talade för det föreliggande förslaget till centralisering av den kyrkligt kommunala verksamheten, men att det syntes kunna starkt ifrågasättas, om härutinnan påräknade fördelar av förslagets genomförande icke komme att bliva alltför dyrköpta. Ur sistnämnda synpunkt har särskilt understrukits det stora värdet av den i församlingsarbetet ingående socialvårdande verksamheten och framhållits faran för, att ett genomförande av förslaget skulle undanrycka grunden för denna gren av församlingsarbetet eller i allt fall försvåra dess fortsatta bedrivande. Likaså har i detta utlåtande uttalats, att den sakkunnige torde i viss mån hava undervärderat styrkan av den gemenskap, som sammanknyter medlemmarna i stadens territoriella församlingar. Gent emot den sakkunniges hänvisning till det föreslagna systemets tillämpning i andra större svenska städer har framhållits, att det måste bliva svårare för en central representation ju större en stad är att upptäcka och uppfylla lokala behov och önskemål och att man fördenskull finge hysa tvekan om systemets lämplighet för Stockholms vidkommande. Utlåtandet utmynnar i ett understrykande av angelägenheten, att undersökning snarast verkställdes, huruvida icke önskemålet om en rationalisering av den kyrkliga ekonomien — främst med tanke på behovet av en skatteutjämning — kunde realiseras utan mera väsentlig rubbning i den kyrkliga församlingsorganisationen.

Också *överståthållarämbetet* har uttalat, att de rådande skiljaktigheterna med avseende å Stockholms-församlingarnas ekonomiska förhållanden innebure en viss olägenhet, vilken framträdde i variationen med avseende å skattesatserna mellan församlingarna. Mot en lösning av skatteutjämningsproblemet på endera av de två linjer, som den sakkunnige anvisat, kunde emellertid resas allvarliga invändningar, och innan densamma tillgrepes, borde därför andra möjligheter i första hand prövas. Det i andra remissvar framförda förslaget att åstadkomma en utjämning genom skapandet av en kyrkofond för huvudstaden (se nedan) har överståthållarämbetet emellertid avstyrkt. Däremot skulle enligt ämbetets mening säkerligen åtskilligt kunna vinnas i åsyftad riktning, ifall enighet kunde uppnås om reglering i vissa hänseenden, däri olika uppfattning av förhandenvarande församlingsbehov och erforderliga medel för desammas täckande gjort sig gällande i de olika församlingarna, såsom beträffande avlöningsförhållandena för prästerskapet och andra befattningshavare samt i fråga om den av den sakkunnige påtalade anslagsgivningen framför allt på skolrådens stat. För åtgärder i sådan riktning erfordrades emellertid ett centralt ledande organ, och överståthållarämbetet har fördenskull ansett sig böra i detta sammanhang bringa i åtanke frågan om ett särskilt stift i huvudstaden. Med en biskop i Stockholm såsom verklig ledare av huvudstadens kyrkliga liv skulle i vart fall förutsättningarna vara för handen att skapa enhetlighet inom församlingarna även i nyssnämnda och likartade hänseenden. — Därjämte har ämbetet uttalat den meningen, att det av den sakkunnige ifrågasatta avskaffandet av skolråden i församlingarna borde kunna ske, även om dennes förslag i övrigt icke genomfördes. I den mån deras nuvarande funktioner ansåges skola fortbestå, kunde de uppdragas åt ett gemensamt kyrko- och skolråd.

I *kammærkollegiets* utlåtande har först berörts frågan om Stockholms-församlingarnas anslagsgivning för »hälso- och sjukvård, ungdoms- och barnavård samt socialt hjälparbete bland gamla och fattiga med mera». Kollegiet har beträffande denna fråga ur formell synpunkt gjort uttalanden av samma innebörd som den sakkunnige och därjämte anfört, att man ej torde behöva befara, att det frivilliga, enskilda arbete, varur ifrågavarande församlingsverksamhet utvecklats, komme att inskränkas, därest denna skulle helt övertagas av den borgerliga kommunen. Vid en jämförande bedömning av de särskilda församlingarnas ekonomiska förhållanden borde man bortse från nämnda anslagsgivning. I enlighet härmed har kollegiet på grundvalen av i betänkandet meddelade uppgifter angående utdebiteringen per skattekrona under år 1938 gjort en uträkning rörande storleken av denna utdebitering enbart för anslagsgivningen i övrigt eller — såsom kollegiet uttryckt det — för endast rent kyrkliga ändamål. Därvid har bland annat framhållits, att utdebiteringskvoterna enligt denna uträkning skulle för de flesta av de i betänkandet såsom svaga i ekonomiskt hänseende betecknade församlingarna hava legat under medeltalet för motsvarande utdebitering inom hela staden. För dem skulle således bildande av ekonomisk samfällighet, under förutsättning av i huvudsak samma utgifter, betyda en ökad utdebitering för rent kyrkliga ändamål. Med tanke på frågan om ändringar i församlingsindelningen vore att märka, att utdebiteringen för sistnämnda ändamål likaledes vore jämförelsevis låg i de församlingar, för vilka sådan ändring nu ifrågasatts.

Gent emot de från församlingarnas sida gjorda uttalandena om angelägenheten att bevara deras självbestämmanderätt har kollegiet — alltjämt ankny-

tande till sin nyssnämnda uppfattning angående anslagsgivningen till icke rent kyrkliga ändamål — invänt, att den verksamhet, som författningsenligt ankomme på de kyrkliga kommunerna, lämnade jämförelsevis litet utrymme för egna initiativ. Kollegiet ville icke bestrida, att den av församlingarna utövade ungdomsvården och sociala hjälpverksamheten bäst främjades, om lokala organ anlitades för fullgörandet därav, men en central anslagsgivning syntes icke utesluta att åt lokala organ uppdroges att utreda församlingens behov i hithörande delar samt att verkställa av den centrala myndigheten beslutade åtgärder. Härigenom kunde det lokala intresset bliva nöjaktigt tillgodosett. Såsom fördelar av den ifrågasatta centraliseringen har framhållits — förutom utjämningen i beskattningen — att den rådande olikformigheten mellan församlingarna med avseende å löne- och pensionsförhållandena därigenom kunde väntas bliva avlägsnad och att centraliseringen skulle även i övrigt medverka till större likformighet mellan församlingarna på det kyrkliga området.

Det alternativa förslaget att lägga Stockholms-församlingarnas ekonomiska angelägenheter under stadsfullmäktiges beslutanderätt har synts kollegiet böra lämnas ur räkningen eftersom det avsåge en fråga av principiell betydelse för landets alla kommuner. Beträffande det andra alternativet, bildande av ekonomisk samfällighet med kyrkligt-kommunal representation, har anförts, att det torde vara en även för dessa församlingar tillämplig grundsats, att förordnande om bildande av dylik samfällighet ej finge meddelas med mindre församlingarna samtyckt härtill »eller åtgärden finnes vara påkallad av betydande allmänt behov». Vid det förhållandet, att samtliga församlingar motsatt sig förslaget, har kollegiet tillika uttalat, att det torde vara tveksamt, om den ifrågasatta samfälligheten kunde vara påkallad av betydande allmänt behov. För den händelse samfälligheten ansåges böra genomföras, hava jämväl framförts vissa erinringar mot den föreslagna organisationen av densamma.

Beträffande de från församlingarnas sida och i domkapitlets yttrande gjorda uttalandena rörande sättet för åstadkommande av skatteutjämning församlingarna emellan annorledes än genom fullständig ekonomisk samfällighet må följande nämnas.

I *kyrkovärdarnas och prästsällskapets promemorior* har framhållits, att en sådan utjämning kunde genomföras utan att det nuvarande systemet behövde ändras, till exempel genom inrättandet av en särskild kyrkofond för Stockholm. Ville man, att ekonomiskt starkare församlingar skulle hjälpa de ekonomiskt svagare, och ville man, att ekonomisk hjälp skulle lämnas till behövliga kyrkobyggen, kunde detta utan att nuvarande värden och fördelar förintades, ordnas exempelvis på sådant sätt, att ett visst belopp per skattekrona uttaxerades för Stockholm i dess helhet till en gemensam kyrkokassa. Eventuellt skulle därvid särskilda bestämmelser gälla för aktiebolag och andra juridiska personer. Någon svårighet ansågs icke föreligga att rättvist fördela kassans medel bland de ekonomiskt svagare församlingarna. Fördelningen kunde exempelvis i huvudsak ske i proportion till senaste antalet skattekronor per individ i respektive församlingar.

Kyrkofullmäktige i de särskilda församlingarna hava i flertalet fall anknutit till nu nämnda uttalanden eller själva gjort uttalanden av liknande

innebörd. I några fall hava framförts ytterligare synpunkter beträffande normerna för ett utjämningsförfarande. Det huvudsakliga innehållet av vad som sålunda anförts av fullmäktige i de särskilda församlingarna återgives här nedan.

Gustav Vasa och *Oscars:* Fullmäktige hava inskränkt sig till att erinra om att i de nämnda promemoriorna anvisats andra möjligheter än den föreslagna samfällighetsbildningen för åstadkommande av skatteutjämning. — *Jakobs:* Fullmäktige, som ansågo en skatteutjämning i och för sig både rättvis och billig, funno för det närvarande icke anledning att taga ståndpunkt till de i promemoriorna antydda åtgärderna, varom särskild utredning syntes behövlig. — *Adolf Fredriks:* För närvarande kunde dessa åtgärder ej förordas, vilka dock måhända hade fog för sig. — *Sofia:* Frågan huruvida skatteutjämning borde åstadkommas genom upprättande av en för Stockholm särskilt inrättad kyrkofond eller kyrkokassa eller på annat sätt, krävde ytterligare utredning. — *Johannes:* Utjämning borde ske till exempel genom bildande av en skatteutjämningsfond. — *Klara:* Kravet på skatteutjämning kunde tillgodoses genom upprättande av en för Stockholm särskilt inrättad kyrkofond eller kyrkokassa för utgörande av löner till prästerliga och övriga kyrkliga befattningshavare och till bekostande av uppförande och underhåll av kyrkor. — *Engelbrekts:* Beträffande förslaget till gemensam kyrkokassa eller kyrkofond för Stockholms församlingar kunde man tänka sig flera antagbara lösningar. Om man tänkte sig att kassan genom en uttaxering av 7 öre per skattekrona tillfördes ungefär 1 miljon kronor per år, skulle förslagsvis överståthållarämbetet kunna till de sämre lottade församlingarna utdela till exempel 2/3 enligt en formel, som baserats dels på det mindre skatteunderlaget per individ, varvid ny statistik årligen kunde upprättas med stöd av senaste skatteunderlaget, och dels på invånarantalet i respektive församlingar. Den återstående tredjedelen skulle kunna utdelas av en kyrkonämnd för Stockholm bestående av valda ombud från samtliga församlingar, varvid till exempel minst 1/3 av de medel, som ställdes till nämndens förfogande, skulle användas såsom hjälp till kyrkobyggen i samband med församlingsdelningar. Dessa medel skulle, i den mån de ett år icke behövde användas för ifrågavarande ändamål, fonderas, så att de icke under några förhållanden skulle få användas till andra ändamål. Resten utav de medel, som sålunda ställts till nämndens förfogande, skulle efter ansökan utdelas efter skälighetsprincipen. — *Hedvig Eleonora:* För den ifrågasatta kyrkofonden för Stockholm torde i första hand de inkomster komma i fråga, som inflyta genom uttaxering å aktiebolag eller andra juridiska personer. Den omständigheten, att ett stort affärsdrivande bolag förlagt sitt huvudkontor eller kanske en försäljningscentral eller dylikt inom en viss församlings gränser, kunde knappast giva denna församling ett berättigat anspråk på att med uteslutande av andra beskatta bolagets enligt gällande författningar till församlingen hänförliga inkomster. Sådana skatteintäkter borde komma stadens samtliga församlingar till godo. Skulle genom dessa intäkter kyrkofonden ändå icke bliva i stånd att åstadkomma en önskad skälig utjämning av skattetrycket, då hade man att tillgripa jämväl en lämpligt avpassad uttaxering å samtliga skattekronor å enskilda personers inkomster. Den önskvärda utjämningen behövde dock icke nödvändigtvis vara knuten till inrättandet av en fond. Man skulle också kunna tänka sig, att skattekronor, härrörande från juridiska personer, ävensom skattekronor, överstigande visst antal

per församling i förhållande till dess folkmängd, icke finge tillgodonjutas av den församling, till vilken de skattetekniskt hörde, utan skulle kunna fördelas efter annan grund, exempelvis mellan samtliga stadens församlingar efter deras folkmängd. Hur en dylik formel, som skulle kunna göra varje särskilt administrerad fond obehövlig, lämpligen borde utformas, borde givetvis göras till föremål för närmare utredning, varvid tillika borde beaktas, att oavsett folkmängd visst minimiantal skattekronor måste beräknas för varje församling till denna åvilande skyldighet att underhålla kyrka och andra byggnader. Vilka kontrollåtgärder, som kunde befinnas påkallade vid tillämpandet av en dylik regel, borde givetvis också undersökas. — *Kungsholms:* Utjämningsfrågan kunde möjligen lösas på så sätt, att en regleringsfond bildades, till vilken medel erhölles genom särskild utdebitering, varefter medlen utskiftades till församlingarna efter viss norm, utformad så att större församlingar med ringa skatteunderlag erhölle proportionsvis större bidrag än mindre församlingar med stort skatteunderlag. Däremot borde fördelningen icke grundas på församlingarnas utgiftsstater, vilket skulle kunna leda till en premiering av församlingar, som åsamkade sig stora utgifter. Av vikt vore, att fördelningen skedde efter sådana grunder, att icke ett särskilt centralt organ behövde bildas. Eljest vore det fara värt, att konkurrens mellan församlingarna om anslagen uppstode. — *Maria:* Den utjämning församlingarna emellan i fråga om den kyrkliga uttaxeringen, som borde eftersträvas, skulle avse församlingarnas påbjudna utgifter och grunda sig på skattekronornas antal och folkmängden i församlingarna. — *Brännkyrka:* Möjligen kunde avhjälpande av den rådande ojämnheten i fråga om donationsmedel och uttaxerade medel samt befattningshavarnas löne- och anställningsvillkor och pensionsförhållanden ske genom inrättande av en församlingsdelegation med vissa befogenheter. — *Enskede:* En skatteutjämning församlingarna emellan borde helst vara så anordnad, att skatteunderlaget bleve gemensamt för samtliga församlingar. — *Bromma:* För vinnande av den åsyftade skatteutjämningen på annat sätt än vad i sakkunnigbetänkandet föreslagits kunde olika alternativ komma i fråga. En framkomlig väg syntes vara införandet av en sådan anordning, att visst belopp per skattekrona uttaxerades för huvudstaden i dess helhet och tillskötes en gemensam allmän kyrkokassa. I stället för genom en sådan uttaxering skulle en skatteutjämning eventuellt även kunna åstadkommas genom att för den gemensamma allmänna kyrkokassan reserverades skattekronorna för fastighet och för kommunal inkomstskatt å juridiska personer. Genom en sådan anordning skulle man ernå, att de församlingar, som på grund av sin citykaraktär ägde särskilt riklig tillgång på skatteunderlag, icke härigenom bleve på ett slumpartat sätt gynnade. En sådan lösning torde dock måhända möta vissa svårigheter ur teknisk synpunkt. Beträffande fördelningen av den tillskapade kyrkokassan mellan de skilda församlingarna torde olika principer kunna tänkas komma i fråga. Sålunda skulle kyrkokassan antingen kunna fördelas mellan församlingarna med hänsyn till deras folkmängd och antalet skattekronor eller också skulle en fördelning kunna ske efter särskild behovsprövning på sådant sätt, att ur kassan utginge anslag till ekonomiskt svagare församlingar eller bidrag för särskilda ändamål, såsom till kyrkobyggen och dylikt. Den för en sådan fördelning erforderliga behovsprövningen kunde lämpligen hänskjutas till församlingsdelegerade. Dessa torde även kunna handhava uppgiften att fastställa den utdebitering, som under respektive år skulle utgå till den gemensamma kyrkokassan.

Såsom ovan nämnts hava några församlingars kyrkofullmäktige uttalat sig för ytterligare övervägande av den anordning i skatteutjämnande syfte, som förordats av kyrkoherden Mogård i det till kammarrådet Wohlins betänkande fogade särskilda yttrandet. Av dem hava fullmäktige i *Storkyrkoförsamlingen* och i *Högalids* församling anfört, att även upprättandet av en gemensam kyrkofond eller kyrkokassa vore en tänkbar möjlighet.

Domkapitlet har i den nu förevarande frågan anfört följande:

»Även om således domkapitlet anser församlingarna böra bibehållas vid rätten att själva besluta anslag till kyrkliga utgifter och att för dessa anslags bestridande uttaga skatt, anser dock domkapitlet — såsom förut antytts — det vara ett viktigt önskemål, att såvitt möjligt en sådan ordning vinnes, att de ekonomiskt svagare församlingarna kunna erhålla bidrag till sina utgifter av de ekonomiskt starkare församlingarna. Huru en fullt rationell skatteutjämning skall kunna genomföras är en svårlöst fråga. Men enligt domkapitlets mening bör en ordning kunna vinnas, ägnad att lämna ett från praktisk synpukt värdefullt stöd åt de ekonomiskt svagare församlingarna, även om den ej medför fullt samma utjämning i skattehänseende, som bildandet av en ekonomisk samfällighet — med därav följande stora olägenheter i andra avseenden — skulle medföra. Härvid bör enligt domkapitlets mening beaktas det av Stockholms kyrkovärdar framställda förslaget, att ett visst belopp per skattekrona skulle uttaxeras för Stockholm i dess helhet, vilket skulle inflyta till en gemensam kyrkokassa för Stockholm, och att bidrag från kassan skulle utgå till de ekonomiskt svagare församlingarna, bestämt i proportion till det senaste antalet skattekronor per individ i respektive församlingar.

Olikheten i skattebörda för de olika församlingarna i Stockholm är beroende ej endast på beskattningsunderlagets förhållande till individantalet i församlingen utan också på församlingens finanspolitik. Av de i betänkandet meddelade statistiska uppgifterna framgår, att även i församlingar med ett stort antal skattekronor per individ skattebördan kan vara betydande på grund därav, att församlingen beslutar stora anslag till exempel för byggnader, ungdoms- och barnavård eller annat socialt hjälparbete. Bidrag bör därför ej utgå — såsom understödet för kommunal skatteutjämning — efter skattebördan och med hänsyn till vissa slag av utgifter, vilket torde möta oöverstigliga svårigheter och icke medföra ett effektivt stöd för de ekonomiskt svagare församlingarna, utan det synes riktigt, att — såsom av kyrkovärdarna föreslagits — som utgångspunkt för rätt till bidrag tages i första hand församlingarnas beskattningsunderlag. Ett bidrag kan sålunda tänkas utgå från en genom avgift från de skattskyldiga i alla församlingar bildad kyrkofond för Stockholm till de församlingar, för vilka ett sådant bidrag med hänsyn till beskattningsunderlaget synes påkallat av rättvisa och billighet, exempelvis till de församlingar, där senaste medeltalet skattekronor per individ i församlingen understiger medeltalet skattekronor per individ i hela Stockholm. Bidraget synes böra bestämmas i proportion till det antal skattekronor, som utgör skillnaden mellan nämnda medeltal, och antalet individer i församlingen. Och domkapitlet vill ifrågasätta — då det naturligtvis är av vikt att möjligheten att erhålla bidrag till församlingens kostnader ej frestar till eftersättande av skälig sparsamhet — huruvida ej bidraget bör bestämmas till en viss andel av det sålunda beräknade utjämningsbeloppet, till exempel två tredjedelar. Vidare bör det övervägas, om ej särskilt bidrag

bör till samtliga församlingar utgå ur fonden till kyrkobyggnad. Bidrag till kyrkobyggnad torde i första hand böra utgå för ny kyrka vid församlingsdelning, vidare för ny kyrka i äldre församling — där sådan visar sig erforderlig — och slutligen för ombyggnad av kyrka.

Avgiften till den gemensamma kyrkofonden synes böra bestämmas av Kungl. Maj:t. Avgiften bör bestämmas sålunda, att täckning erhålles dels för de på ovan nämnda sätt beräknade bidragen till de ekonomiskt svagare församlingarna, dels för en årlig avsättning till en fond för kyrkobyggnad med förslagsvis 150 000 kronor om året och dels för vinnande av ett erforderligt överskott utjämningsmedel för mötande av sådana ändringar i de årliga bidragen till de ekonomiskt svagare församlingarna, som kunna uppkomma på grund av växlingar i deras beskattningsunderlag. Avgiften torde böra bestämmas till visst belopp per skattekrona för en viss period, måhända fem år, på grundval av en beräkning av kostnaderna för den kyrkliga verksamheten i Stockholm och av beskattningsunderlaget med ledning av befintlig statistik. Kungl. Maj:t torde böra äga rätt att, om det visar sig erforderligt, under nämnda period träffa nya bestämmelser. Vidare torde för samma period böra fastställas det belopp, som skall utgå per skattekrona vid beräkningen av det årliga bidraget till bidragsberättigad församling. Grunderna för beräkningen av det årliga bidraget (sistnämnda belopp, multiplicerat med det antal skattekronor, som utgör skillnaden mellan ovannämnda medeltal, och individantalet i församlingen) skulle följaktligen erhålla en sådan matematisk bestämning, att bidraget skulle kunna uträknas av viss myndighet, till exempel överståthållarämbetet. Däremot torde fråga om bidrag ur fonden till kyrkobyggnad böra för varje särskilt fall prövas av Kungl. Maj:t.

En olägenhet, som blir en följd därav att vid bestämmande av bidraget till en församling hänsyn tages till antalet skattekronor per individ och individantalet i församlingen, är att individantalet i församlingen — där det är högre än medeltalet — höjer bidraget proportionellt, och — där det är lägre än medeltalet — sänker bidraget proportionellt, ehuru de kyrkliga kostnaderna för församlingen i dylika fall ej höjas eller sänkas proportionellt i förhållande till individantalet. Det torde böra övervägas, huruvida detta förhållande kan beaktas, exempelvis sålunda att — om individantalet överstiger medeltalet — hälften av det överstigande antalet lägges till och — om individantalet understiger medeltalet — hälften av det understigande antalet drages från medeltalet vid bestämmande av det individantal för församlingen, som skall tagas i beräkning vid bidragets bestämmande. Skulle denna utväg vid en undersökning visa sig framkomlig, torde det böra övervägas, om ej den reduktion av bidragen till de ekonomiskt svagare församlingarna som därvid uppkommer kan träda i stället för den ifrågasatta nedsättningen med två tredjedelar.[1]

Domkapitlet vill slutligen i detta sammanhang påpeka, att för de skattskyldiga i församlingar med relativt litet individantal avgiften till den gemensamma kyrkofonden kan komma att — med hänsyn till utgifterna för den egna församlingen — bliva relativt mera betungande än för församlingar med större individantal. Detta torde gälla exempelvis Johannes församling. Denna olägenhet torde dock icke kunna avhjälpas på annat sätt än genom gränsreglering med närliggande församlingar.

---

[1] Enligt summarisk beräkning torde avgiften per skattekrona med den här föreslagna nedsättningen eller nedsättningen med två tredjedelar falla inom gränserna 7—10 öre.

Domkapitlet inser väl, att en lösning efter en sådan linje, som föreslagits av Stockholms kyrkovärdar och som av flertalet församlingar i Stockholm tillstyrkts och jämväl av domkapitlet förordas, erbjuder åtskilliga tekniska svårigheter. Men domkapitlet vill uttala den förhoppningen, att det vid en sakkunnig utredning skall visa sig, att dessa svårigheter kunna övervinnas. Domkapitlet hemställer därför att en dylik utredning måtte komma till stånd. Vid denna utredning torde böra övervägas, huru de medel som fonderas lämpligen skola förvaltas, och om en styrelse för fonden bör tillsättas, möjligen bestående av fem personer, till exempel pastor primarius såsom ordförande, två av Kungl. Maj:t och två av församlingarna utsedda ledamöter. Bland en sådan styrelses uppgifter skulle ingå bland annat beredande av frågor om sådana bidrag ur fonden, som skola beslutas av Kungl. Maj:t.»

Kap. 3. Grundlinjer för den fortsatta utredningen.

Såsom framgår av den ovan i kap. 1 lämnade redogörelsen avsåg det åt kammarrådet Wohlin lämnade uppdraget utredning av frågan om reglering av församlingsindelningen i Stockholm. Under sitt arbete fann utredningsmannen sig kunna konstatera, att lämplig indelning av församlingsområdena icke kunde vinnas utan fullständig ekonomisk gemensamhet mellan huvudstadens församlingar. Med skärpa underströkos därjämte de missförhållanden, som funnits råda i fråga om ojämnheterna i skattetrycket mellan de skilda församlingarna samt församlingarnas anslagsgivning för vissa sociala ändamål. Enligt kammarrådet Wohlins uppfattning kunde rättelse i nämnda avseenden icke åvägabringas utan en centralisering av den kyrkligt-ekonomiska förvaltningen i huvudstaden.

Med den av kammarrådet Wohlin gjorda uppläggningen av problemen kommo sålunda i förgrunden följande huvudsyften för en reform på förevarande område, nämligen *dels* underlättande av framtida ändringar i församlingsindelningen, *dels* åstadkommande av en utjämning i fråga om den kyrkliga uttaxeringen i huvudstaden och *dels* reglering av anslagsgivningen för sociala ändamål. Dessa syften skulle nås genom en samfällighetsbildning. Själva indelningsfrågan åter behandlades i betänkandet allenast preliminärt i avvaktan på lösningen av frågan om samfällighetsbildningen. I enlighet härmed blev det av kammarrådet Wohlin avgivna förslaget föremål för remiss endast i vad angick samfällighetsfrågan, icke beträffande synpunkterna på indelningsändringar. Härav torde jämväl följa, att den fortsatta utredningen tills vidare bör inriktas på samfällighetsspörsmålet eller, med andra ord, frågan om ändring i den kyrkliga organisationen i Stockholm. Denna fråga bör givetvis avgöras, innan de särskilda indelningsfrågorna upptagas till behandling i detalj, då samfällighetsbildningen ju bland annat avser att underlätta blivande regleringar. Ett närmare övervägande beträffande spörsmålet, vilka ändringar i församlingsindelningen lämpligen skola vidtagas, torde därför böra anstå.

Det i samfällighetsfrågan av kammarrådet Wohlin framlagda förslaget, vilket som nämnt avser fullständig ekonomisk gemenskap för Stockholms territoriella församlingar, har, såsom framgår av den i föregående kapitel läm-

nade redogörelsen, rönt starkt och nära nog enhälligt motstånd i de däröver avgivna yttrandena, särskilt från församlingarnas sida. De invändningar, som härutinnan framförts, hava obestridligen åtskilligt fog för sig. Framför allt gäller detta beträffande invändningen, att den ifrågasatta reformen skulle beröva de särskilda församlingarna praktiskt taget all självbestämmanderätt och därigenom menligt inverka på intresset för församlingsarbetet. Med hänsyn härtill synes en reform av den långt gående innebörd, som föreslagits av kammarrådet Wohlin, nu icke kunna komma i fråga.

Emellertid synes genom den av kammarrådet Wohlin verkställda utredningen klart hava ådagalagts, att en reform på förevarande område är av behovet påkallad. Den fortsatta utredningen bör därför inriktas på en undersökning av andra möjliga utvägar för lösning av organisationsspörsmålet. Till en början skola därvid de nyss angivna huvudsyftena, vilka legat till grund för förslaget om samfällighetsbildning, något närmare beröras.

Underlättande av framtida ändringar i församlingsindelningen.

I kammarrådet Wohlins betänkande har mycket starkt understrukits vikten av att just med tanke på indelningsändringar få till stånd den av honom föreslagna fullständiga ekonomiska gemenskapen. Sammanfattningsvis har i betänkandet till och med uttalats, att den nu synnerligen angelägna nyregleringen av församlingsindelningen i Stockholm »icke låter sig praktiskt genomföras med mindre denna indelning ställes helt oberoende av den högeligen ojämna förekomsten av beskattningsobjekten inom stadsområdets skilda delar».

Detta uttalande synes innefatta en alltför tillspetsad framställning av regleringsfrågans läge. Såsom framhållits i den tidigare utredningen, torde man ej hava anledning att räkna med någon genomgripande omreglering av Stockholms församlingsindelning utan väsentligen endast med frågor om delning av sådana särskilda församlingar, som blivit alltför folkrika. En dylik nyreglering kan givetvis tekniskt ske utan ändring i de gällande bestämmelserna för själva församlingsförvaltningen i huvudstaden. Så har också hittills skett vid de vid olika tidpunkter redan verkställda församlingsregleringarna i staden. Kungl. Maj:t, som har befogenhet att förordna om sådana regleringar, torde väl därvid icke kunna bortse från vilka ekonomiska verkningar en ifrågasatt reglering beräknas medföra. Klart är dock, att bedömandet av dessa verkningar måste ske från de utgångspunkter, som den förhandenvarande organisationen erbjuder. Om giltiga skäl befunnits föreligga att bibehålla systemet med församlingarna såsom beskattningsenheter, oaktat ekonomisk olikställighet dem emellan måste i viss mån bliva följden därav, få också de ekonomiska verkningarna av en ifrågasatt indelningsändring ses från denna utgångspunkt. Den ojämnhet, som föreligger

beträffande beskattningsobjektens fördelning mellan de olika församlingarna, torde därför knappast kunna anses i och för sig utgöra ett hinder för ändringar i församlingsindelningen.

Det bör dock beaktas, att frågor om delning av församlingar på grund av befolkningsutvecklingen i huvudstaden väsentligen yppa sig beträffande församlingar i stadens ytterområden, där också tillgången på beskattningsobjekt är svagast. Man får därför utgå ifrån att delningarna vanligast komma att gälla de i detta avseende redan förut sämst lottade församlingsområdena. I det fall att förekomsten av beskattningsobjekt råkar vara ojämn också *inom* ett dylikt område, skulle delningen kunna betyda skärpning av omförmälda olikställighet, jämväl därest den icke medförde någon ökning av kostnaderna för församlingsuppgifterna inom området. Även om detta förhållande icke torde kunna sägas utgöra ett hinder för indelningsändringar, så medför det dock, att önskemålet om en utjämning av skattebördan mellan församlingarna aktualiseras.

Som bekant innebär emellertid en församlingsdelning betydande direkta kostnadsökningar, vilka med hittills tillämpad ordning drabbat det område ensamt som utsatts för delning. Dessa kostnadsökningar hänföra sig först och främst till de engångsutgifter, med vilka man som regel har att räkna för anskaffning av kyrka och församlingshus åt församling som tillkommit genom delningen. De lokala ekonomiska verkningarna av en församlingsdelning inskränka sig dock ingalunda till berörda engångsutgifter. Dylik delning innebär ju också, att de årliga kostnaderna för förvaltningsuppgifterna inom den odelade församlingens område komma att sammanlagt icke obetydligt ökas i vissa hänseenden, nämligen dels för underhåll och drift av kyrka och församlingshus — såsom en följd av nämnda nyanskaffningar — och dels i fråga om personalavlöningar. Det torde kunna tagas för visst, att just utsikten för de skattskyldiga inom en församling, som ifrågasatts till delning, att ensamma få bära såväl förutnämnda betydande engångsutgifter som de ökade årliga utgifterna i väsentlig mån varit anledningen till det motstånd, som givit sig till känna emot planerade församlingsdelningar och som utgjort en bidragande orsak till att man dröjt otillbörligt länge med delningar av alltför stora församlingar.

Nu nämnda synpunkter hava allenast i mycket begränsad utsträckning uppmärksammats i de avgivna yttrandena. I stort sett har i desamma i förevarande avseende allenast uttalats, att en samfällighet sådan som den föreslagna icke vore en nödvändig förutsättning för församlingsregleringarna. Dessutom har framförts förslag om viss hjälp med byggande och ombyggnad av kyrka genom bildande av en gemensam kyrkofond för huvudstadens församlingar, ur vilken bland annat skulle utgå bidrag till kyrkobyggnad vid församlingsindelning. I övrigt hava emellertid några positiva förslag, som direkt taga sikte på underlättandet av församlingsregleringar, icke framkom-

mit i yttrandena. Då emellertid nämnda syfte är det för utredningen centrala, blir den främsta uppgiften att utreda, vilka andra åtgärder än en fullständig samfällighetsbildning kunna vara ägnade att undanröja de hinder i ekonomiskt avseende för en önskvärd nyreglering av församlingsindelningen, som enligt vad ovan anförts föreligga.

Åtgärder för undanröjande av ojämnheterna i fråga om skattebördan mellan de olika församlingarna.

I kammarrådet Wohlins utredning påvisas den ojämnhet, som föreligger mellan de olika församlingarna i Stockholm med avseende å beskattningsunderlaget såväl i och för sig som ställt i relation till folkmängden i varje församling, samt de härmed sammanhängande skiljaktigheterna i skattebördan inom församlingarna. Såsom ovan framhållits, kan en församlingsdelning komma att skärpa denna skiljaktighet i skattetrycket. Olägenheterna härav skulle emellertid undanröjas med det av kammarrådet Wohlin framlagda förslaget om total ekonomisk gemenskap mellan församlingarna. I de avgivna yttrandena har synnerlig vikt fästs vid de påtalade ojämnheterna i skattebördan och i allmänhet har framhållits önskvärdheten av utjämning i nämnda hänseende, därvid emellertid förslaget om bildande av en samfällighet avböjts och i stället andra vägar att nå utjämning ifrågasatts. Sålunda hava såväl ett flertal församlingars kyrkofullmäktige som domkapitlet framställt förslag rörande teknisk skatteutjämning i en eller annan form mellan församlingarna. Med hänsyn härtill bör — ehuru skatteutjämningsfrågan såsom sådan icke utgjort anledningen till utredningens igångsättande — vid den fortsatta utredningen undersökas, vad som genom eller i samband med en reform för underlättande av framtida indelningsändringar nu kan göras för att åvägabringa en jämnare skattefördelning.

Till belysning av skatteutjämningsfrågans vikt i och för sig, således bortsett från dess betydelse såsom medel att underlätta indelningsändringar, må emellertid redan här anföras några siffror. Såsom förut omnämnts utgjorde de olika huvudstadsförsamlingarnas utdebitering per skattekrona år 1938 högst 66 och lägst 36 öre, innebärande alltså en skillnad mellan ytterlighetsfallen på 30 öre. För år 1940 utgjorde utdebiteringen högst 70 och lägst 34 öre med en skillnad på 36 öre. Betydligt större skiljaktigheter i utdebiteringen av församlingsavgifter förekommo dock sistnämnda år mellan församlingar till och med i Stockholms närmaste omgivning. Nämnda utdebitering utgjorde sålunda exempelvis å ena sidan i Grödinge 1 krona 50 öre, i Tyresö 1 krona 40 öre och i Lovö 1 krona 19 öre samt å andra sidan i Danderyd med Djursholm och Stocksund 35 öre, i Huddinge 40 öre och i Solna 45 öre (se Statistisk Årsbok för Stockholms stad 1940 tab. 282 och tab. 290).

Det kan därför med visst fog göras gällande, att behovet av en skatteutjämning just för Stockholms församlingars vidkommande näppeligen kan anses vara särskilt trängande.

Den sociala anslagsgivningen inom den kyrkliga menighetsförvaltningen.

Till stöd för kammarrådet Wohlins förslag om fullständig ekonomisk gemenskap mellan huvudstadens församlingar åberopades jämväl behovet av en reform med avseende å församlingarnas anslagsgivning för »allehanda till området för socialvård och likställd kommunal verksamhet hänförliga ändamål». Kritiken mot nuvarande praxis på området gick ut på att nämnda anslagsgivning åtminstone till betydande del fölle utanför gränserna för församlingarnas befogenheter. Därvid medgavs, att tvekan visserligen kunde råda om rätta gränsdragningen i nämnda avseende på grund av den oklara innebörden av bestämmelsen i församlingsstyrelselagen för Stockholm — liksom i den allmänna församlingsstyrelselagen — att församling ägde taga befattning med »åtgärder till främjande av församlingsvården». Det framhölls emellertid, att i den mån ifrågavarande anslagsgivning avsett ändamål, vartill den borgerliga kommunen ägt bevilja anslag, det i allt fall syntes principiellt uteslutet, att den kunde för församlingarnas vidkommande anses laglig. Då den faktiskt rådande dualismen i avseende å anslagsbeviljandet för en icke obetydlig del av socialvården inom huvudstaden tillika ansetts innebära en praktiskt-organisatorisk oformlighet, har i den tidigare utredningen utan varje tvekan förutsatts, att nu omförmälda anslagsgivning från församlingarnas sida borde regleras. — Det av kyrkoherden Mogård skisserade förslaget lämnade åter denna sida av församlingarnas verksamhet orubbad, dock att viss maximering av församlingarnas uttaxeringsrätt för ändamålet ifrågasattes. De i yttrandena framkomna erinringarna mot kammarrådet Wohlins förslag torde i väsentlig mån hava hänfört sig till den nu ifrågavarande anslagsgivningen, då man understrukit angelägenheten av att vidmakthålla ekonomisk självständighet för de särskilda församlingarna.

Vad angår de av kammarrådet Wohlin mot församlingarnas nuvarande praxis framställda anmärkningarna må till en början erinras, att varken lagstiftning eller rättspraxis alltid synes hava hävdat, att mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunens befogenhetsområden skall föreligga en sådan bestämd avgränsning, som i den tidigare utredningen i detta sammanhang förutsatts. Sålunda kan framhållas, att lagstiftningen tillagt bägge slagen av kommuner anslagsbefogenhet beträffande biblioteksväsendet. Att befogenheten härvidlag måste sägas hava avsett ett och samma ändamål, ehuru skiljaktiga benämningar åsatts biblioteken i de båda fallen (kommun- och stadsbibliotek, respektive församlingsbibliotek), torde få anses klart. Och vad be-

träffar samma principspörsmål i rättspraxis kan erinras, att Stockholms borgerliga kommun befunnits äga befogenhet att till församling inom staden upplåta för kyrkobyggnad erforderlig mark utan någon mot upplåtelsens värde svarande ersättning. Det förtjänar slutligen påpekas, att när uttrycket »åtgärder till främjande av församlingsvården» år 1930 upptogs i församlingsstyrelselagarna, detta av departementschefen motiverades med att hänsyn borde tagas till de nya former för församlingsverksamhet, som så småningom vuxit fram, varför en antydan borde givas om »den kyrkliga diakonin, det frivilliga församlingsarbetet, ungdomsverksamheten med mera». Härav torde framgå, att en i viss mån utsträckt tolkning av begreppet »församlingsvård» väl är försvarbar.

Även om emellertid församlingarnas nuvarande praxis med avseende å den sociala anslagsgivningen kunde lämna rum för invändningar ur teoretiskt-administrativ synpunkt, synes den verkställda utredningen dock icke hava ådagalagt, att den bedrivna verksamheten givit anledning till några befogade anmärkningar ur saklig synpunkt, vilka skulle göra ett ingripande påkallat. Såsom framhållits i det av kyrkoherden Mogård avgivna särskilda yttrandet, har denna verksamhet naturligt utvecklats inom det kyrkliga församlingsarbetets ram och församlingarnas anslagsgivning för densamma anknutit till enskilda initiativ och frivilliga insatser. Redan för att effektivt kunna utnyttja dessa insatser har det otvivelaktigt varit sakligt försvarligt att i viss mån taga församlingarnas beskattningsrätt i anspråk för ändamålet. Det torde ock vara obestridligt, att just denna verksamhet varit och är av stor betydelse för vidmakthållandet av intresset för församlingsarbetet över huvud taget. Och den dualism, som uppkommit genom att både de särskilda församlingarna och den gemensamma borgerliga kommunen bidragit till samma ändamål, synes icke hava inneburit några praktiska olägenheter. Tvärtom torde man generellt få säga, att vad av församlingarna härutinnan uträttats betytt en värdefull komplettering av den borgerliga kommunens åtgärder på socialvårdens område. Från stadens sida har ju också i nu förevarande sammanhang starkt understrukits värdet av församlingarnas ifrågavarande insatser.

Det synes sålunda obestridligt, att vad utvecklingen på denna punkt faktiskt åstadkommit innefattar betydande värden av både andlig och social art, vilka man skulle riskera att förlora genom att avstänga församlingarna från omförmälda verksamhet. Därest — såsom ovan förutsatts — tanken på att skapa en fullständig gemensamhet i ekonomiskt avseende av Stockholms församlingar avvisas, torde med utgångspunkt från föreliggande utredningsuppdrag några åtgärder i syfte att reglera här avsedda anslagsgivning från församlingarnas sida icke böra ifrågakomma. Det förtjänar för övrigt påpekas, att om den nu aktuella och jämväl av överståthållarämbetet i dess remissyttrande berörda tanken på inrättande av ett biskopsämbete för Stockholm med omnejd realiseras, därigenom uppenbarligen skapas bättre möjlig-

heter att, i den mån så finnes lämpligt, genomföra ett samordnande och en rationalisering av församlingarnas ifrågavarande verksamhet.

I detta sammanhang torde tillika böra beröras det av kammarrådet Wohlin upptagna spörsmålet rörande den framtida användningen av de av församlingarna disponerade *donationsmedlen*. Dessa medel avse till största delen främjande av sociala och andra humanitära ändamål av enahanda karaktär som församlingarnas ovannämnda sociala anslagsgivning och härvid främst omvårdnad om församlingarnas fattiga och sjuka samt barn och ålderstigna. Medlens användande torde såsom regel jämlikt donationsbestämmelserna vara bundet till personer, boende inom vederbörande församlings område. Enligt kammarrådet Wohlins mening borde dessa tillgångar, där större samhällelig nytta därigenom kunde utvinnas av desamma, göras tillgängliga för befolkningen inom huvudstaden i dess helhet eller, i fråga om tillgångar avsedda enbart för kyrkliga ändamål, för befolkningen inom huvudstadens samtliga territoriella församlingar såsom en enhet. Tillgångarna skulle därigenom, inom ramen för donationsändamålet i övrigt, kunna nyttiggöras för denna befolkning utan avseende å bostadsadressen. I kammarrådet Wohlins betänkande förordades en specifik undersökning i sådant syfte av alla här ifrågakommande donationsurkunder till utrönande av i vad mån en dylik ändrad disposition av donationsfonderna förutsatte permutation av de beträffande desamma nu gällande bestämmelserna.

Tydligen äger spörsmålet om en permutation av ifrågavarande donationer icke något egentligt samband med den förevarande utredningen. Med hänsyn härtill torde spörsmålet om en framtida permutation av donationsändamålen här kunna lämnas å sido. Därmed är emellertid icke sagt, att den av kammarrådet Wohlin förordade undersökningen ej bör komma till stånd. Tvärtom synes det önskvärt att en sådan undersökning göres i syfte att utröna i vad mån en jämnare fördelning av donationsmedlen kan åvägabringas.

Vad angår den av kammarrådet Wohlin berörda frågan om avskaffande av församlingarnas *skolråd*, saknar jämväl detta spörsmål samband med förevarande utredning. Folkskoledirektionen har också, såsom förut anförts, framhållit, att den nuvarande anordningen i vad gäller folkundervisningsväsendet varit till fördel. På grund härav synes anledning saknas att här upptaga nämnda spörsmål till behandling.

Av det anförda torde framgå, att de frågor, som nu böra upptagas till närmare övervägande, avse *dels* vilka åtgärder som böra vidtagas för att — utan tillskapande av en total ekonomisk samfällighet — underlätta framtida regleringar beträffande huvudstadens församlingsindelning och *dels* vad som kan göras för tillgodoseende av önskemålet om en utjämning av skattebördan för kyrkliga ändamål mellan huvudstadens territoriella församlingar. Dessa frågor komma nu att behandlas var för sig i de närmast följande två kapitlen.

Kap. 4. Åtgärder för underlättande av församlingsregleringar.

Bland de åtgärder, som kunna komma i fråga för underlättande av framtida ändringar i församlingsindelningen — vilket syfte ju är det centrala för förevarande utredning — riktar sig uppmärksamheten främst på ändringar i den kyrkliga organisationen. Givet är, att skapandet av en fullständig gemenskap i ekonomiskt avseende vore ett effektivt medel att nå nämnda syfte. Därmed är dock ej uteslutet, att icke en mindre genomgripande reform beträffande den kyrkliga menighetsförvaltningen skulle kunna vara tillfyllest i förevarande avseende.

I detta sammanhang må omnämnas, att under förevarande utredning genom utrikesdepartementets försorg införskaffats uppgifter om organisationen av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen i övriga nordiska huvudstäder. De erhållna uppgifterna hava intagits i en bilaga till detta betänkande *(Bilaga 1)*. Av dessa framgår, att i Köpenhamn och Oslo fullständig gemenskap i ekonomiskt avseende består samt att enahanda förhållanden råder i Helsingfors, där emellertid vissa anmärkningar mot den gällande organisationen framförts, varför tanken på en omorganisation i riktning mot en decentralisering i viss utsträckning av förvaltningen framkommit. Några nya uppslag för frågans lösning för Stockholms vilkommande synas näppeligen kunna hämtas från de nämnda städerna. Emellertid kan det vara av intresse att påpeka, att reformsträvandena i Helsingfors synas taga sikte på en anordning, genom vilken de egentliga utgifterna för den kyrkliga organisationen skulle bestämmas av ett centralt organ, medan församlingsvården i ekonomiskt hänseende skulle handhavas av representationer för församlingarna.

Såsom i kap. 3 framhållits, utgöras de med en indelningsändring förenade kostnader, vilka på grund av att de drabba enbart den församling, som är föremål för ändringen, i väsentlig mån legat hindrande i vägen för genomförande av densamma, i främsta rummet dels av de betydande engångsutgifterna för nyanskaffning av kyrka och församlingshus och dels av ökade årliga kostnader för driften av nämnda byggnader samt för avlöning av prästerskap och andra befattningshavare inom församlingarna. Med tanke på underlättande av framtida indelningsändringar framstår det därför såsom en naturlig lösning att göra dessa kostnaders bestridande till en gemensam uppgift för samtliga huvudstadens territoriella församlingar. Efter en

dylik reform skulle de egentliga kostnaderna för den kyrkliga organisationen bliva oberoende av församlingsindelningen. Genom skapandet av en partiell samfällighet av huvudstadens territoriella församlingar för dessa uppgifters vidkommande skulle man således i väsentlig mån vinna det främsta syftet med förevarande utredning.

I yttrandena över kammarrådet Wohlins förslag har, såsom förut påpekats, spörsmålet om åtgärder för underlättande av församlingsregleringar icke ägnats någon större uppmärksamhet. Emellertid har, bland annat av domkapitlet, framförts den tanken, att genom utdebitering å skatteunderlaget i huvudstaden som helhet ett visst belopp, förslagsvis 150 000 kronor om året, skulle anskaffas för understödjande av blivande kyrkobyggen. En sådan åtgärd kan dock näppeligen anses ägnad att effektivt undanröja det hinder för församlingsregleringar, varom ovan talats. Den skulle avse endast engångskostnad vid församlingsdelning och blott en del av denna kostnad. De ifrågasatta formerna för beviljande av anslag av nyssnämnda medel torde icke heller kunna anses lämpade för sitt ändamål. Man lärer svårligen kunna undgå att låta ett centralt representativt organ bestämma över användningen av medel, som utdebiterats å skatteunderlaget i staden som helhet. Det berörda förslaget synes därför icke kunna tillstyrkas. Då varken i yttrandena eller under utredningen i övrigt något annat uppslag framkommit rörande åtgärder för underlättande av församlingsregleringar, synes den enda framkomliga vägen vara att överföra de egentliga kostnaderna för den kyrkliga organisationen på en för detta ändamål bildad samfällighet.

En till blott vissa av församlingsuppgifterna begränsad ekonomisk gemenskap skulle icke innebära något principiellt nytt. Den för landet i övrigt gällande lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse 1 § medger sålunda, att kyrklig samfällighet må bildas även för vården om endast en del av församlingsuppgifterna. Vidare må, enligt 27 § 1 mom. lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning, i stad, som är delad i flera pastorat, utgifterna till prästerskapet i de särskilda pastoraten kunna, efter därom av Kungl. Maj:t meddelat förordnande, utgöras av stadens avgiftspliktiga invånare samfällt. Och i 16 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond stadgas, att om församlingar, vilka bilda två eller flera pastorat, för vården av angelägenhet, som avses i lagen, utgöra en kyrklig samfällighet, vad i lagen stadgas om pastorat skall äga tillämpning å sådan samfällighet. Ett stadgande av motsvarande innebörd förekommer i 60 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932. I 2 § lagen den 9 december 1938 angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar, enligt vilken lag reglering av klockares och organists löneförmåner ankommer på klockardistrikt, stadgas, att med sådant distrikt avses för-

samling, som själv handhar de med klockares eller organists avlönande förbundna angelägenheter, eller, där två eller flera församlingar gemensamt handhava dessa angelägenheter, sådan samfällighet. I vad angår de nu nämnda, till församlingsstyrelsen hörande särskilda uppgifterna är sålunda redan i lag förutsatt, att kyrklig samfällighet enbart för dessa uppgifter eller någon av dem kan förekomma. Några betänkligheter ur principiell synpunkt torde därför icke föreligga mot att för Stockholms-församlingarna, vilka utgöra egna pastorat, skapa en samfällighet för vissa församlingsuppgifter.

En till endast vissa församlingsuppgifter begränsad kyrklig samfällighet för Stockholm har också, såsom framgår av en vid kammarrådet Wohlins betänkande såsom bilaga fogad historisk redogörelse, redan tidigare vid flera tillfällen ifrågasatts. Sålunda förordade överståthållarämbetet i ett år 1856 avgivet yttrande över en av riksdagen år 1851 hos Kungl. Maj:t gjord framställning om åtgärder för åstadkommande av en förbättrad själavård i Stockholm, att prästerskapets avlönande gjordes till en stadens gemensamma angelägenhet och bestredes ur en för hela staden samfälld kassa. En i anledning av detta yttrande tillsatt kommitté hemställde i ett år 1860 avgivet utlåtande bland annat, att prästerskapets avlöning, på sätt överståthållarämbetet föreslagit, gjordes till en för huvudstaden gemensam angelägenhet. Förslaget, som i nämnda del vunnit gillande jämväl av stadskonsistoriet och hovkonsistoriet, föll emellertid till följd av församlingarnas motstånd. Påpekas bör, att under ärendets behandling jämväl framkom förslag om att erforderliga nya kyrkobyggnader skulle bekostas av hela huvudstaden samfällt.

Av en på initiativ av stadens konsistorium tillsatt kommitté av delegerade från alla de territoriella församlingarna framlades därefter år 1892 ett betänkande, i vilket förordades, att — för möjliggörande av församlingsdelningar — stadens hela kyrkoväsende, vad anginge anskaffande av de för dess uppehållande och utveckling erforderliga medel samt den ekonomiska förvaltningen, gjordes till en samhällets gemensamma angelägenhet, varvid församlingarna borde till gemensamheten avlämna sina kyrkor, de omkring desamma liggande kyrkogårdar med därpå varande gravkapell, ävensom prästerskapets och övriga ecklesiastika boställshus, eller just den fasta och lösa egendom, som vore oundgängligen nödig för församlingarnas kyrkliga behov och utgörande av de prästerskapet lagligen tillförsäkrade löneförmåner. Däremot borde övrig församlingarna tillhörig lös och fast egendom, däribland donationerna, fortfarande förbliva församlingarnas enskilda egendom, som borde genom kyrkorådens försorg på församlingarnas bekostnad underhållas och vårdas. Jämväl detta förslag, vilket alltså avsåg en partiell samfällighet av större omfattning än vad de tidigare förslagen inneburit, rönte motstånd från församlingarnas sida och ledde icke till något resultat.

Utöver de nu berörda positiva förslagen till överflyttande av vissa kost-

nader från de enskilda församlingarna till huvudstaden samfällt må beträffande kyrkobyggena framhållas, att ehuru dessa formellt varit en angelägenhet enbart för den därav berörda församlingen, uppförandet av huvudstadskyrkorna likväl i praktiken skett med bidrag i betydande utsträckning från såväl kronan som huvudstadens invånare samfällt.

Tanken på en samfällighetsbildning av begränsad omfattning har också diskuterats i det av kammarrådet Wohlin avgivna betänkandet men där avböjts. Kyrkoherden Mogårds särskilda yttrande avser åter en partiell samfällighet för bestridande av lönekostnader med mera. I yttranden hava domkapitlet och vissa av församlingarna avstyrkt även detta förslag. Härvid må emellertid uppmärksammas, att denna avvisande inställning mot tanken på en partiell samfällighet uppenbarligen betingats av helt olika synpunkter på frågan. För kammarrådet Wohlin synes den avgörande synpunkten hava varit, att man framför allt bör söka få till stånd en fullständig utjämning av de olikheter i avseende å den kyrkligt kommunala beskattningen, som äro en ofrånkomlig följd av det nuvarande systemet med församlingarna såsom särskilda beskattningsenheter. Å andra sidan är påtagligt, att de yttranden, vari kyrkoherden Mogårds förslag om en partiell samfällighet avstyrkts, främst tagit sikte på önskemålet att om möjligt undvika varje inskränkning i den självbestämmanderätt, som hittills tillkommit församlingarna och som principiellt sammanhänger just med deras ställning såsom särskilda enheter i beskattningshänseende. Det är givetvis icke möjligt att samtidigt fullt ut tillgodose båda dessa med varandra konkurrerande önskemål, utan man får nöja sig med att söka åstadkomma en lösning, som innebär bästa möjliga avvägning mellan de skilda intressena. Några synpunkter på de framställda erinringarna mot bildandet av en partiell samfällighet må här anföras.

Till en början har kammarrådet Wohlin ur organisatorisk synpunkt anmärkt mot förslaget, att detsamma skulle nödvändiggöra särskilda fullmäktigerepresentationer, en gemensam för hela Stockholm och en utsedd av varje församling för sig. Han har därvid avvisat en såsom tänkbar uppställd alternativlösning, att vid en uppdelning av anslags- och beskattningsbefogenheten mellan samfälligheten och de enskilda församlingarna de nuvarande kyrkofullmäktige i församlingarna skulle bibehållas, medan samfälligheten beslutanderätt hänlades till en representation, sammansatt av valda delegerade från de lokala kyrkofullmäktigekorporationerna. De ledamöter från lokalförsamlingarnas kyrkofullmäktige, som komme att insättas i och tillsammans utgöra samfälligheten beslutande organ, komme enligt kammarrådet Wohlin icke att intaga en ställning, som svarade mot ett sådant organs uppgift och karaktär. Merendels skulle väl dess ledamöter finna sig vid avgörandena på förhand bundna genom frågornas föregående behandling i församlingsfullmäktige och för varje fall måste befaras, att en på dy-

likt sätt organiserad representation för huvudstaden bleve »mera ett forum för framförandet genom de särskilda delegaterna av inbördes konkurrerande anslagsanspråk från de särskilda församlingarnas sida än en instans, lämpad för en avvägning efter objektiva grunder av anslagsbehovet inom stadsområdets olika delar».

De sålunda av kammarrådet Wohlin anförda skälen mot den angivna alternativlösningen synas emellertid näppeligen bärande. Det har icke visats någon grund, varför en dylik representation, sammansatt av delegerade från de olika församlingarna, skulle i mindre mån än andra representationer kunna objektivt handlägga de frågor, vilkas avgörande ankommer på densamma. Det bör för övrigt bemärkas, att åtskilliga av de uppgifter, som skulle ankomma på samfälligheten, hava en legal eller automatisk karaktär, såtillvida som utgifterna i stor utsträckning äro i annan ordning till storleken bestämda. Möjligen hava invändningarna i viss mån samband med att kammarrådet Wohlin synes hava haft i tankarna en organisation utformad så, att ärendena först skulle handläggas hos vederbörande församlings representation och därefter inom samfällighetsrepresentationen. Därest man tillskapar en partiell samfällighet för huvudstaden, böra emellertid de på samfälligheten ankommande anslagsfrågorna överhuvud icke upptagas till behandling i församlingsfullmäktige. Det torde ej heller föreligga tillräcklig anledning att binda valbarhet till samfällighetsrepresentationen vid ledamotskap i församlingsfullmäktige. De av kammarrådet Wohlin mot den åsyftade alternativlösningen framförda erinringarna synas över huvud taget icke träffa en anordning, enligt vilken samfällighetens representation består av delegerade, utsedda av de olika församlingarnas kyrkofullmäktige bland personer, valbara till fullmäktige i vederbörande församling. Exempel på medelbara val till representationer saknas som bekant icke. Å andra sidan måste det givetvis erkännas såtillvida vara en viss olägenhet förbunden med en partiell samfällighetsbildning, som ytterligare en representation erfordras. Denna olägenhet måste emellertid vägas mot de fördelar, som en dylik reform kan finnas medföra, och därest man över huvud taget vill överföra vissa församlingsuppgifter å en samfällighet men icke önskar upphäva församlingarnas ekonomiska självständighet, torde det vara ofrånkomligt med dubbla representationer.

Den enligt kammarrådet Wohlins mening avgörande invändningen mot en uppdelning av anslags- och beskattningskompetensen på ifrågavarande sätt hänför sig emellertid icke till nämnda organisatoriska konsekvenser. Sedan kammarrådet Wohlin avvisat tanken på en sådan kompetensfördelning, att åt de enskilda församlingarna inrymdes en självständig anslags- och uttaxeringsrätt allenast beträffande vissa bestämda, till församlingsvården i dess trängsta bemärkelse hänförliga utgiftsposter, såsom omkostnaderna för

gudstjänstens främjande genom sång och musik, för kyrkorummets prydande, för församlingsaftnar och dylikt, gör han gällande, att därest de enskilda församlingarna skulle få bibehålla anslags- och uttaxeringsrätten beträffande alla de »fria» anslagsändamål, som lagenligt fölle inom kyrkoförsamlingarnas kompetensområde, huvudsyftet med den föreslagna förvaltningsreformen skulle i väsentlig utsträckning förfelas. En maximering av den enskilda församlingens anslags- och uttaxeringsbefogenhet, såsom ifrågasatts, kunde icke göras rationell. En uttaxeringsrätt för de enskilda församlingarna vid sidan av en sådan för samfälligheten skulle därför såväl sönderbryta den principiella grunden för den ekonomiska gemenskapen som ock äventyra möjligheten för dess praktiska genomförande. Den lokala uttaxeringsrätten skulle vidare försvåra den för Stockholms vidkommande angelägna fasta gränsdragningen mellan den borgerliga kommunens och kyrkoförsamlingarnas kompetensområden. Vad särskilt rörde anslagen för sådana sociala välfärdsanordningar, som kunde inrymmas under begreppet »församlingsvård», vore det tillika enligt kammarrådet Wohlin uppenbart, att en centralisering med avseende å befogenheten att för huvudstadens församlingar bevilja sådana anslag utgjorde den nödvändiga förutsättningen för åstadkommandet av en samordnande reglering för staden i dess helhet av den kommunala understödsverksamheten för dessa ändamål.

I anledning av de sålunda mot tanken på skapandet av en partiell samfällighet framställda invändningarna må framhållas, att desamma uppenbarligen sammanhänga med den av kammarrådet Wohlin intagna ståndpunkten, att en nyreglering av församlingsindelningen i Stockholm icke låter sig praktiskt genomföras med mindre denna indelning ställes *helt* oberoende av den ojämna förekomsten av beskattningsobjekten inom stadsområdets olika delar. Såsom ovan påpekats kan man emellertid högst väsentligt underlätta blivande omreglering av församlingsindelningen genom skapande av en partiell samfällighet för de betydande engångsutgifter för nybyggnader samt de ökade årliga kostnader för vård därav och för den kyrkliga organisationen, som regelmässigt uppstå vid församlingsdelningar. Det må anmärkas, att övriga under församlingsstyrelsen fallande uppgifter, främst anslagsgivningen för sociala ändamål, visserligen draga rätt betydande kostnader, men att å andra sidan dessa kostnader som regel icke torde vara av sådan karaktär, att desamma nämnvärt ökas genom en församlingsdelning. För vinnande av nämnda, för den förevarande utredningen principala syfte kan en fullständig ekonomisk gemenskap således icke sägas vara ofrånkomlig. Och vad beträffar det av kammarrådet Wohlin betonade önskemålet om en samordnande reglering av anslagsgivningen för sociala ändamål har ovan i kap. 3 närmare utvecklats, hurusom tillräcklig anledning torde saknas att i förevarande sammanhang ingripa i församlingarnas ifrågavarande verksamhet. De nu behandlade invändningarna mot en partiell sam-

fällighet synas sålunda icke behöva stå hindrande i vägen för en lösning efter en sådan linje.

Å andra sidan kan man, om man begränsar sig till en partiell samfällighet, i väsentlig mån undvika de med en fullständig ekonomisk gemenskap förbundna olägenheterna, främst raserandet av de enskilda församlingarnas självbestämningsrätt i ekonomiskt avseende, vilket uppenbarligen utgjort grunden för det allmänna motståndet mot kammarrådet Wohlins förslag. Sålunda kan vid en partiell samfällighetsbildning av den omfattning ovan antytts församlingarnas anslags- och beskattningsrätt beträffande församlingsvården i vidsträckt bemärkelse lämnas orubbad. Givetvis måste dock en partiell samfällighet komma att i någon mån inskränka församlingarnas självbestämmanderätt. Det bör emellertid bemärkas, att — såsom redan förut antytts — de församlingsuppgifter, som skulle överföras på samfälligheten, i stor utsträckning äro av legal eller automatisk karaktär, så att församlingarnas bestämmanderätt i dessa frågor redan nu är begränsad. Så till exempel undandrager sig ju prästerskapets reglerade avlöning i verkligheten församlingarnas fria beslutanderätt. Och för ny- eller ombyggnad av kyrka och församlingshus erfordras, jämlikt bestämmelserna i kungl. kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet, tillstånd av Kungl. Maj:t eller byggnadsstyrelsen. I yttrandena har mot förslaget om fullständig ekonomisk gemenskap invänts, att inskränkningarna i församlingarnas självbestämmanderätt skulle menligt inverka på intresset hos församlingsborna för församlingsarbetet. Tvivelsutan är denna invändning befogad i vad angår sådana delar av församlingsverksamheten, som hänföra sig till gudstjänsternas främjande genom sång och musik, gudstjänstlokalernas prydande, församlingsaftnar samt över huvud taget alla de olika åtgärder som falla under begreppet »församlingsvård». Däremot torde man kunna säga, att beträffande de ovan avsedda »legala» utgifterna det icke kan vara av något större betydelse för vidmakthållande av sagda intresse, om beslutanderätten bibehålles hos de särskilda församlingarna eller centraliseras.

Det må dessutom uppmärksammas, att bedömandet av huruvida en partiell samfällighet av ovan antydd innebörd skulle menligt inverka på församlingsarbetet givetvis blir beroende av hur samfälligheten närmare organiseras. Under utredningen har befunnits, att en dylik samfällighet kan anordnas med bibehållande i det väsentliga av de nuvarande formerna för förvaltningen även av sådana angelägenheter, som läggas under samfälligheten beslutanderätt. Det är sålunda för vinnande av syftet med samfälligheten icke nödvändigt att centralisera förvaltningen och verkställigheten beträffande de samfällda angelägenheterna, utan för dessa uppgifter kunna församlingarnas kyrkoråd anlitas såsom verkställighetsorgan för samfälligheten. Det torde ock få anses vara av stor betydelse, att församlingarna

genom sina organ få möjlighet att bevaka sina intressen under olika stadier av ett församlingen berörande ärendes behandling inom samfälligheten. Vilka bestämmelser, som i detta hänseende kunna meddelas, skall beröras i ett senare kapitel. Här må allenast framhållas, att genom anordningar av nu avsedd innebörd farhågorna för att skapandet av en partiell samfällighet skulle menligt inverka på församlingsarbetet synas kunna undanröjas.

Genom bildandet av en samfällighet för den kyrkliga organisationen i huvudstaden skulle man även vinna den fördelen, att en rationalisering av denna organisation lättare skulle kunna åvägabringas. Under utredningen har från skilda håll uppmärksamheten fästs vid den ojämnhet, som föreligger exempelvis beträffande kyrkobetjäntes inom huvudstaden avlönings- och pensionsförhållanden, och önskvärdheten av en reglering på detta område har understrukits från olika håll, ej minst av stadsfullmäktige. En partiell samfällighet skulle också möjliggöra en utjämning av den nu rådande olikställigheten mellan församlingarna med avseende å tillgång till gudstjänstlokaler och prästerliga krafter.

Av det ovan anförda torde framgå, att man genom att skapa en partiell samfällighet för den kyrkliga menighetsförvaltningen i Stockholm huvudsakligen i fråga om byggande och underhåll av kyrkor och församlingshus samt avlöning åt präster och kyrkobetjänte skulle i hög grad *underlätta en framtida reglering av församlingsindelningen* i huvudstaden samt därjämte *möjliggöra en enhetligare kyrklig organisation,* utan att å andra sidan församlingarnas självständighet skulle i någon mera avsevärd omfattning inskränkas.

Kap. 5. Åtgärder för skatteutjämning mellan de olika församlingarna i Stockholm.

Önskemålet om kommunal skatteutjämning har i vårt land tillgodosetts väsentligen i två, principiellt artskilda former, nämligen antingen genom överförande av vissa uppgifter till större kommunala enheter eller till staten eller ock genom utdelande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner. I remissyttrandena i förevarande ärende har av såväl ett flertal församlingars kyrkofullmäktige som domkapitlet anvisats utvägen att söka åstadkomma någon anordning med skatteutjämning Stockholms församlingar emellan. Möjligheterna att framgå efter denna linje skola här nedan göras till föremål för en närmare undersökning.

I allmänhet har i yttrandena endast antytts, huru ett sådant utjämningsförfarande borde konstrueras, men i domkapitlets yttrande har framförts ett mera preciserat förslag i detta avseende. I huvudsak har man tänkt sig förfarandet ordnat på så sätt, att medel, som skulle anskaffas genom utdebitering inom hela staden utan hänsyn till församlingsindelningen, skulle efter någon lämplig norm fördelas mellan de ekonomiskt svagare församlingarna, varmed — såvitt uttrycket preciserats — åsyftats församlingar med ringa antal skattekronor per individ. För fördelningen mellan dessa församlingar har ansetts kunna användas samma norm — alltså antalet skattekronor per individ — eller, enligt domkapitlets förslag, någon annorlunda bestämd regel, vilken dock skulle grundas på skatteunderlagets och folkmängdens storlek i de skilda församlingarna. Att märka är, att förslagsställarnas mening uppenbarligen varit, att utjämningsförfarandet på intet sätt borde inskränka den enskilda församlingens bestämmanderätt rörande anslagsgivningen. Vad en församling genom utjämningsförfarandet erhölle skulle alltså stå till dess fria förfogande att användas till bestridande av församlingens utgifter i allmänhet på samma sätt som församlingens egna utdebiterade medel. Till bekostandet av ny- eller ombyggnad av kyrka har emellertid därjämte — såsom förut i annat sammanhang berörts — ifrågasatts, att särskilda bidrag skulle utgå av enhetligt inom hela staden utdebiterade medel.

Man synes icke kunna peka på någon nu förefintlig anordning i vårt land, som kan anses likartad med det utjämningsförfarande, vilket sålunda ifrågasatts. Det kunde visserligen förefalla, som om den utjämning, som redan äger rum inom det kyrkliga området genom bestämmelserna i lagen

den 30 augusti 1932 om kyrkofond, innebure en jämförlig anordning. Här föreligga emellertid ur principiell synpunkt betydande skiljaktigheter. Till en början är att märka, att den utjämning, som sker genom kyrkofonden, allenast avser respektive enheters — i detta fall pastoratens — kostnader för visst bestämt ändamål, nämligen avlöningen åt prästerliga befattningshavare. Pastoraten hava vidare ingalunda fri bestämmanderätt rörande dispositionen av de genom denna utjämning erhållna medlen, utan de utgifter, för vilka bidragen äro avsedda och vilka jämväl äro avgörande för bidragens storlek, äro normerade genom bestämmelserna i lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning. Såsom förut påpekats förutsätta nu nämnda båda lagar, att i stad, som består av flera pastorat, en ytterligare utjämning av prästlönekostnaderna skall kunna åvägabringas, men formen härför är bildande av en kyrklig samfällighet för vården av ifrågavarande angelägenhet. Bestämmelserna om kyrkofonden torde därför icke kunna tjäna såsom förebild för ett utjämningsförfarande av den beskaffenhet, som avses i de nu ifrågavarande yttrandena.

Snarare synes då systemet med allmänna bidrag till synnerligt skattetyngda kommuner enligt kungl. förordningen den 16 december 1927 kunna betraktas såsom en viss motsvarighet till vad som nu åsyftas. Nämnda system överensstämmer ju med det nu ifrågasatta i så måtto, att bidragen utgå såsom allmänna tillskott till täckande av de skattetyngda enheternas utgifter. Även här föreligga dock väsentliga skiljaktigheter. Till en början torde böra beaktas, att systemet med bidrag till synnerligt skattetyngda kommuner — såsom själva bidragsbenämningen också markerar — avser att bereda lättnad åt kommunala enheter, som nått toppunkten av skattebelastning, och icke en utjämning mellan enheter där skattebördan dock är relativt ringa, såsom fallet är för Stockholmsförsamlingarnas del. Dessutom bör erinras, att bidragstilldelningen sker efter annan norm än som nu ifrågasatts, nämligen i förhållande till det på visst sätt beräknade kommunala *skattetrycket* inom respektive kommuner med speciellt hänsynstagande till skattetrycket för vissa uppgifter.

Sist berörda utjämningssystem torde också allmänt hava betraktats såsom en nödfallsutväg, som tillgripits emedan det icke synts möjligt att på annat sätt åstadkomma erforderlig lättnad i de mest skattetyngda kommunernas bördor. Kritik har icke saknats mot detsamma, och betänksamhet har påtagligt gjort sig gällande emot att gå längre på denna eller någon liknande väg. Kritiken har givetvis drabbat systemet i dess förhandenvarande utformning, men man har icke hittills kunnat giva anvisning på något förfarande av principiellt enahanda innebörd, ehuru i annan form, som synts vara att föredraga. Härutinnan må erinras om ett uttalande i det principbetänkande, som år 1932 avgavs av skatteutjämningsberedningen. Beredningen, vars uppdrag enligt givna direktiv avsåg utredning

av alla de olika möjligheter, som stode till buds för en utjämning av det kommunala skattetrycket, ingick naturligen också på frågan om en eventuell utbyggnad av systemet med allmänna bidrag till de synnerligt skattetyngda kommunerna men yttrade härom, att denna väg »enligt gjorda erfarenheter visat sig otillfredsställande på grund av svårigheten att bestämma grunder, vilka äro i och för sig rättvisa och ej, bland annat genom de bidragssökande kommunernas egna åtgöranden, leda till oegentliga resultat».

I detta uttalande torde hava angivits den åtminstone huvudsakliga förklaringen till att man i vårt land ansett sig böra såvitt möjligt undvika sådan rent teknisk skatteutjämning, som här ifrågasatts. Den i uttalandet nämnda svårigheten sammanhänger givetvis ytterst med att ett dylikt utjämningssystem innebär överlåtande åt de bidragsmottagande kommunerna av rätt att förfoga över medel, vilkas anskaffande icke varit speciellt för dem kännbart. Det måste anses ligga i sakens natur, att dylika medel endast böra få utnyttjas för att tillgodose både i fråga om arten och storleken allmänt erkända utgiftsbehov. Utjämningen måste därför taga sikte på att skapa större likhet i fråga om de särskilda enheternas ekonomiska förutsättningar att tillgodose just sådana utgiftsbehov. Det gäller — med andra ord och med anknytning till det nyss citerade uttalandet — att finna sådana grunder för utjämningsförfarandet, som just med hänsyn till dessa utgiftsbehov äro rättvisa och som ej möjliggöra för de särskilda enheterna att otillbörligt utnyttja detsamma. Att detta icke är en lätt uppgift torde vara klart, om man besinnar, att samtidigt åsyftats att genom utjämningsförfarandet göra minsta möjliga ingrepp i enhetens självbestämmanderätt, vilken ju framför allt innebär en rätt att själv få bedöma de egna utgiftsbehoven.

Vad angår det nyss omförmälda bidragsförfarandet för synnerligt skattetyngda kommuner har man anknutit grunderna för bidragstilldelningen till *skattetrycket* — utdebiteringen per skattekrona — vilket ju också legat närmast till hands såtillvida, som större likhet i fråga om skattetrycket är vad som ytterst eftersträvats. Men här möter den invändningen, att skattetrycket är beroende även av respektive enheters egna åtgöranden, av den större eller mindre frikostigheten i deras anslagsgivning. Om grunderna för utjämningsförfarandet skola anknytas till skattetryckets storlek i de särskilda enheterna, lärer därför ett tillfredsställande resultat icke kunna vinnas utan myndighets prövning i någon form av vad som skall anses vara skäliga utgifter för var och en av dem och kontroll över anslagsgivningen.

I nu förevarande fall hava för det åsyftade utjämningsförfarandet i stället föreslagits grunder, som skulle hänföra sig till *skatteunderlagets* storlek i de olika församlingarna. Härmed har man pekat på en norm, som otvivelaktigt icke drabbas av den nyss beträffande skattetrycket nämnda in-

vändningen. Men i själva verket torde svårigheterna ej vara mindre att på denna norm uppbygga ett rättvist verkande utjämningssystem. Man ställes därvid inför den mycket besvärliga frågan: hur skall en ur förevarande synpunkt rättvisande jämförelse kunna göras mellan de olika enheternas tillgång på skatteobjekt? Naturligen kunna icke härför utan vidare användas de absoluta talen för de särskilda enheternas skatteunderlag — alltså varje församlings totala antal skattekronor. En jämförelse mellan dessa absoluta tal giver icke någon föreställning om den ekonomiska olikställighet mellan församlingarna, varpå utjämningsförfarandet skall inriktas. Man måste härvid också taga hänsyn till förefintliga olikheter församlingarna emellan i avseende å utgiftsbehovet.

I de yttranden, där ovannämnda utjämningsförfarande förordats, synes man hava betraktat såsom självfallet, att det genomsnittliga antalet skattekronor per individ i de särskilda församlingarna kunde vara en för ändamålet tillfredsställande norm åtminstone vad beträffar bestämmandet av vilka församlingar, som skulle komma i åtnjutande av bidrag. Endast beträffande bestämmandet av bidragsbeloppens storlek har i domkapitlets yttrande tveksamhet gjort sig gällande i detta avseende. Att använda sagda genomsnittstal som norm innebär emellertid, att utgiftsbehovets storlek i de olika församlingarna förutsättes vara direkt proportionell mot dessas folkmängd. I själva verket torde man få räkna med mycket ojämna relationer härvidlag.

Om man endast tänker på invånarantalets inverkan i och för sig, måste man antaga, att vissa ganska betydande kostnader, såsom för underhåll och drift av kyrka och församlingshus samt för personallöner, icke stegras i samma proportion som folkmängden utan normalt bliva mindre per individ ju större en församlings folkmängd är. Men å andra sidan föreligga otvivelaktigt även för Stockholmsförsamlingarnas del — trots att de ingå i och en samma stads område — icke ringa skiljaktigheter i andra hänseenden än beträffande folkmängden, som man härvid måste taga med i räkningen. Olikheter i fråga om församlingsområdenas storlek, form och bebyggelseförhållanden äro sådana faktorer, som kunna inverka beträffande de nyssnämnda kostnaderna. Och i fråga om andra kostnader har man att räkna med olikheter mellan församlingarna i andra avseenden. Särskilt må erinras om den i den tidigare utredningen framhållna synpunkten, att kraven på den kyrkligt-sociala verksamheten måste med hänsyn till befolkningens olika struktur i socialt och ekonomiskt hänseende vara större i somliga församlingar än i andra.

Vad nu påpekats torde visa, att man icke kan nöja sig med att ställa de särskilda församlingarnas skatteunderlag i relation till deras folkmängd, då det gäller att bestämma normer för en skatteutjämning efter här avsedda linjer. Icke ens ett försök att åstadkomma någon modifierad regel

härvidlag, ehuru alltjämt med utgångspunkt endast från skatteunderlaget och folkmängden i de särskilda församlingarna, såsom domkapitlet ifrågasatt, kan tänkas leda till ett tillfredsställande resultat. Rätteligen skulle man behöva taga hänsyn till alla de faktorer, som nyss antytts. Men att söka göra detta på sätt här åsyftats, alltså genom ett efter en viss formel automatiskt fungerande utjämningsförfarande, torde vara en olöslig uppgift.

Möjligen får man härvid vänta sig den invändningen, att de oegentligheter, som ett utjämningsförfarande efter i yttrandena föreslagna linjer komme att innebära, i allt fall skulle bliva av relativt ringa betydelse i jämförelse med den utjämning av nu förefintliga orättvisor i fråga om tillgången på skatteobjekt, som dock skulle genom detta förfarande vinnas. I betraktande av de skillnader, som talen för skatteunderlagets storlek per individ i de särskilda huvudstadsförsamlingarna utvisa mellan ytterlighetsfallen, kan det ej råda tvivel därom, att detta utjämningsförfarande skulle innebära ett i och för sig befogat ianspråkstagande av de bäst ställda församlingarnas skattekraft för de sämst lottades behov. Men både i vad angår utjämningsförfarandets tillämpning på de församlingar, som utgöra mellanskiktet, och i fråga om utjämningsmedlens fördelning mellan de svagare ställda församlingarna måste man antaga, att betydande oegentligheter kunna uppstå. Genom sina verkningar härvidlag skulle utjämningssystemet otvivelaktigt komma att te sig mycket godtyckligt. Man torde få fästa synnerligt avseende även vid dessa verkningar, då ju förslaget skulle innebära överlåtande åt enskilda församlingars representationer att bestämma om användningen av medel, som uttagits av de skattskyldiga inom hela stadsområdet.

I en del av yttrandena har antytts, att man borde för den åsyftade utjämningen främst utnyttja *inkomstbeskattningen å juridiska personer*, eventuellt även *fastighetsbeskattningen*. Till stöd härför har anförts, att den omständigheten, att exempelvis ett stort affärsdrivande bolag förlagt sitt huvudkontor inom viss församlings gränser, knappast kunde giva denna församling ett berättigat anspråk på att med uteslutande av andra beskatta bolagets enligt gällande författningar till församlingen hänförliga inkomster. Man torde icke kunna förneka, att denna synpunkt på frågan i och för sig är befogad.

Om man skulle anknyta utjämningsförfarandet speciellt till nu åsyftade del av församlingarnas skatteunderlag, lärer man emellertid få utgå ifrån att någon rubbning icke kan i detta sammanhang ifrågakomma i grunderna för kommunalbeskattningen vad angår skattebelastningen på olika slag av beskattningsobjekt. Man synes, med andra ord, icke kunna ifrågasätta att särskilt beträffande den kyrkligt kommunala beskattningen i

Stockholm införa en anordning, som skulle innebära, att utdebitering å särskilda slag av skatteobjekt skulle ske med visst, för hela staden lika belopp per skattekrona medan däremot utdebiteringen å skatteobjekten i övrigt skulle ske med andra, lokalt bestämda belopp per skattekrona. På grund härav torde den åsyftade anknytningen av utjämningsförfarandet till viss del av skatteunderlaget icke i och för sig kunna få annan betydelse än dels såsom normgivande för storleken av den sammanlagda summa, som skulle stå till buds för detta förfarande, och dels i så måtto att den enskilda församlingens egna skatteinkomster skulle utgöras allenast av vad som utdebiterades å dess skatteunderlag i övrigt. Men med avseende å bestämmandet av rättvisa grunder för utjämningsmedlens fördelning skulle under sådana förhållanden alltjämt möta samma svårigheter, som här förut påvisats. Man torde således icke kunna finna någon mera framkomlig väg för frågans lösning genom att anknyta utjämningsförfarandet speciellt till beskattningen av vissa slag av skatteobjekt.

Slutligen bör framhållas, att ett utjämningssystem efter de linjer, som i yttrandena antytts, icke i och för sig innebär några garantier för att man därigenom verkligen skulle vinna vad som dock måste vara syftet därmed, nämligen utjämning i fråga om skattetrycket. Såsom i domkapitlets yttrande framhållits, synes man kunna konstatera, att anslagsgivningen i en del församlingar varit avsevärt mera frikostig än i andra. Denna större eller mindre frikostighet vid anslagsgivningen — vilken ju påverkar skattetrycket — är naturligen en faktor, som skulle kvarstå även om ett utjämningsförfarande av ifrågasatt slag komme till stånd. Denna faktor tillsammans med de oegentligheter, som ett utjämningssystem, grundat endast på skatteunderlagets och folkmängdens storlek, skulle innebära enligt det ovan sagda, kan befaras medföra, att någon utjämning i fråga om skattetrycket icke alls skulle vinnas.

Till belysande härav har synts böra uträknas, huru stora utdebiteringssiffrorna under den sist förflutna femårsperioden skulle hava blivit i de särskilda församlingarna, därest ett utjämningsförfarande enligt de grunder, som domkapitlet föreslagit, då hade tillämpats.

Resultatet av denna uträkning redovisas i en vid detta betänkande fogad bilaga *(Bilaga 2)*. Av den vid bilagan fogade tabellen (Tab. A) torde framgå, att den ifrågasatta anordningens tillämpning ifrågavarande år under i övrigt lika förhållanden skulle hava betytt, att differensen mellan högsta och lägsta utdebitering blivit betydligt större än som faktiskt varit fallet.

På grund av det anförda torde man få släppa tanken på att kunna genom ett sådant utjämningsförfarande, som ifrågasatts i yttrandena, vinna en tillfredsställande lösning av den föreliggande frågan. En utjämning av Stockholmsförsamlingarnas skattebörda torde därför endast kunna ernås

genom att vissa församlingarna tillkommande uppgifter överföras å en större enhet. En fullständig ekonomisk gemenskap mellan församlingarna, på sätt kammarrådet Wohlin föreslagit, skulle givetvis helt avlägsna skiljaktigheterna i skattetrycket mellan församlingarna. En partiell samfällighet skulle åter medföra en viss utjämning av skattebördan; principiellt bleve därvid verkningarna i skatteutjämningshänseende större, ju flera uppgifter som gjordes gemensamma. Då såsom förut framhållits bildandet av en fullständig gemensamhet i ekonomiskt avseende mellan Stockholms församlingar nu icke torde komma i fråga, synes man sålunda böra söka ernå lösningen jämväl av skatteutjämningsproblemet genom skapandet av en partiell kyrklig samfällighet för Stockholm.

Kap. 6. Konstruktionen av en partiell kyrklig samfällighet för Stockholm.

Såsom i kap. 4 och 5 anförts kan man genom bildandet av en partiell kyrklig samfällighet för Stockholm i hög grad underlätta framtida reglering av församlingsindelningen i huvudstaden och därjämte möjliggöra en enhetligare kyrklig organisation i staden samt ernå en mer eller mindre betydande utjämning av skiljaktigheterna mellan stadens olika församlingar i fråga om utdebiteringen av församlingsavgifter, utan att å andra sidan församlingarnas självständighet i ekonomiskt hänseende behöver upphävas. Betydande fördelar stå alltså att vinna med en samfällighetsbildning av partiell karaktär, och dessa fördelar torde vida överväga de tämligen obetydliga nackdelar, som kunna anses förbundna därmed. Såsom ett led i den åsyftade reformen av församlingsindelningen i Stockholm synes därför en partiell kyrklig samfällighetsbildning för Stockholm böra genomföras. I förevarande kapitel skall närmare redogöras för, hur en dylik samfällighet bör konstrueras.

Kompetensfördelningen mellan samfälligheten och församlingarna.

Den ledande principen för kompetensfördelningen mellan samfälligheten och församlingarna bör uppenbarligen vara, att till samfälligheten överföras angelägenheter i den omfattning, som erfordras för vinnande av utredningens primära syfte att underlätta framtida regleringar av församlingsindelningen. Skatteutjämningssyftet, vilket i och för sig talar för att så många uppgifter som möjligt göras gemensamma, synes endast i andra hand böra inverka på den kompetensfördelning, som ur förstnämnda synpunkt finnes rationell, och därvid måste jämväl beaktas församlingarnas motstridande intresse av att deras självständighet i ekonomiskt hänseende icke äventyras.

I det föregående har framhållits, att syftet att underlätta indelningsändringar kan tillgodoses genom att en partiell samfällighet för huvudstaden skapas huvudsakligen för bestridande av kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka och församlingshus samt avlönande av prästerskap och kyrkobetjänte.

Med tillämpning härav bör först och främst den befattning med frågor rörande prästerskapets avlönande, som nu tillkommer varje enskild Stock-

holmsförsamling i dess egenskap av pastorat, övertagas av samfälligheten. Detta torde böra gälla även de i 9 och 10 §§ lagen den 9 december 1910 om reglering av prästerskapets avlöning avsedda ärendena angående särskilda tillägg till de reglerade lönerna med mera. Då prästerskapets avlönande sålunda göres till en gemensam angelägenhet, böra tydligen också kostnaderna för vården av församlingarnas prästgårdar och andra ecklesiastika boställen bestridas av samfälligheten, liksom över huvud taget de olika huvudstadspastoratens prästerliga avlöningstillgångar skola utgöra prästlönetillgångar för huvudstaden samfällt. De skyldigheter, som enligt prästlöneregleringslagen samt ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 åvila pastorat, skola således efter reformen belasta samfälligheten. Detta bör gälla jämväl i fråga om utgörandet av allmän kyrkoavgift enligt bestämmelserna i lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond. Det må i detta sammanhang erinras, att samfällighetsbildningen i sistnämnda avseende icke torde hava någon praktisk betydelse för frågan om utjämning av olikheterna mellan församlingarna. Med nuvarande bestämmelser om den allmänna kyrkoavgiften torde skyldigheten att utgöra denna avgift drabba församlingarna olika tungt endast i mån av ojämnheter i fråga om förekomsten av skatterestantier inom församlingarna. En viss praktisk fördel ligger emellertid däri, att avgiften kommer att utgöras centralt för huvudstaden.

Till samfällighetens kompetensområde skola vidare hänföras frågor om kyrkobetjäntes avlöningsförmåner. Hit höra främst organister, kyrkosångare och klockare; i den mån för dem finnas boställen böra givetvis även kostnaderna för vården av dessa boställen bestridas av samfälligheten. Under begreppet kyrkobetjänte falla vidare vaktmästare, eldare, ringare, orgeltrampare och dylik betjäning samt skrivbiträden å pastorsexpeditionerna, eller sålunda alla sådana befattningshavare, som erfordras för upprätthållande av de i församlingsstyrelsen ingående »legala» funktionerna. Även kyrkonotarier samt kyrkokamrerare, där sådana finnas, torde böra hänföras hit. Däremot avses icke diakoner, diakonissor, församlingssystrar och dylika befattningshavare, vilka sysselsättas inom församlingarnas »fria» församlingsvårdande verksamhet. Givetvis bör icke blott avlönandet av de till kyrkobetjänte hänförliga befattningshavarna utan även frågor om pensionering av eller understöd åt dem ankomma på samfälligheten; såsom en sammanfattande regel torde kunna sägas, att alla personalkostnader för den »legala» kyrkliga församlingsorganisationen böra bestridas av samfälligheten. Däremot böra frågor om tillsättande och avskedande av dessa befattningshavare liksom hittills tillhöra varje församlings enskilda kompetensområde.

Å samfälligheten skola vidare enligt de angivna huvudprinciperna ankomma kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka och församlings-

hus. Att byggnadsskyldigheten förbindes med underhållsskyldighet synes i och för sig naturligt, då ju nybyggnad eller ombyggnad kan framtvingas av försummelser i fråga om underhållet; ett sådant samordnande torde för övrigt vara regeln beträffande allmänna hus. I fråga om kyrka synes förevarande skyldighet böra avse icke blott uppförande och underhåll av själva kyrkobyggnaden utan även anskaffande och underhåll av »vad till kyrkan hör», alltså predikstol, orgel, dopfunt, värmeapparater och annan inredning samt inventarier, som erfordras för kyrkans drift eller för kyrkliga förrättningar (jämför uttryckssätten i kungl. cirkuläret den 29 oktober 1886 angående användande av kyrkokassas medel). Däremot bör anskaffandet av inventarier för kyrkan, vilka icke kunna sägas tillhöra dennas nödiga utrustning utan avse kyrkorummets prydande — såsom altarprydnader och andra konstverk — samt förbrukningsföremål, som erfordras för kyrkliga förrättningar — såsom vin för nattvardsgång — bekostas av varje församling för sig.

Vad åter angår samfällighetens övertagande av byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande andra församlingarnas fastigheter, har detta i det föregående anknutits till begreppet »församlingshus». Denna benämning torde redan hava vunnit hävd; den upptogs sålunda i 1930 års församlingsstyrelselagar och förekom tidigare i kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. Med församlingshus torde avses en av församling anskaffad byggnad, som icke är hänförlig till kyrka, kapell, gravkor, begravningskapell eller boställe utan avser att tillgodose behovet av lokaler för andra kyrkliga angelägenheter, såsom pastorsexpedition, församlingsaftnar, konfirmationsläsning, söndagsskola och dylikt (egentlig kyrklig verksamhet). Däremot falla uppenbarligen byggnader, som användas för församlingens sociala verksamhet, utanför begreppet församlingshus; dylika byggnader beröras sålunda icke av den nu ifrågavarande samfällighetsbildningen. Det torde böra påpekas, att därest lokaler för pastorsexpedition eller annan egentlig kyrklig verksamhet icke finnas i församlingshus utan förhyras, även denna kostnad givetvis skall drabba samfälligheten i dess egenskap av byggnadsskyldig. Å andra sidan bör, om utrymmen i församlingshus uthyras för något i den egentliga kyrkliga verksamheten icke ingående ändamål, inkomsten därav tillfalla samfälligheten. Vad angår inventarier i församlingshus torde dessa böra bekostas av den enskilda församlingen liksom även annonser, blanketter, trycksaker, kyrkoböcker, skrivmaterial och andra förbrukningsföremål, som erfordras för pastorsexpeditionen.

Utöver kostnaden för byggnad och underhåll av kyrka och församlingshus synas jämväl vissa andra med vården av dessa fastigheter förbundna utgifter böra övertagas av samfälligheten. Här åsyftas dels kostnader för brandförsäkring ävensom för anskaffande och underhåll av brand-

redskap och dels utgifter för uppvärmning, belysning och rengöring — däri inbegripet sotning — ävensom för tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt. Dessa angelägenheter falla till en del nära begreppet underhåll, och över huvud taget torde desamma innefatta ofrånkomliga utgiftsposter inom församlingsverksamheten. Härtill kommer att utgifterna i dessa hänseenden sammanlagt uppgå till rätt avsevärda belopp, varför en betydande utjämning mellan de olika församlingarna erhålles, om skyldigheten att bestrida desamma lägges å samfälligheten. Det må betonas, att — såsom nedan närmare utvecklas — någon centralisering av verkställigheten beträffande de nu ifrågavarande angelägenheterna icke åsyftas utan endast ett överförande till samfälligheten av kostnaderna för deras ombesörjande. Skyldigheten för samfälligheten att bekosta brandförsäkring ävensom brandredskap bör uppenbarligen gälla även boställena; någon bestämmelse om uppvärmning, belysning och rengöring torde däremot beträffande dessa icke erfordras i detta sammanhang.

I enlighet med det anförda skulle på samfälligheten ankomma frågor om *dels* prästerskapets och kyrkobetjäntes löneförmåner, *dels* byggnad, underhåll och brandförsäkring av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjänte ävensom anskaffande och underhåll av brandredskap, *dels* uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör och församlingshus samt tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt samt *dels* utgörande av allmän kyrkoavgift. På varje enskild territoriell församling i huvudstaden skulle ankomma övriga i församlingsstyrelsen ingående uppgifter, däribland främst åtgärder till främjande av församlingsvården. Såväl samfälligheten som de enskilda församlingarna skulle äga upptaga församlingsavgifter för de ändamål, vilkas tillgodoseende på dem ankomme, ävensom besluta om användningen av disponibla fonder och andra medel.

En samfällighetsbildning av denna omfattning skulle, såsom ovan framhållits, i hög grad underlätta kommande indelningsregleringar i huvudstaden och därjämte möjliggöra en enhetligare kyrklig organisation i staden, utan att församlingarnas självständighet skulle i någon mera avsevärd utsträckning inskränkas. För bedömande av den verkan, en sådan samfällighetsbildning skulle medföra i skatteutjämningshänseende, har under utredningen en undersökning verkställts. Därvid har för femårsperioden 1937—1941 beräknats, vilka uttaxeringssiffrorna per skattekrona skulle blivit i de olika församlingarna, därest under sagda år en samfällighetsbildning med ovan närmare angiven kompetens varit anordnad. Resultatet av undersökningen framlägges i en vid detta betänkande fogad bilaga *(Bilaga 3)*, vartill hänvisas.

Ehuru beräkningarna helt naturligt icke berättiga till några slutsatser rörande de verkningar i detalj, som en partiell samfällighetsbildning av ifrågasatt omfattning skulle komma att medföra, torde dock av den vid bilagan fogade tabellen (Tab. B) klart framgå, att en betydande skatteutjämning härigenom kan ernås. Skillnaden mellan uttaxeringarna i de olika församlingarna skulle således enligt den uppgjorda tabellen hava i medeltal för femårsperioden uppgått till mindre än hälften av vad faktiskt varit fallet. Den kvarstående skiljaktigheten mellan de olika församlingarna — i medeltal för de angivna åren 15.6 öre per skattekrona — får ock anses obetydlig, särskilt i jämförelse med de skiljaktigheter i fråga om uttaxeringen av församlingsavgifter, som förekomma i landet i övrigt. För vinnande av ytterligare skatteutjämning mellan Stockholmsförsamlingarna torde man vara nödsakad att ingripa i församlingarnas församlingsvårdande verksamhet, vilket emellertid såsom förut framhållits icke lämpligen bör ske. Man synes därför böra nöja sig med den i och för sig betydande skatteutjämning, som den ovan angivna kompetensfördelningen medför.

Genomförandet av en samfällighetsbildning av nu angiven omfattning medför uppenbarligen, att församlingarnas nuvarande tillgångar och skulder måste i viss utsträckning överföras å samfälligheten. Den fördelning, som sålunda skall äga rum mellan å ena sidan de enskilda församlingarna och å andra sidan samfälligheten, bör naturligen grundas å den verkställda kompetensregleringen. Den närmare utformningen av denna fördelning behandlas nedan i samband med frågan om reformens ikraftträdande.

Organisationen av samfälligheten.

Bildandet av en partiell kyrklig samfällighet för huvudstaden för de uppgifter, som ovan angivits, medför, att en för hela staden gemensam kyrklig representation för utövande av samfällighetens beslutanderätt måste skapas. Samtidigt bör emellertid kyrkofullmäktigeinstitutionen bibehållas i de särskilda församlingarna för utövande av beslutanderätten i de angelägenheter, vilka fortfarande skola ankomma på församling enskilt. Att låta beslutanderätten i dessa hänseenden utövas å kyrkostämma torde icke kunna komma i fråga.

Under sådana förhållanden synes det varken behövligt eller lämpligt att för samfällighetens del tillskapa en på direkta allmänna val grundad representation. Såsom framhållits i det av kyrkoherden Mogård avgivna särskilda yttrandet, torde man i stället kunna med fördel anknyta till den anordning med församlingsdelegerade, varom bestämmelser redan finnas i gällande lag om församlingsstyrelse i Stockholm.

Enligt dessa bestämmelser skola församlingsdelegerade kunna utses för avgörande av viss gemensam angelägenhet. Delegerade skola därvid väljas

av kyrkofullmäktige i varje församling bland fullmäktige till ett antal av en delegerad för varje församling och därutöver ytterligare en delegerad för varje påbörjat tiotusental invånare i församlingen. Med motsvarande beräkningssätt för sammansättningen av den nu föreslagna samfällighetens beslutande organ skulle detta, enligt folkmängdssiffrorna vid 1940 års utgång, komma att bestå av 87 delegerade (utsedda av kyrkofullmäktige i de olika församlingarna till ett antal av för Storkyrkoförsamlingen 2, Klara församling 2, Kungsholms församling 5, S:t Görans församling 7, Adolf Fredriks församling 3, Gustav Vasa församling 4, Matteus församling 7, Jakobs församling 2, Johannes församling 4, Engelbrekts församling 4, Hedvig Eleonora församling 4, Oscars församling 6, Katarina församling 7, Sofia församling 4, Maria församling 4, Högalids församling 5, Brännkyrka församling 5, Enskede församling 5 samt Bromma församling 7). Antalet torde, i jämförelse med Göteborgs 60 kyrkofullmäktige och Stockholms stadsfullmäktiges 100 ledamöter, icke kunna anses alltför högt, då en fyllig representation från stadens olika delar är behövlig. Jämväl benämningen församlingsdelegerade synes kunna användas för detta nya organ. Däremot torde — såsom förut i annat sammanhang antytts — tillräcklig anledning icke föreligga att binda valbarhet såsom församlingsdelegerad vid ledamotskap av kyrkofullmäktige, utan valbarhet till kyrkofullmäktig i vederbörande församling synes vara tillfyllest. Församlingsdelegerade böra, i likhet med kyrkofullmäktige, inom sig för kalenderår välja ordförande och vice ordförande.

I fråga om förvaltningen av samfällighetens angelägenheter har redan förut antytts, att en ledande princip bör vara, att ändringarna i den nuvarande ordningen göras så litet ingripande som möjligt. Vid utredningen har befunnits, att förvaltning och verkställighet även vad beträffar samfällighetens beslut kunna i stort sett bibehållas hos de församlingsorgan, som nu syssla därmed, alltså församlingarnas kyrkoråd, och att endast för samfällighetens kassarörelse en central förvaltning behöver anordnas. Ändringarna i den nuvarande ordningen för förvaltningen bliva således icke stora. De bestå i huvudsak allenast däri, att löner till prästerskap och kyrkobetjänte samt allmän kyrkoavgift utbetalas centralt, samt att kyrkorådens vård av kyrka och församlingshus kommer att ske för samfälligheten räkning och med anlitande av medel, som anslagits av samfällighetsrepresentationen. Någon egentlig administrativ apparat för samfälligheten behöver sålunda ej skapas.

I enlighet härmed föreslås, att förvaltning och verkställighet beträffande samfällighetens angelägenheter skola ankomma, i fråga om den egentliga kassarörelsen å en av församlingsdelegerade utsedd kassaförvaltare samt i övrigt å kyrkorådet i den församling, som ärendet angår. Kyrkoråden komma således i fortsättningen att fungera såsom förvaltnings- och verkstäl-

lighetsorgan såväl för vederbörande församling enskilt som för samfälligheten. Olägenheten av att kyrkoråden till följd härav bliva redovisningsskyldiga i förhållande till två olika beslutande organ måste anses ringa, i vart fall i jämförelse med de fördelar man vinner genom att kunna bibehålla den lokala förvaltningen till exempel beträffande vården av församlingarnas fastigheter. Emellertid kan det bliva nödvändigt, att ett särskilt verkställighetsorgan utses i vissa fall, exempelvis en kommitté för byggande av kyrka eller församlingshus. Beslut därom bör ankomma på församlingsdelegerade, men i dylikt fall synes den församling, som ärendet angår, böra få utse representanter i kommittén till lika antal som församlingsdelegerade utsett.

Om således något särskilt förvaltningsorgan för samfällighetens verksamhet i dess helhet icke erfordras, är det dock nödvändigt med ett organ för beredning av de ärenden, som förekomma till handläggning av församlingsdelegerade. Såsom sådant föreslås ett beredningsutskott, vilket utses av delegerade. Givetvis hade det ur vissa synpunkter varit fördelaktigt, om varje församling kunnat erhålla någon representant i detta utskott, såsom exempelvis är fallet i Göteborg, där den gemensamma kyrkonämnden består av en ledamot från varje särskild församlings kyrkoråd. Med hänsyn till Stockholmsförsamlingarnas högre antal — nitton stycken — vilket jämväl kan beräknas komma att stiga, skulle detta dock medföra en alltför tung apparat. Dessutom torde det icke vara lämpligt, att det beredande organet sålunda skulle kunna åtminstone delvis bliva sammansatt av personer, vilka ej tillhörde den beslutande församlingen, d. v. s. delegerade. Det föreslås därför, att antalet ledamöter i beredningsutskottet bestämmes till elva, vilket i allt fall bör medgiva en tämligen allsidig sammansättning av utskottet. I beredningsutskottet torde församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande böra ingå såsom självskrivna ledamöter med utövande av enahanda befattningar som inom delegerade. Övriga nio ledamöter av beredningsutskottet jämte lika många suppleanter böra utses av församlingsdelegerade bland de delegerade, varvid om så begäres valet skall ske proportionellt. Den förut omnämnde kassaförvaltaren synes böra särskilt utses av församlingsdelegerade bland beredningsutskottets ordinarie ledamöter.

I kap. 4 har framhållits angelägenheten av att möjlighet beredes församlingarna att genom sina organ bevaka sina intressen under olika stadier av ett församlingen berörande ärendes handläggning inom samfälligheten. I detta syfte föreslås följande: Innan ärende, som angår viss församling, företages till avgörande av församlingsdelegerade, skall tillfälle lämnas församlingens kyrkoråd att avgiva yttrande däröver. Beträffande utgifts- och inkomststat för samfälligheten, vartill förslag skall upprättas av beredningsutskottet, skall dessförinnan kyrkorådet i varje församling avlämna special-

förslag, i vad församlingen angår, över utgifter för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten. Vid såväl beredningsutskottets som församlingsdelegerades sammanträden skall ordförande i församlings kyrkoråd, ändå att han icke är ledamot av utskottet eller församlingsdelegerad, äga att, såvitt rör fråga som angår församlingen, yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i beslutet. Yttrande- och förslagsrätt skall vid församlingsdelegerades sammanträden, utan inskränkning till vissa ärenden, tillkomma tre av huvudstadens kyrkoherdar, vilka utses av domkapitlet, ändå att de icke äro delegerade. Genom dessa olika anordningar torde vara väl sörjt såväl för att den inom församlingarnas organ förefintliga sakkunskapen i kyrkliga frågor kan tillgodogöras vid ärendenas behandling inom samfälligheten, som för att de särskilda församlingarna därvid kunna få uppmärksamheten fäst vid sina speciella önskemål.

Reformens lagtekniska genomförande.

För en reform av nu beskriven innebörd erfordras uppenbarligen åtskilliga ändringar i lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm. En närmare undersökning visar emellertid, att lagens allmänna uppställning kan lämnas orubbad. De nuvarande bestämmelserna i lagens 4 kap. om församlingsdelegerade, vilka sedan sin tillkomst icke torde i något fall hava kommit till användning, synas efter reformen icke behöva bibehållas; de huvudsakliga bestämmelserna om samfällighetens organisation kunna således upptagas i sagda kapitel. Detta medför en viss bundenhet vid lagens paragrafindelning, men nämnvärda olägenheter torde icke följa härav. Mera betydelsefulla ändringar erfordras vidare i 1 kap. (allmänna bestämmelser) och i 6 kap. (om avgifter och räkenskaper), under det att lagen i övrigt, frånsett formella jämkningar och kompletteringar, kan bibehållas i sitt nuvarande skick, särskilt kapitlen om kyrkofullmäktige, kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd. Vid utformandet av den föreslagna reformen i lag har genomgående eftersträvats att undvika ändringar på andra punkter i lagen än som varit av reformens syfte oundgängligen påkallat. Någon allmän revision av lagen har icke ansetts böra i detta sammanhang företagas.

Kap. 7. Speciell motivering.

I detta kapitel användas följande förkortningar:

FS = lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm i dess nuvarande lydelse;

AF = lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse; samt

FG = lagen den 12 juni 1931 angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg.

Förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm.

1 §.

Första stycket överensstämmer, frånsett en obetydlig jämkning, med det nuvarande stadgandet. Begreppet församlings gemensamma angelägenheter får emellertid en annan innebörd än i FS genom att detsamma ställes i motsättning till bestämmelsen i det nytillkomna allmänna stadgandet i andra stycket om bildande av en kyrklig samfällighet för huvudstadens territoriella församlingar för vården av vissa, för hela huvudstaden gemensamma kyrkliga angelägenheter. Den närmare gränsdragningen mellan å ena sidan församlings gemensamma angelägenheter och å andra sidan huvudstadens gemensamma kyrkliga angelägenheter framgår av 2 § i förslaget, där bestämmelser om kompetensfördelningen givas.

I nuvarande andra stycket av 1 § FS föreskrives, att vad i lagen stadgas skall i tillämpliga delar lända till efterrättelse jämväl för icke territoriell församling, om församlingen så besluter, samt att i annat fall den ordning, som förut varit övlig, följes. Detta stadgande har oförändrat upptagits i tredje stycket av förslagets 1 §. Uppenbarligen kunna emellertid de nya bestämmelserna om kyrklig samfällighet för hela huvudstaden lika litet som de tidigare bestämmelserna om församlingsdelegerade vinna tillämpning å icke territoriell församling i Stockholm.

2 §.

I 1 och 2 mom. angives genom uppräkning vad som hör till territoriell församlings, respektive samfällighetens kompetensområde. Uppräkningen har så nära som möjligt anslutits till den i gällande FS under 2 § förekommande förteckningen. Mot innehållet i denna kunna visserligen — såsom redan vid församlingsstyrelselagarnas tillkomst år 1930 framhölls — riktas anmärkningar, framför allt beträffande dess uppställning. Det har

emellertid icke ansetts lämpligt att i detta sammanhang göra någon mera genomgripande omarbetning av förteckningen. Endast den uppdelning av de olika behörighetspunkterna, som påkallas av inrättandet av samfälligheten, har därför företagits. Ordningsföljden mellan de olika punkterna har också i görlig mån bibehållits.

Med tillämpning härav hava till en början följande i 2 § FS upptagna punkter, nämligen a) åtgärder till främjande av församlingsvården, b) tillsättande och avskedande av organister, kyrkosångare, klockare och andra kyrkobetjänte, h) åtgärder till vidmakthållande av ordning under gudstjänsten, i) fördelning av bänkrum i kyrkan, j) avgifter för begagnande av kyrkklockor och annan kyrkans egendom, k) folkskoleundervisningen samt dithörande anstalter i den mån handhavandet av dessa frågor enligt gällande författningar tillkommer huvudstadens församlingar, l) upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek) samt m) lokal för och avgifter till sådant bibliotek, upptagits under 2 § 1 mom. i förslaget i samma lydelse och i oförändrad inbördes ordningsföljd såsom hörande till den enskilda församlingens kompetensområde. Under detta moment har jämväl upptagits nuvarande punkten e) hushållning med och vård om kyrkans egendom ävensom församlingen tillhörig, för kyrkliga ändamål avsedd egendom. Därvid har emellertid en allmän reservation måst göras för de fall, då — såsom exempelvis beträffande kyrka och församlingshus — vården enligt förslaget skall tillhöra samfällighetens kompetensområde.

Under 2 § 2 mom. i förslaget har såsom fallande under samfällighetens kompetensområde upptagits den i nuvarande 2 § FS förekommande punkten c) prästerskapets och kyrkobetjäntes löneförmåner. Nämnda punkt avser, såsom förut påpekats, i vad angår prästerskapet icke blott dess reglerade avlöning utan även frågor enligt 9 och 10 §§ prästlöneregleringslagen. Under 2 mom. har vidare upptagits nuvarande punkten f) byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjänte; i denna hava emellertid i enlighet med vad ovan i kap. 6 anförts infogats bestämmelser om brandförsäkring av de angivna byggnaderna samt anskaffande och underhåll av brandredskap. Ytterligare har upptagits en ny punkt om utgörande av allmän kyrkoavgift, vilket ju enligt förslaget skall ankomma på samfälligheten. I detta sammanhang må erinras om de förut i kap. 4 berörda stadgandena i 27 § prästlöneregleringslagen, 16 § lagen om kyrkofond, 60 § ecklesiastik boställsordning samt 2 § lagen angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar, vilka stadganden genom den nu gjorda kompetensfördelningen komma att vinna tillämpning å den kyrkliga samfälligheten i Stockholm. Detta innebär bland annat, att mellanha-

vandet med kyrkofonden kommer att regleras såsom om Stockholms territoriella församlingar bildade ett enda pastorat.

I enlighet med vad ovan i kap. 6 anförts har under 2 mom. till samfälligheten kompetensområde vidare hänförts uppvärmning, belysning och rengöring av kyrka med vad därtill hör samt församlingshus ävensom tillhandahållande av elektrisk kraft för ringning, orgelspelning och dylikt. Såsom territoriell församlings angelägenheter har åter i 1 mom. upptagits *dels* anskaffande och underhåll av inventarier och prydnader för kyrkan, vilka äro ägnade att göra kyrkan tjänligare för dess ändamål, *dels* anskaffande och underhåll av inventarier för församlingshus och *dels* anskaffande av förbrukningsföremål, som erfordras för pastorsexpeditionen eller för kyrkliga förrättningar.

Efter denna fördelning återstå av den nuvarande uppräkningen i 2 § FS allenast punkterna d) kyrkomedels användande och g) avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter. De i nästföregående stycke angivna angelägenheterna torde för närvarande kunna hänföras under bestämmelsen om kyrkomedels användande, jämförd med kungl. cirkuläret den 29 oktober 1886 angående användande av kyrkokassas medel. Nämnda bestämmelse har dock betydligt vidsträcktare innebörd, och den synes principiellt syfta, icke å vissa utgiftsändamål utan å rätten att förfoga över kyrkliga medel. Sådan rätt bör uppenbarligen efter en reform av nu avsedd innebörd tillkomma såväl de enskilda församlingarna som samfälligheten, envar med avseende å medel som stå till vederbörande beslutande organs disposition. Den nuvarande bestämmelsen om kyrkomedels användande motsvarades i kungl. förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämma, samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm av en punkt med lydelsen »användande av kyrkans och andra till församlingens disposition ställda medel samt granskning av räkenskaper angående sådana medel». I anslutning härtill föreslås, att i 1 och 2 mom. av förevarande paragraf upptagas punkter om användande av kyrkliga medel, som stå till församlings respektive samfälligheten förfogande. Härunder torde kunna inbegripas jämväl dispositionsrätten till donationsmedel, som givas till församlingarna eller samfälligheten; angående fördelning av nu förefintliga donationer mellan församlingarna och samfälligheten hänvisas till vad som nedan anföres vid övergångsbestämmelserna till lagen.

Jämväl bestämmelse om beskattningsrätt, motsvarande den nuvarande punkten g) avgifter till kyrka jämte dithörande anstalter, erfordras under båda de förevarande momenten. Det nu brukade uttrycket »församlingsavgifter» torde kunna användas även för de avgifter, som uttaxeras av samfälligheten. Med hänsyn till att såväl punkten om användande av kyrkliga medel som bestämmelsen om beskattningsrätt i viss mån hava annan karaktär än övriga i förteckningarna upptagna punkter, vilka

närmast avse utgiftsändamål — jämför bestämmelserna i 3—5 §§ lagen om kommunalstyrelse på landet om kommuns kompetensområde, användningen av dess egendom samt beskattningsrätt — har synts lämpligt, att de nu ifrågavarande bägge punkterna upptagas sist i vardera förteckningen.

I ett andra stycke av 2 § FS i dess nuvarande lydelse uttalas, att om vården av vissa kyrkogårdar är särskilt stadgat. Härmed åsyftas kungl. förordningen den 16 maj 1924 om vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm, enligt vilken vården av »de Stockholms stad tillhöriga eller åt staden upplåtna kyrkogårdar» skulle överflyttas å den borgerliga kommunen. Denna överflyttning torde hava avsett kyrkogårdar, som redan förut stodo under kyrkogårdsnämndens förvaltning, under det att kyrkogårdar, som förvaltats av vissa församlingar enskilt (Bromma och Brännkyrka församlingar), alltjämt kvarblivit hos dessa. För att utmärka, att dessa kyrkogårdar skola jämväl i fortsättningen förvaltas av församlingarna och således ej tillhöra samfällighetens kompetensområde, har under 1 mom. i förslaget upptagits en ny punkt om »vård av församlingen tillhörig eller åt densamma upplåten kyrkogård»; under detta stadgande torde jämväl kunna hänföras de kolumbarier eller urnlundar, som inrättats av vissa församlingar (Gustav Vasa och Högalids församlingar). En erinran om de ovannämnda i 1924 års förordning förekommande bestämmelserna rörande vården av huvudstadens samfällda kyrkogårdar har upptagits i ett tredje moment av förevarande paragraf.

Det kan förtjäna påpekas, att utöver de nu nämnda angelägenheterna under församlings respektive samfällighetens kompetensområde givetvis falla även frågor, som angå den inre organisationen eller formerna för förvaltningen — såsom frågor om val av ledamöter i olika organ eller om revision av räkenskaper — i den mån annat ej är särskilt stadgat. Bestämmelser härom hava emellertid icke sin plats i förevarande förteckningar, vilka avse att angiva de yttre gränserna för verksamheten.

3 §.

Första momentet motsvarar nuvarande 3 § FS. Av de under kyrkostämmas beslutanderätt hörande frågorna hava dock uteslutits ärenden, som avses i 9 och 10 §§ prästlöneregleringslagen, då handläggning av dessa ärenden enligt den i 2 § gjorda kompetensfördelningen skall ankomma på samfälligheten. Bestämmelsen i nuvarande andra stycket, att församlings beslutanderätt i vissa fall utövas genom församlingsdelegerade, har likaledes uteslutits.

Beträffande andra momentet, vilket upptager de grundläggande bestämmelserna om samfällighetens organ, hänvisas till den allmänna motiveringen ovan i kap. 6.

21 §.

I första momentet fjärde stycket har i förtydligande syfte efter ordet »församlingsdelegerade» tillagts orden »och deras suppleanter». Det må framhållas, att bestämmelserna i detta stycke, jämlikt 43 § i förslaget, komma att erhålla motsvarande tillämpning å val, som förrättas av församlingsdelegerade. Val av de i 41 § omförmälda nio ledamöterna och suppleanterna i församlingsdelegerades beredningsutskott skall sålunda ske proportionellt, därest det begäres i den i förevarande paragraf stadgade ordningen. På grund av hänvisningen i sista punkten av fjärde stycket bliver lagen den 6 juni 1930 om proportionellt valsätt vid val inom landsting med mera tillämplig jämväl å nyssnämnda val.

I andra momentet andra stycket har gjorts ett tillägg med hänsyn till att kommunal beskattningsrätt enligt förslaget skall tillkomma jämväl församlingsdelegerade.

34 §.

Bestämmelserna i 34—43 §§, vilka i sin gällande lydelse under kapitelrubriken »Om församlingsdelegerade» reglera den nuvarande för särskilda fall avsedda anordningen med församlingsdelegerade, hava såsom förut framhållits i förslaget ersatts med stadganden rörande den permanenta institutionen församlingsdelegerade såsom beslutande organ för samfälligheten. De nuvarande bestämmelserna hava dock i stor utsträckning kunnat tjäna såsom förebild, och i övrigt hava stadgandena i 2 kap. FS om kyrkofullmäktige legat till grund vid utformningen av de nya bestämmelserna.

34 § i förslaget motsvarar närmast 35 § första och andra styckena i lagens gällande lydelse. Bestämmelsen, att församlingsdelegerade skola utses bland kyrkofullmäktige, har av skäl, som ovan angivits, uteslutits; i stället givas bestämmelser om valbarhet i 35 § av förslaget. Med hänsyn till att allmänna val av församlingsdelegerade föreslås skola äga rum under året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige förrättas, har såsom avgörande för församlingsdelegerades antal fastställts folkmängden i varje församling vid utgången av sistnämnda år, alltså vid utgången av året närmast före valet av församlingsdelegerade. Någon särskild bestämmelse för det fall, att folkmängden under valperioden ändras — motsvarande den i 9 § andra stycket FS förekommande — torde med den valda formuleringen icke erfordras. Sista punkten av paragrafen är av ren ordningsnatur och har motsvarighet exempelvis i 47 § sista punkten FS.

35 §.

För behörighet att väljas till församlingsdelegerad hava, såsom förut anförts, uppställts samma krav som beträffande kyrkofullmäktige. Avfattningen av paragrafen ansluter sig i tillämpliga delar till bestämmelserna i 48 § FS om valbarhet till ledamot i kyrkoråd med mera.

36 §.

Valperiodens längd för församlingsdelegerade föreslås till densamma som för kyrkofullmäktige och kyrkoråd eller sålunda till fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. Valet synes böra äga rum å de ordinarie sammanträden med kyrkofullmäktige, som under året näst efter det, då allmänna val av kyrkofullmäktige ägt rum, hållas före utgången av november månad, då jämväl val av kyrkoråd förrättas. Mandatperioden för församlingsdelegerade kommer sålunda att sammanfalla med kyrkorådens mandatperiod och liksom den sistnämnda vara förskjuten ett år framåt i förhållande till kyrkofullmäktiges mandatperiod. Härigenom komma de vart fjärde år nyvalda kyrkofullmäktige att hava varit i funktion under någon tid innan nyval av församlingsdelegerade äger rum.

Andra stycket av förevarande paragraf överensstämmer med motsvarande stadgande i 49 § FS beträffande förfarandet vid kyrkorådsledamots avgång.

Bestämmelserna i lagen den 13 juni 1919 om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning äro icke anpassade för det fall, att indelningsändringar i Stockholm påkalla ändrad sammansättning av samfällighetsrepresentationen. Då det icke synts lämpligt att införa stadganden i detta speciella hänseende i 1919 års lag, har i tredje stycket av förevarande paragraf upptagits bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga föreskrifter härom.

37 §.

I första och andra stycket av förevarande paragraf hava upptagits bestämmelser om församlingsdelegerades ordförande och vice ordförande i anslutning till motsvarande bestämmelser i 12 § FS om kyrkofullmäktiges ordförande och vice ordförande.

I tredje stycket stadgas, att församlingsdelegerade skola antaga sekreterare. Närmare bestämmelser om dennes åligganden torde böra givas av församlingsdelegerade; i instruktion för sekreteraren kan sålunda föreskrivas, att han skall tjänstgöra jämväl såsom sekreterare åt det i 40 § omförmälda beredningsutskottet.

38 §.

Beträffande första stycket må hänvisas till motsvarande stadgande för kyrkofullmäktige i 14 § andra stycket FS. Det synes icke nödvändigt att i lagen föreskriva, att sammanträden med församlingsdelegerade skola hållas å vissa bestämda tidpunkter. Av 67 § andra stycket och 63 § 2 mom. andra stycket i förslaget framgår emellertid, att sammanträden med församlingsdelegerade måste hållas varje år före den 1 juli för granskning av föregående års räkenskaper och före den 15 december för fastställande av

utgifts- och inkomststat för samfälligheten, se också 37 § andra stycket i förslaget.

Andra stycket i förevarande paragraf överensstämmer med stadgandet i 52 § första stycket FS om inkallande av suppleanter i kyrkoråd och skolråd.

39 §.

I första stycket har upptagits bestämmelse om rösträtten inom församlingsdelegerade.

Beträffande andra stycket hänvisas till vad i kap. 6 anförts beträffande anordningar för tillgodoseende av de enskilda församlingarnas intressen vid ärendens behandling inom församlingsdelegerade. En viss motsvarighet till de föreslagna bestämmelserna förekommer i 17 § andra stycket FS, varifrån jämväl sista punkten i förslagets förevarande stycke hämtats. Det må erinras, att enligt 4 § FG kyrkonämndens ordförande samt två av kyrkoherdarna i församlingarna, vilka utses av domkapitlet, skola vid kyrkofullmäktiges sammanträden, ändå att de icke äro kyrkofullmäktige, äga att yttra sig och framställa förslag men ej att deltaga i besluten.

40 §.

I fråga om första stycket hänvisas till vad som anförts i den allmänna motiveringen i kap. 6.

Andra stycket överensstämmer med stadgandet i 18 § andra stycket FS om ärendes behandling inom kyrkofullmäktige.

41 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till den allmänna motiveringen i kap. 6. Föreskriften, att församlingsdelegerades kassaförvaltare ensam är ansvarig för samfällighetens kassarörelse, överensstämmer med stadgandet i 9 § FG om kyrkonämndens kassaförvaltare.

42 §.

Förevarande paragraf överensstämmer i fråga om de tre första styckena med motsvarande bestämmelser i 24 § FS om protokoll vid kyrkofullmäktiges sammanträden. Bestämmelsen i sista stycket om anslående av förteckning över församlingsdelegerades beslut har hämtats från det nu gällande stadgandet om församlingsdelegerades beslut i 41 § fjärde stycket FS. Då emellertid församlingsdelegerade enligt den nya organisationen uppenbarligen måste hava en expedition, där sekreteraren och kassaförvaltaren kunna träffas, har den nuvarande föreskriften, att tillkännagivande om beslutet skall anslås vid domkapitlets expedition, utbytts mot stadgande, att förteckning över besluten skall anslås vid församlingsdelegerades expedition. Påpekas bör, att besvärstiden enligt 74 § i förslaget skall räknas från den dag, då sådant anslag sker.

43 §.

I fråga om församlingsdelegerade och deras ordförande hänvisas i övrigt enligt denna paragraf till de för kyrkofullmäktige och deras ordförande gällande bestämmelserna i 13 § (om plats för sammanträde), 15 § (angående kungörelse om sammanträde, vilken kungörelse dock enligt förslaget, såvitt avser församlingsdelegerades sammanträde, skall införas i den tidning, vari överståthållarämbetets kungörelser vanligen intagas), 16 § (om beslutförhet), 19 § (om fortsatt sammanträde), 20 § (om framställning av ärende till överläggning), 21 § (om fattande av beslut), 22 § (om efterskänkande av utskylder), 23 § (om arvoden), 25 § (om reservation), 26 § (om utdrag av protokoll) samt 27 § (om offentlighet och ordning vid sammanträden).

62 §.

En uppdelning av förevarande paragraf har i klarhetens intresse funnits böra ske med hänsyn till att utgifts- och inkomststater skola upprättas såväl för de enskilda församlingarna som för samfälligheten. I första momentet upptagas de nuvarande bestämmelserna i paragrafens första till och med femte stycken om upprättande av stater för församling, vartill sedan i andra momentet i fråga om samhällighetens stat i tillämpliga delar hänvisas.

I sista stycket av 62 § i dess nu gällande lydelse hänvisas till vad om fondbildning är särskilt stadgat. Härmed åsyftas bestämmelserna i lagen den 12 juni 1936 om kommunal fondbildning, vilka bestämmelser uppenbarligen böra äga tillämpning jämväl å samfälligheten. För att tydligt utmärka detta har i ett tredje moment av förevarande paragraf upptagits bestämmelse, att om fondbildning gäller vad särskilt är stadgat. Att den till fondbildningslagen anslutna lagen samma dag angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom skall vara tillämplig jämväl å samfälligheten, torde utan särskit stadgande vara klart; i detta hänseende må framhållas, att sistnämnda lag uppenbarligen avsetts skola äga tillämpning exempelvis å den kyrkliga samfälligheten i Göteborg.

63 §.

Jämväl denna paragraf har ansetts böra uppdelas på två moment för att klart skilja mellan församlingarnas och samfällighetens stater. Första momentet motsvarar den nu gällande paragrafen i dess helhet. I andra momentet stadgas beträffande samfällighetens stat, att kyrkorådet i varje församling skall upprätta specialförslag över utgifter i vad församlingen angår för ändamål, vilkas tillgodoseende enligt 2 § 2 mom. a), b) och c) ankommer på samfälligheten, och att därefter beredningsutskottet skall upprätta slutligt förslag till stat för samfälligheten. Beträffande tidpunkten för statarbetet föreslås, att nämnda specialförslag skola av kyrkoråden avlämnas före den 1 oktober, samt att beredningsutskottets statförslag skall

behandlas av församlingsdelegerade före den 15 december. Stadgandena i andra momentet hava viss motsvarighet i 13 § FG.

64 §.

Bestämmelserna i första och andra styckena av förevarande paragraf hava gjorts tillämpliga även beträffande debitering och uppbörd av församlingsavgifter för samfällighetens räkning.

65 §.

I förevarande paragraf hava infogats bestämmelser om utseende av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av samfällighetens förvaltning, vilket jämväl föranlett vissa redaktionella jämkningar i paragrafen i övrigt.

66 §.

I första stycket, vilket motsvarar paragrafens nuvarande lydelse, har infogats bestämmelse om skyldighet för församlingsdelegerades kassaförvaltare att föra räkenskaper. Därjämte har utsagts, att den redovisning för kyrkorådens förvaltning, varom här är fråga, avser kyrkorådens förvaltning av angelägenheter för de enskilda församlingarnas räkning. Vad åter angår den förvaltning, som kyrkoråden enligt förslaget skola ombesörja för samfällighetens räkning och med anlitande av anslag, som församlingsdelegerade beviljat, bör uppenbarligen revisionen härav ske i den för samfälligheten avsedda ordningen. I detta avseende stadgas därför i andra stycket av förslagets förevarande paragraf, att de särskilda församlingarnas kyrkoråd skola före den 15 februari varje år till församlingsdelegerades kassaförvaltare avlämna redovisning för de medel, de under nästföregående kalenderår omhänderhaft å samfällighetens vägnar, varefter dessa redovisningar skola upptagas i samfällighetens allmänna räkenskaper och granskas tillika med dem. Detta förfaringssätt överensstämmer i huvudsak med vad som exempelvis i 64 § andra stycket lagen om kommunalstyrelse på landet föreskrives beträffande särskilda kommunala förvaltningsnämnder, se ock 14 § FG.

67 §.

Första stycket överensstämmer med allenast en formell jämkning med den nuvarande lydelsen av paragrafen och avser behandlingen av revisionsberättelse inom de enskilda församlingarna. I andra stycket hava upptagits motsvarande bestämmelser rörande behandlingen av revisionsberättelse över granskningen av samfällighetens räkenskaper. Liksom i 63 § har här i fråga om tidpunkterna för ärendets behandling inom samfälligheten vidtagits en viss förskjutning, så att ej ärendena behöva förekomma till behandling samtidigt inom samfälligheten och de enskilda församlingarna.

68 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf om beviljande av ansvarsfrihet hava gjorts tillämpliga jämväl i fråga om förvaltningen inom samfälligheten.

71 §.

Till följd av den i 2 § gjorda kompetensfördelningen mellan de enskilda församlingarna och samfälligheten erfordras vissa ändringar beträffande den i andra stycket av förevarande paragraf förekommande uppdelningen av besvärsmålen på olika myndigheter: domkapitlet och överståthållarämbetet. Med tillämpning av de nu gällande principerna för uppdelningen har föreskrivits, att besvär över kyrkofullmäktiges beslut skola ingivas till domkapitlet i mål, som avses i 2 § 1 mom. a), b), g), l) och n), ävensom i mål rörande val av ledamöter och suppleanter i kyrkoråd, skolråd och biblioteksstyrelse samt mål rörande granskning av sådant råds eller styrelses räkenskaper, under det att besvär över kyrkofullmäktiges beslut i andra mål skola ingivas till överståthållarämbetet. I detta sammanhang har en redaktionell jämkning av paragrafens fjärde stycke vidtagits.

74 §.

I paragrafen hänvisas redan nu ifråga om församlingsdelegerades beslut till lagens bestämmelser om underställning av och besvär över kyrkofullmäktiges beslut. På grund av begränsningen av församlingarnas befogenhetsområden blir det emellertid nödvändigt att i paragrafen särskilt angiva, till vilken myndighet besvär över församlingsdelegerades beslut skola ingivas. På grundval av de nuvarande principerna för besvärsmåls fördelning mellan domkapitlet och överståthållarämbetet har föreskrivits, att besvär över församlingsdelegerades beslut skola ingivas i mål, som avses i 2 § 2 mom. e), ävensom i mål rörande granskning av räkenskaperna för samfälligheten till domkapitlet samt i andra mål till överståthållarämbetet. Såsom utgångspunkt för besvärstiden har fastställts den dag, då förteckning upptagande beslutet jämlikt 42 § fjärde stycket i förslaget anslagits vid församlingsdelegerades expedition. Att klagorätt över församlingsdelegerades beslut skall tillkomma envar medlem av territoriell församling i huvudstaden torde icke behöva direkt utsägas i paragrafen.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

Då allmänna val av kyrkofullmäktige skola hållas hösten 1942, synes det lämpligt att lagen i sin helhet träder i kraft den 1 januari 1944. Den första uppsättningen församlingsdelegerade kommer då att tjänstgöra under en hel fyraårsperiod.

I ekonomiskt hänseende erfordras vissa närmare bestämmelser för över-

gången till den nya organisationen. Sådana bestämmelser hava upptagits i punkt 1. I och med att lagen träder i kraft måste, såsom förut framhållits, en fördelning av församlingarnas nuvarande tillgångar och skulder äga rum mellan å ena sidan samfälligheten och å andra sidan församlingarna; i princip bör denna fördelning ske efter samma grunder som kompetensfördelningen i 2 §. Till samfälligheten böra sålunda först och främst — i anslutning till stadgandet i 2 § 2 mom. a) — överföras församlingarnas prästlönetillgångar; dessa komma i fortsättningen att utgöra prästlönetillgångar för huvudstaden samfällt. Av samfällighetens övertagande av församlingarnas uppgifter enligt 2 § 2 mom. b) följer, att församlingarnas rätt till sådan egendom, som avses i punkten, alltså kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt boställen för prästerskap och kyrkobetjänte ävensom brandredskap, bör vid lagens ikraftträdande övergå å samfälligheten. Utan särskilt övergångsstadgande gäller, att inkomster, som kunna härflyta ur sådan egendom — exempelvis hyra för lokal i församlingshus som disponeras för annat ändamål — skola från och med lagens ikraftträdande tillkomma samfälligheten. Å andra sidan böra skulder och andra förpliktelser, som äro förbundna med nämnda egendom, ävensom eljest av församlingarna upptagna lån för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfälligheten, efter ikraftträdandet åvila samfälligheten.

Det anförda äger tillämpning jämväl å församlingarnas fonderade medel. För fond, som utgör prästlönetillgång, gäller vad ovan sagts om församlingarnas prästlönetillgångar. Av övriga fonder böra sådana, som tillkommit för anskaffande, byggande eller underhåll av kyrka, församlingshus eller boställe, övertagas av samfälligheten. I fråga om dispositionsrätten till dylika särskilda fonder må emellertid erinras om stadgandet i 3 § lagen om kommunal fondbildning; någon utvidgning av det ändamål, för vilket fondmedlen i vanlig ordning få tagas i anspråk, sker icke genom överförandet till samfälligheten. En särskild fond, som församling avsatt exempelvis för byggande av församlingshus, får sålunda icke utan Kungl. Maj:ts medgivande samt kvalificerad majoritet inom det beslutande organet användas för anskaffande av församlingshus att disponeras av annan församling. I lagen om kommunal fondbildning avsedd allmän fond, som församling avsatt för utjämning av skattetrycket mellan olika år, skall åter kvarstå hos församlingen. Detta torde som regel gälla även tillfällig fond enligt nämnda lag, såvida icke fondmedlen utgöra ersättning för egendom, som enligt fördelningsgrunderna skolat tillkomma samfälligheten, eller överskottsmedel å lån, som skall övertagas av samfälligheten.

I enlighet härmed har i ett första stycke av punkt 1 upptagits stadgande, att samfälligheten från och med den 1 januari 1944 skall övertaga de rättigheter församlingarna hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för ändamål, vilkas tillgodoseende ankommer på samfällig-

heten, ävensom fullgöra de förbindelser i fråga härom, för vilka församlingarna häfta.

Även i fråga om församlingarnas donationsmedel torde detta stadgande kunna vinna tillämpning i viss utsträckning. Det är härvidlag att märka, att församlingarnas donationsfonder till största delen torde avse främjande av församlingsvården och sålunda enligt den angivna huvudprincipen skola kvarbliva hos församlingarna. Därest emellertid en donationsfond skulle avse ett ändamål, vilket samfälligheten enligt kompetensfördelningen i 2 § har att tillgodose, skall jämlikt det föreslagna stadgandet församlingens rätt till fondmedlen övergå å samfälligheten. Under stadgandet falla närmast sådana fondmedel, som förvaltas i församlingarnas egen regi och vartill äganderätten tillkommer respektive församling. Det kan däremot synas tveksamt, huruvida stadgandet omfattar även sådana donationsfonder, som äro att anse såsom självständiga stiftelser, men för vilka vederbörande församlingsorgan (kyrkorådet) är insatt såsom stiftelsens styrelse. I dessa fall kommer någon förändring i äganderätten till fonden uppenbarligen icke i fråga. Däremot bör, därest fonden avser ett ändamål, som faller inom samfällighetens kompetensområde, förvaltningen av fonden efter omorganisationen utövas för samfällighetens räkning, och det ifrågavarande kyrkorådet kommer sålunda i fortsättningen att utöva verksamheten såsom styrelse för fonden icke i egenskap av församlingsorgan utan i sin egenskap av förvaltningsorgan för samfälligheten.

Det torde få anses lämpligt att i övergångsbestämmelserna intaga ett uttryckligt stadgande härom. I ett andra stycke av punkt 1 har därför föreskrivits, att av församlingarna förvaltade donationsfonder för ändamål, som i första stycket sagts, skola från och med den 1 januari 1944 förvaltas för samfällighetens räkning. Härav följer, att granskning av förvaltningsorganets räkenskaper rörande fondmedlen skall ske i den för samfälligheten stadgade ordningen, och att vid övergången till den nya organisationen redovisning för fonder av det slag, som nu är i fråga, skall av kyrkoråden avgivas till samfälligheten.

I detta sammanhang må erinras, att en donationsfond för visst församlingsändamål jämväl kan vara anordnad på så sätt, att för fonden finnes särskild styrelse, som ej utgöres av något församlingens organ men för sin förvaltning är redovisningsskyldig till församlingen. Därest en sådan fond skulle vara avsedd för ett ändamål, som faller inom samfällighetens kompetensområde, bör uppenbarligen redovisningen i fortsättningen ske till samfälligheten. Något särskilt övergångsstadgande i detta avseende torde emellertid icke vara erforderligt.

Beträffande de donationsfonder, som enligt de föreslagna bestämmelserna skola överföras till samfällighetens disposition, kommer givetvis icke genom överförandet att ske någon utvidgning av de föreskrifter om fond-

medlens användande, som kunna hava uppställts i donationsurkunderna, såsom att medlen skola användas allenast till förmån för personer, knutna till viss församling. Spörsmålet om permutation av dylika donationsbestämmelser har berörts ovan i kap. 3.

Under punkt 2 i övergångsbestämmelserna har upptagits stadgande, att de före tidpunkten för lagens ikraftträdande inom församling i vederbörlig ordning fattade beslut rörande avlönings- och pensionsförhållanden för prästerskap och kyrkobetjänte skola äga samma giltighet som om besluten fattats av församlingsdelegerade.

För att den nya organisationen skall kunna i sin helhet träda i funktion den 1 januari 1944 erfordras, att församlingsdelegerade och andra organ för samfälligheten utses redan under år 1943 samt träda i verksamhet för upprättande av stat för år 1944 ävensom för vidtagande av andra åtgärder till förberedande av omorganisationen. Bestämmelser härom hava upptagits i punkterna 3 och 4. Då arbetet med upprättandet av den första staten — särskilt med hänsyn till den förut nämnda fördelning av tillgångar och skulder, som skall ske mellan samfälligheten och församlingarna — torde komma att kräva icke oväsentlig tid, synes det nödigt att församlingsdelegerade utses redan vid de första ordinarie kyrkofullmäktigsammanträdena under år 1943 och omedelbart efter valen träda i funktion. Tiden för de olika kyrkorådens avlämnande av specialförslag för samfällighetens utgifts- och inkomststat torde böra framflyttas till den 1 september 1943. I övrigt synas däremot de i den nya lagen givna bestämmelserna kunna följas även under år 1943.

Beträffande sättet för bestridandet av de kostnader, som föranledas av samfällighetens verksamhet under år 1943, synes det mest praktiskt bestämma, att dessa skola efter församlingsdelegerades beslut gäldas av församlingarna i förhållande till antalet skattekronor i varje församling. Punkt 5 innehåller stadgande härom. Beloppen torde kunna utgå ur de i församlingarnas stater för år 1943 upptagna anslagen för oförutsedda behov.

Församlingarnas räkenskaper för år 1943 böra även i vad angår uppgifter, som skola ankomma på samfälligheten, granskas i den för församlingarnas räkenskaper stadgade ordningen. Föreskrift i sådant avseende har upptagits i punkt 6.

Då det icke synes möjligt att utan en fullständig genomgång av församlingarnas ekonomiska förhållanden förutse alla de skilda detaljspörsmål, som kunna uppkomma vid övergången till den nya organisationen, torde det vara lämpligt att åt Kungl. Maj:t överlämnas att utfärda de närmare föreskrifter angående lagens ikraftträdande, som utöver lagens bestämmelser kunna visa sig erforderliga. Stadgande härom har upptagits i punkt 7.

Frågor om ändringar i andra författningar.

Beträffande frågan, huruvida de föreslagna ändringarna i lagen om församlingsstyrelse i Stockholm föranleda jämkningar i andra författningar, må hänvisas till vad som anförts vid 2 § (om tillämpning av kyrkofondslagen, prästlöneregleringslagen, ecklesiastik boställsordning samt lagen angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar), 21 § (rörande proportionellt valsätt), 36 § (rörande förfarandet vid indelningsändring) samt 62 § (rörande tillämpning av bestämmelserna i lagen om kommunal fondbildning samt i lagen angående användning i vissa fall av kommun eller annan samfällighet tillhörig egendom).

Lagen den 16 oktober 1908 angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning bör äga tillämpning jämväl i fråga om församlingsavgifter, som skola ingå till samfälligheten. Någon ändring i nämnda lag erfordras icke härför. Däremot torde visst tillägg böra ske till kungörelsen samma dag angående ersättning av allmänna medel åt svenska kyrkan tillhörande församling med anledning av främmande trosbekännare tillkommande lindring i skattskyldigheten till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning. I detta hänseende torde böra föreskrivas, att vad i kungörelsen är stadgat beträffande församling skall i Stockholm äga tillämpning jämväl å den kyrkliga samfälligheten och att därvid vad i § 2 av kungörelsen föreskrivits för församlings kyrkoråd skall åligga församlingsdelegerades kassaförvaltare.

Uppgifter angående organisationen av den kyrkligt-ekonomiska menighetsförvaltningen i övriga nordiska huvudstäder.

A. Köpenhamn.

Uppgifter, lämnade av danska Udenrigsministeriet i skrivelse den 22 april 1941:

Det fandtes i Köbenhavn pr. 5. November 1939 60 Sogne, fordelt i 5 Provstier. Mellem samtlige Sogne bestaar et fuldkomment ökonomiskt Fællesskab med Hensyn til Fordelingen af de folkekirkelige Udgifter.

De folkekirkelige Udgifter falder i 2 Grupper: a) Tilskud til Kirkernes Vedligeholdelse og Drift og b) Udgifter til Lönning af de ved Kirkerne ansatte Præster og Kirkebetjente m. fl.

Med Hensyn til Gruppe a) findes Hovedbestemmelsen i Lov Nr. 281 af 30. Juni 1922 om Kirkers Bestyrelse m. m. § 15, Stk. I: 'I Köbenhavn og paa Frederiksberg foretages Ligningen under eet paa alle Sogne og Sognedistrikter'. Angaaende Fastsættelsen af Ligningen henvises til Lovens § 14, Stk. 1, hvorefter Bestemmelse om Ligningens Störrelse træffes af Kirkeministeriet efter indhentet Erklæring fra Köbenhavns Kommunalbestyrelse.

Med Hensyn til Gruppe b) De folkekirkelige Lönninger findes Bestemmelserne i Afsnit III i Lov Nr. 143 af 28. April 1941 om Folkekirkens Lönningsvæsen i Köbenhavn og paa Frederiksberg, særlig §§ 27—29.

Af § 27 fremgaar, at Statskassen yder visse Tilskud til Lönning og Pensionering af folkekirkelige Tjenestemænd og disses Enker. Bortset fra Statens Tilskud dækkes de folkekirkelige Lönningsudgifter i Köbenhavn ved 2 Ligninger, nemlig den ældre Ligning af de saakaldte 'Præste-, Degne- og Klokkerpenge' i Henhold til Lov af 14. April 1904, se § 29, Stk. 2, og en Tillægsligning hertil, se § 29, Stk. 1.

Störrelsen af den folkekirkelige Lönningsligning fastsættes — ligesom den under a) nævnte Ligning af Tilskud til Kirkernes Vedligeholdelse og Drift — aarlig af Kirkeministeriet efter Forhandling med Köbenhavns Kommunalbestyrelse, saaledes at samtlige Lönningsudgifter fordeles ligeligt paa de 60 Sogne.

Det bemærkes endelig, at samtlige Præster og Kirkebetjente er fastlönnede og ikke maa modtage Betaling for Udförelse af kirkelige Handlinger, se § 30 i Loven af 28. April 1931.

Under Lönningsligningen medtages ogsaa Udgifterne til Vedligeholdelse af Præsters Embedsboliger, hvorved bemærkes, at kun 9 köbenhavnske Sognepræster har Embedsbolig, ejet af den kirkelige Lönningsfond, medens Resten af Præsterne bor i lejede Boliger. Under særlige Forhold kan Ministeriet, se Lovens § 13, Stk. 3, tillægge en Præst, der ikke har Embedsbolig, et Huslejetilskud, der da ogsaa udredes af Lönningsligningen. Saadant Tilskud har kun ca. 10 Præster.

Med Hensyn til Udfindelsen af det aarlige Belöb, som den enkelte til Folkekirken hörende Beboer i Köbenhavn skal udrede til Dækning af Folkekirkens under a) og b) nævnte Udgifter, bemærkes, at det, naar det samlede Udgiftsbelöb under a) og b) for et Finansaar er fastsat ved Forhandling mellem Kirkeministeriet og Kommunalbestyrelsen, ved Kommunalbestyrelsens Foranstaltning beregnes, hvor mange Öre hver skattepligtig skal betale i Kirkeskat pr. 'Kommuneskattekrone'. For Aaret 1940/41 betaltes saaledes 5.3 Öre til Folkekirken for hver Krone, den paagældende betalte i Skat til Kommunen.

Saavel Paaligning som Opkrævning af Kirkeskatten foretages ved Kommunalbestyrelsens Foranstaltning i Forbindelse med Paaligning og Opkrævning af den almindelige Kommuneskat, og der bliver ikke Spörgsmaal om nogen Udjævning af den ökonomiske Byrde mellem Menigheder (Sogne), hvor Skatteevnen maatte være forskellig.

B. Oslo.

Uppgifter, lämnade av kyrkoherden i Svenska Margaretaförsamlingen i Oslo, legationspredikanten Axel Weebe i skrivelse den 28 februari 1941:

»Oslo kommun avlönar en tjänsteman, den s. k. kirkevergen, genom vars kontor alla administrativa utgifter för kyrkoförsamlingarna såsom prästlöner (till största delen), klockarelöner, underhåll av kyrkobyggnader, kyrkornas bränsle och ljus m. m. utbetalas. Om man undantager en liten del av prästernas löneförmåner, det s. k. reguleringstillägget, vilket utbetalas genom kirkedepartementet, ingå alla dessa nämnda utgifter i den kommunala beskattningen. Full ekonomisk samfällighet mellan kyrkoförsamlingarna i Oslo är alltså anordnad.

Det kanske kan vara av intresse att i detta sammanhang omnämna, att ett *menighetsråd* (något i stil med vårt kyrkoråd) finnes i varje församling (menighet). Detta råd utövar tillsyn över och har ansvar för alla donationer, som tillhöra menigheten, jämte menighetens feriehem och ålderdomshem, institutioner vilka här merendels tillkommit på frivillighetens väg. Menighetsrådens förvaltning granskas en gång om året på ett *menighetsmöte* (i någon mån alltså motsvarande vår kyrkostämma), vilket möte alltid hålles i själva kyrkan.»

C. Helsingfors.

Skrivelse den 21 mars 1941 av kyrkoherden i Svenska Olaus Petri-församlingen i Helsingfors, legationspredikanten Folke Palmgren:

»De nuvarande sex evangeliskt-lutherska församlingarna i Helsingfors uppkommo år 1906 genom delning av den enda, tvåspråkiga och på grund av stadens växande folkmängd alltför stora församling, vilken ditintills omfattat hela den evangeliskt-lutherska befolkningen. Denna delning skedde dels på territoriell, dels på språklig grund så, att den finska-talande befolkningen inom vissa områden i staden bildade finska församlingar, medan den svenska-talande befolkningen inom samma territorier sammanslöts till svenska församlingar.

De sex så uppkomna församlingarna ha gemensamma kyrkofullmäktige och gemensam ekonomisk förvaltning. Både kyrkor, prästgårdar och andra fastigheter, som tillhört den odelade församlingen och nya, som tillkommit, är gemensam egendom. En dylik anordning möjliggöres genom gällande kyrkolag § 478, som stadgar, 'att om delning av en församling kommer till stånd, kunna de sålunda uppkomna skilda församlingarna bibehållas vid gemensamma kyrkor samt gemensam egendom och gemensam vård om deras ekonomiska angelägenheter genom gemensamma kyrkofullmäktige'.

Kyrkofullmäktige utses till ett antal av 48 och väljas på respektive församlingars kyrkostämmor för fyra år åt gången. Fjärdedelen av dem väljas till lika antal av varje församling. De återstående väljas av varje församlings kyrkostämma i förhållande till dess sammanlagda röstetal efter av domkapitlet i Tammerfors för fem år i sänder verkställd fördelning. Denna anordning avser att säkra varje enskild församling en representation, som tar hänsyn till församlingens storlek. Jämte de valda medlemmarna ha församlingarnas kyrkoherdar säte och stämma i de gemensamma kyrkofullmäktige, och ordet där föres av den bland kyrkoherdarna, som domkapitlet för året därtill utser.

Kyrkofullmäktige tillkommer enligt kyrkolagen § 307 bland annat frågor om kyrkomedels förvaltande och användande samt kyrkoräkenskapers granskning, byggnad och underhåll av kyrka, prästgård och vad därtill hörer, hushållning och vård om försam-

lingarnas jord och fastigheter, uttaxering av penningavgifter eller bestämmande av andra slags bidrag av enskilda till underhåll av vad till kyrkoväsendet hör. De gemensamma kyrkofullmäktige inom Helsingfors stads evangeliskt-lutherska församlingar äro således beslutande organ i fråga om församlingarnas ekonomiska förvaltning och bestämma en för församlingarna gemensam inkomst- och utgiftsstat.

Som verkställande organ för kyrkofullmäktiges beslut i ekonomiska frågor tjänstgör kyrkoförvaltningsnämnden. Denna nämnd utgöres av sex ledamöter och lika många suppleanter (en ledamot och en suppleant för varje församling) jämte en ordförande. Ledamöterna utses av kyrkofullmäktige för en tid av fyra år, dock så att alltid efter två år halva antalet ledamöter och suppleanter avgå. Dessutom utser kyrkofullmäktige en ordförande för ett år i sänder. Nämnden utser inom sig vice ordförande samt antager sekreterare, och dess ledamöter åtnjuta skäligt arvode, vars belopp kyrkofullmäktige bestämmer. Kyrkofullmäktiges ordförande och övriga kyrkoherdar få bevista nämndens sammanträden men äga ej rätt att deltaga i överläggningar och beslut enligt den av domkapitlet fastställda arbetsordningen § 4. Dock har praxis utvecklat sig därhän, att nämnden vid sina sammanträden 'konfererar' med närvarande kyrkoherdar.

Kyrkoförvaltningsnämnden åligger bland annat att årligen föranstalta syn å samtliga kyrkobyggnader och församlingarnas övriga fastigheter. Yppas någonstädes brist, äger nämnden utan omgång vidtaga åtgärd för avhjälpande av densamma, därest kostnaden icke överstiger 10 000 mark. Eljest överlämnas frågan till kyrkofullmäktiges avgörande. Vidare åligger det nämnden att inom utgången av november månad varje år uppgöra förslag över utgifter och inkomster för det nästföljande kalenderåret. Detta förslag grundar sig vad beträffar utgifterna på de anslagsäskanden, som varje församlings kyrkoherde före den 15 september inlämnat till nämnden. Det sålunda uppgjorda utgifts- och inkomstförslaget granskas av de olika församlingarnas kyrkoråd, varefter det överlämnas till kyrkofullmäktige, där det först blir föremål för ytterligare granskning av dess beredningsutskott. Till detta sedan 1923 existerande utskott hör förutom ordföranden sex ledamöter av sagda institution, en för var och en av de sex församlingarna. Sedan utskottet behandlat förslaget, fastställes detta av kyrkofullmäktige.

Genom den för de olika församlingarna gemensamma inkomst- och utgiftsstaten blir skattöret exakt detsamma i samtliga församlingar. Den enskilda församlingen utfärdar inga särskilda skattesedlar, utan dessa äro lika för den kyrkligt ekonomiska samfälligheten (Sedlarnas rubrik lyder: Kyrkoavgift till Helsingfors stads evangeliskt-lutherska församlingar). Några åtgärder i syfte att mellan kyrkoförsamlingar med olika relativ skattekraft utjämna den ekonomiska belastningen behöva således icke vidtagas utan bliva genom ovan skisserade organisation och system överflödiga.

Man bör här observera den skillnad, som råder mellan uppbördssättet av de kyrkliga avgifterna i Sverige och i Finland. I Sverige upptages kyrkoskatten som en post på kommunaldebetsedeln och inbetalas samtidigt med kommunalskatten till de kommunala myndigheterna, som sedan vidarebefordra den till respektive församlingar. I Finland befattar sig de kommunala organen icke med kyrkoavgifterna. Det blir församlingarnas egen sak att uppbära dessa avgifter, och församlingarna måste därför själva hålla sig med eget uppbördsverk. Dock äga de rätt att anlita vederbörande statliga myndighet för indrivning av avgifter, som icke inbetalats i laga tid. Denna olika anordning av den kyrkliga skatteuppbörden i de båda länderna beror ytterst på att förhållandet mellan stat och kyrka är olika. Kyrkan i Finland är friare i förhållandet till staten och dess organ än den svenska kyrkan, men bandet dem emellan är också lösare.

Anordningen med egen uppbörd och särskilda sedlar för kyrkoavgiftens upptagande är sålunda en följd av rätten till fritt utträde och i sammanhang härmed upprättad civilregistratur. Varje finsk medborgare har skyldighet att antingen tillhöra någon av staten godkänd religiös sammanslutning, där han är registerförd, eller också låta inskriva sig i civilregistret. Medborgare tillhörande civilregistret (deras antal uppgår för närvarande till 1.5 procent av totalbefolkningen) äro befriade från kyrkoskatt, och det blir sålunda på grund av denna princip helt naturligt att kyrkoskatten icke kan utgå som en allmän skatt och uppföras på kommunaldebetsedeln. Lika naturligt är det, att ett förslag som

det för Stockholms vidkommande av kammarrådet Tom Wohlin nyligen uppgjorda, där den kyrkliga budgeten skulle ingå i den kommunala, icke kan komma i fråga i Finland.

Helsingfors stads församlingar måste alltså hava ett organ, som uppgör taxeringslängder (uppgifter om antalet skattören erhållas från vederbörande taxeringsmyndighet), distribuerar skattesedlar samt uppbär kyrkoavgifter och i övrigt handhar samfällighetens ekonomi. Detta organ kallas Helsingfors stads evangeliskt-lutherska församlingars kyrkokontor, och förestås av kyrkoekonomen, som har till sitt förfogande en biträdande kyrkoekonom, kyrkokassören och ett antal kontorsbiträden. Kyrkokontorets göromål äro mellan kyrkoekonomen och biträdande kyrkoekonomen så fördelade, att kyrkoekonomen handhar alla andra uppgifter än dem, vilka gälla församlingarnas fastigheter, vilka uppgifter tillkomma biträdande kyrkoekonomen.

I ovanstående rader har jag sökt skissera, huru den kyrkligt ekonomiska förvaltning inom Helsingfors stads evangeliskt-lutherska församlingar för närvarande sedan moderförsamlingens delning år 1906 fungerar. Man kan nu ställa den frågan: Anser man allmänt, att nuvarande organisation är fullt tillfredsställande eller finnas några berättigade önskemål om dess förändring och förbättring?

Den stora fördelen med nuvarande ordning är givetvis den, att skattesatsen inom de sex församlingarna blir densamma, och att sålunda en persons kyrkoavgift är oberoende av den församling inom staden han tillhör.

Men den gemensamma ekonomiska förvaltningen medför också uppenbara brister. Som sådana må framhållas, att förvaltningsapparaten är allt för komplicerad och att kyrkofullmäktiges arbete betungas med en mängd småärenden, som enbart angå den enskilda församlingen. Det kan sålunda inträffa, att av de ärenden, som äro upptagna på kyrkofullmäktiges föredragningslista, endast två eller tre beröra samtliga församlingar medan ett tjugotal blott ha betydelse för någon av de enskilda församlingarna inom samfälligheten. Beslutanderätten tillkommer således i alla dessa fall en institution, vars majoritet icke tillhör den församling, som ärendena gäller och för vilka ärenden den saknar intresse och insikt. Den enskilda församlingens speciella önskemål och behov ha därför svårt att med nuvarande ordning bli tillgodosedda i nöjaktig omfattning. Å andra sidan uppammar det nuvarande systemet en tendens hos den enskilda församlingens företrädare att söka erhålla största möjliga anslag till församlingsarbetets olika ändamål, antingen dessa anslagssummor äro alldeles nödvändiga eller icke. Den enskilda församlingen söker nämligen helt naturligt genom anslagsäskanden tillskansa sig största möjliga del av de gemensamma utgiftssummorna, och den enskilda församlingens representanter ha icke ett så direkt intresse av att skattesatserna hållas nere, som när varje församling ensamt bär ansvaret för de belopp, som uttaxeras.

En ytterligare svårighet med nuvarande system är, att det är tvivel underkastat, huruvida en enskild församling, som ingår i samfälligheten, kan betraktas som juridisk person och besitta enskild egendom, vars avkastning tillfaller församlingen i fråga. Församlingsmedlemmar, som vilja donera just till sin församling men icke till den ekonomiska samfälligheten, ha därför ingen annan möjlighet än att konstituera sin donation som särskild stiftelse.

Genom ytterligare delning av de nuvarande sex församlingarna, vilken fråga står på dagordningen, och genom nya församlingars tillkomst på grund av inkorporering kommer inom en snar framtid de församlingars antal, som skola ingå i den kyrkligt ekonomiska samfälligheten att ytterligare ökas, och ovannämnda olägenheter komma att bli ännu svårare att bemästra. Frågan om en omorganisation av den kyrkligt ekonomiska förvaltningen är därför i hög grad aktuell, och den s. k. kyrkoherdekonferensen i Helsingfors har tillsatt en kommitté, bestående av tre av stadens kyrkoherdar jämte tillkallade juridiska och förvaltningstekniska sakkunnige, vilken kommitté har i uppdrag att snarast inkomma med förslag till omorganisation av den nuvarande ordningen. Man hoppas, att i detta under utarbetande varande förslag kunna förena den påtagliga fördel, som den ekonomiska samfälligheten genom en för samtliga församlingar gemensam skattesats innebär, med större frihet och ekonomisk självständighet för den enskilda församlingen. Man är alltså icke beredd att övergå från nuvarande starka centralisation till en utpräglad

decentralisation och ekonomisk delning med full ekonomisk självständighet för den enskilda församlingen, alltså det system, som för närvarande råder i Stockholm. Nuvarande gemensamma kyrkofullmäktige och den gemensamma kyrkoförvaltningsnämnden tänker man sig bibehållna, men deras uppgift skulle inskränka sig till vad man kanske kan kalla den ordinarie budgeten, alltså byggnad och vård av kyrkor, församlingshus och andra fastigheter, vård och planering av begravningsplatser etc. Men vid sidan av dessa i gemensamma ärenden bestämmande organ har man för avsikt att inrätta särskilda kyrkofullmäktige och en särskild förvaltningsnämnd för varje till samfälligheten hörande församling. Bestämmelserna i gällande kyrkolag anses nämligen tillåta, att en församling dels kan ingå som part i en samfällighet och dels därjämte kan ha sin egen ekonomiska förvaltning. Dessa, den enskilda församlingens ekonomiska organ skola ha bestämmanderätt om utgifter, som röra församlingen i fråga t. ex. anslag till församlingsarbetets och diakonins olika verksamhetsgrenar. Emellertid anser man icke, att en särskild uppbörd för den enskilda församlingen därför skulle vara erforderlig. Uppbörden kan som hittills ske genom kyrkokontoret, men blott en del av inkomsterna skola överlämnas till de gemensamma kyrkofullmäktige. En annan del av de gemensamma inkomsterna åter bör fördelas mellan de olika församlingarna efter en plan, där hänsyn tages till den enskilda församlingens folkmängd och andra faktorer. En omreglering av anslagsfördelningen mellan församlingarna torde bli behövlig vart tionde år. Nämnda anslag skulle alltså ställas till den enskilda församlingens disposition, och det skulle alltså ankomma på dess särskilda kyrkofullmäktige och kyrkoförvaltningsnämnd att fördela dessa anslag på olika ändamål och verksamhetsgrenar inom församlingen. Vidare skulle den enskilda församlingens fonder förvaltas av dessa organ.

Genom denna nya och förändrade organisation åsyftar man att bibehålla den nuvarande ordningens fördelar men samtidigt undvika dess brister. Man vill å ena sidan icke slopa de gemensamma organen för de gemensamma ärendena och den gemensamma förvaltningen. Men å andra sidan vill man genom den föreslagna nya organisationen vinna en viss grad av självständighet och ekonomisk frihet åt den enskilda församlingen.

Det kanske kan vara av intresse att här meddela, att myndigheterna i *Vasa stad* för närvarande äro i färd med att uppgöra ett delningsförslag för därvarande tvåspråkiga evangeliskt-lutherska församling. Den skall delas på språklig grund, och man föreslår här gemensam uppbörd för de båda nya församlingarna, varefter de kyrkoavgifter, som influtit från församlingarnas enskilda medlemmar, överföras till respektive församlingars kassor, medan firmornas och aktiebolagens kyrkoavgifter skola tillfalla en gemensam kassa, som kommer att stå under de gemensamma kyrkofullmäktiges förvaltning och användas för de båda församlingarnas gemensamma utgifter.

Resultatet av ovanstående undersökning av den kyrkligt ekonomiska förvaltningen i Helsingfors kan alltså sammanfattas sålunda, att utvecklingen här gått efter centralisationens och samfällighetens linje men att de vunna erfarenheterna visa, att en alltför stark centralisation medför påtagliga olägenheter. Man strävar därför nu att avhjälpa dessa genom tillskapandet av en organisation, som även kan giva den enskilda församlingen en viss självständighet och stärka dess ekonomiska ansvar. Erfarenheten härifrån visar sålunda, att man icke från en decentraliserad förvaltning, där varje enskild församling bestämmer allt i ekonomiska ting, bör övergå till en ekonomisk samfällighet, där den enskilda församlingen icke äger bestämmanderätt ens i de ekonomiska frågor, som rör den ensam, utan problemet måste lösas så, att gemensamma utgifter avgöras av gemensamma organ medan den enskilda församlingen bibehålles vid en viss självständighet i sina egna ekonomiska angelägenheter.»

Undersökning rörande verkningarna av ett skatteutjämningsförfarande mellan Stockholms församlingar enligt det av domkapitlet framlagda förslaget.

I anslutning till behandlingen i förevarande betänkande (kap. 5) av frågan om ett skatteutjämningsförfarande mellan Stockholms församlingar enligt de grunder, som föreslagits i domkapitlets yttrande i ärendet, hava vissa uträkningar gjorts för att belysa vilken effekt ett sådant förfarande skulle få i avseende å utdebiteringens storlek i de särskilda församlingarna. Dessa uträkningar hava avsett nämnda effekt i det fall att utjämningsförfarandet varit i tillämpning vid bestämmande av utdebiteringarna de senaste fem åren under i övrigt oförändrade förhållanden.

I domkapitlets yttrande har förutsatts, att Kungl. Maj:t skulle bestämma tvenne faktorer, som skulle bliva avgörande för utjämningsbidragens storlek. Den ena av dessa faktorer avser storleken av den för hela staden lika utdebitering (»avgiften till den gemensamma kyrkofonden»), varigenom medel till utjämningsbidrag skulle anskaffas. Den andra gäller storleken av ett öretal, som skulle — med lika belopp för varje bidragsberättigad församling — ingå jämte vissa av den särskilda församlingens förhållanden beroende faktorer i den uträkning, varigenom utjämningsbidragets storlek skulle bestämmas. Det belopp, som härvid av Kungl. Maj:t fastställes i ett av dessa avseenden måste givetvis återverka på fastställelsen i det andra. Av vad som anförts i yttrandet i fråga om bestämmandet av den förstnämnda faktorn, utdebiteringsbeloppet, framgår att det primära vid fastställandet skulle vara den andra faktorn, alltså det i bidragsberäkningen ingående öretalet, något som också i och för sig är naturligast. Men beträffande storleken av detta öretal har i yttrandet icke angivits någon norm.

Av en not till yttrandet framgår däremot, att domkapitlet beräknat — tydligen med utgångspunkt från hithörande förhållanden det år, för vilket uppgifter lämnats i det remitterade betänkandet — att den för ändamålet erforderliga utdebiteringen skulle falla inom gränserna 7—10 öre per skattekrona. Denna uppgift har därför synts kunna tagas till utgångspunkt för de nu åsyftade uträkningarna. Härvid är emellertid att märka, att den sålunda angivna utdebiteringen skulle avse medelsanskaffning icke blott till de föreslagna utjämningsbidragen utan även till årlig avsättning för särskilda bidrag till kyrkobyggnad. I förevarande sammanhang torde dessa särskilda bidrag få lämnas helt ur räkningen och följaktligen ej heller någon utdebitering medräknas för avsättning till sådana bidrag. För dylik avsättning har domkapitlet förslagsvis nämnt ett belopp av 150.000 kronor årligen, vilket skulle motsvara en utdebitering av något mer än 1 öre per skattekrona. Vid sådant förhållande synes det kunna antagas, att man skulle i omförmälda avseende ungefärligen träffa vad domkapitlet avsett genom att räkna med en utdebitering av 8 öre per skattekrona enbart för utjämningsbidragen.

Från denna utgångspunkt har därefter undersökts, huru högt det öretal, som skulle bestämmas för beräkningen av bidragen till de bidragsberättigade församlingarna, kunnat sättas de ifrågavarande åren med den medelstillgång, som varit att påräkna genom utdebitering av beloppet 8 öre per skattekrona (således ett förfarande i omvänd ordning mot vad i yttrandet åsyftats). Hänsyn har alltså härvid även tagits till att hela det utdebiterade beloppet icke kunnat påräknas inflyta (avgång för restantier). Sådan undersökning, som nu nämnts, har gjorts beträffande förslagets bägge alternativ i fråga om bidragets beroende av folkmängden. Därvid har det ifrågavarande öretalet befunnits böra sättas till 35, om den i bidragsberäkningen ingående folkmängdsfaktorn sättes lika med respektive församlings hela invånarantal, och till 39, därest den alternativt föreslagna regeln med beräknande av i vissa fall förhöjt och i andra fall reducerat invånarantal skulle tillämpas. Beträffande det förstnämnda öretalet bör erinras, att det med den här antagna utgångspunkten för beräkningarna skulle avse det fall, att bidraget — för att använda förslagets terminologi — bestämmes till två tredjedelar av det »beräknade utjämningsbeloppet».

De ifrågavarande uträkningarna hava således gjorts med nu angivna belopp för de faktorer, vilkas storlek skulle bestämmas av Kungl. Maj:t. Resultatet har sammanställts i omstående tabell (Tab. A), vari jämväl intagits uppgifter om storleken av den faktiska utdebiteringen per skattekrona i varje särskilt fall. Därjämte har nederst i tabellen särskilt angivits skillnaden i öre mellan högsta och lägsta utdebiteringen de olika åren, såväl i vad angår den faktiska som beträffande den nu uträknade utdebiteringen. I fråga om den senare avser beteckningen »alt. I» i tabellen alternativet med varje församlings hela invånarantal såsom folkmängdsfaktor och »alt. II» alternativet med förhöjning respektive reducering av detta invånarantal.

Stockholms församlingars utdebitering per skattekrona för uppbörd åren 1937—1941 samt motsvarande utdebiterings beräknade belopp vid tillämpning av ett skatteutjämningsförfarande enligt det av domkapitlet framlagda förslaget.

Församling	Utdebitering i öre per skattekrona														
	1937			1938			1939			1940			1941		
	faktiskt	med tillämpning av domkapitlets utjämningsförslag		faktiskt	med tillämpning av domkapitlets utjämningsförslag		faktiskt	med tillämpning av domkapitlets utjämningsförslag		faktiskt	med tillämpning av domkapitlets utjämningsförslag		faktiskt	med tillämpning av domkapitlets utjämningsförslag	
		alt. I	alt. II		alt. I	alt. II		alt. I	alt. II		alt. I	alt. II		alt. I	alt. II
Jakobs	37	45	45	39	47	47	35.5	43.5	43.5	34	42	42	35	43	43
Klara	39.5	47.5	47.5	41	49	49	39	47	47	39	47	47	40	48	48
Engelbrekts	53	61	61	57	65	65	57	65	65	56	64	64	56	64	64
Oscars	38	46	46	36	44	44	38	46	46	38	46	46	36	44	44
Storkyrko-	57	65	65	59	67	67	59	67	67	70	78	78	77	85	85
Adolf Fredriks	64	72	72	66	74	74	63	71	71	63	71	71	94	102	102
Hedvig Eleonora	46	54	54	44	52	52	56	64	64	58	66	66	51	59	59
Kungsholms	32	40	40	36	44	44	40	48	48	35	43	43	39	47	47
Johannes	68	75.2	75	66	72.5	72.1	63	68.8	68.1	63	71	71	66	73.9	73.9
Gustav Vasa	63	66.3	65.3	66	68	66.6	61	63.2	61.7	57	59.2	57.6	59	61.3	59,6
Bromma	40	43.5	43.5	40	43.2	43.3	40	43.1	43.4	41	43.9	44.4	41	42.9	43.7
Sofia	44	37.3	35.5	49	44.2	42.7	48	45.4	43.8	46	46.9	45.7	48	49.5	48.1
Matteus	36	34.4	35.8	41	38.1	39.6	38	34.8	36.3	43	41.8	43	45.5	44	45
S:t Görans	41	31.5	32.8	46	37.1	38.6	46	37.4	39.1	47	40.5	42.1	47	42.1	43.6
Högalids	56	47.9	48.6	56	48.1	48.6	56	46.8	47.2	56	49.3	49.3	56	50.8	50.8
Maria	57	49.4	45.8	63	54.7	50.5	61	54.3	50.5	61	55.1	51.1	64	58.5	54.3
Katarina	43	32.9	35.9	46.5	36.3	39.3	47	36.8	39.8	48.5	40.6	43.1	54	48.1	50.1
Brännkyrka	54	27.4	25.5	61	35.9	33.8	57	35.5	33.7	57	40.1	39	57	41.2	37.5
Enskede	48	28.6	20.4	52.5	31.4	23.6	52.5	32	25.5	50.5	32.2	28	50.5	33.6	25.9
Differens mellan högsta och lägsta utdebitering	**36**	**47.8**	**54.6**	**30**	**42.6**	**50.4**	**27.5**	**39**	**45.5**	**36**	**45.8**	**50**	**59**	**68.4**	**76.1**
	(68–32)	(75.2–27.4)	(75–20.4)	(66–36)	(74–31.4)	(74–23.6)	(63–35.5)	(71–32)	(71–25.5)	(70–34)	(78–32.2)	(78–28)	(94–35)	(102–33.6)	(102–25.9)

Undersökning rörande verkningarna i skatteutjämnande hänseende av den föreslagna partiella samfälligheten.

För att belysa den i föreliggande betänkande föreslagna reformens verkan i avseende å skattetrycket i de särskilda församlingarna har beräknats, huru stor den kyrkligt kommunala utdebiteringen skulle hava blivit per skattekrona i var och en av dem under de senaste fem åren, därest reformen redan då varit genomförd. Givetvis har därvid förutsatts, att utgifter och inkomster för varje församlings vidkommande skulle även i så fall — evad de skulle belöpa på samfälligheten eller församlingen själv — hava beräknats till just de belopp, varmed de upptagits i församlingarnas fastställda statförslag för respektive år. Uppgiften har sålunda varit att med ledning av utgifts- och inkomststaterna söka uträkna, huru stort belopp av den faktiskt beslutade utdebiteringen per skattekrona, som i det särskilda fallet skulle under den angivna förutsättningen hava kvarstått såsom utdebitering till församlingen själv, samt huru mycket som skulle hava därutöver belöpt per skattekrona, om återstoden av den faktiskt beslutade utdebiteringen för alla församlingarna hade skett samfällt, alltså lika på hela stadens skatteunderlag.

Beräkningen har verkställts på grundval av församlingarnas stater för vart och ett av åren 1937—1941 och resultatet därav redovisas i omstående tabell (Tab. B). Beträffande sättet för genomförande av beräkningen för varje särskilt år må följande anmärkas.

Beträffande den del av den särskilda församlingens beslutade utdebitering, som avsett *skolkassans* och eventuellt förefintligt *församlingsbiblioteks* behov, skulle reformen icke hava betytt någon förändring. Den för dessa behov beslutade utdebiteringen per skattekrona har därför utan vidare uppförts såsom utdebitering till den särskilda församlingen. Staterna för *prästerskapets avlöning* jämte *den allmänna kyrkoavgiftens bestridande* hava ju däremot avsett angelägenheter, som skulle helt ankomma på samfälligheten. De totala utdebiteringsbeloppen enligt dessa stater för alla församlingarna hava därför summerats och fördelats på hela stadens skatteunderlag, och den sålunda erhållna utdebiteringen har uppförts såsom utdebitering till samfälligheten.

För *kyrkokassans* vidkommande åter har det gällt att verkställa en uppdelning av varje stats utgifts- och inkomstposter (andra inkomster än den beslutade utdebiteringen) allteftersom dessa skolat hänföra sig till samfällighetens respektive den särskilda församlingens verksamhetsområde. Härvid hava vissa svårigheter mött såtillvida, som staterna icke alltid varit för ändamålet tillräckligt specificerade eller ej haft härför tillräckligt tydliga anslagsrubriker. För att komma till rätta härmed hava genom skrivelser i maj 1941 till kyrkorådets ordförande i var och en av församlingarna begärts vissa särskilda uppgifter beträffande dels församlingarna tillhöriga fastigheter och av dem förhyrda lokaler, dels deras låneskulder samt dels av dem beslutade fondavsättningar och ianspråktagande av fonderade medel, vilka uppgifter således avsett att giva led-

Tab. B.

Stockholms församlingars utdebitering i öre per skattekrona för uppbörd åren 1937—1941 samt de med ledning av staterna för samma år beräknade beloppen av motsvarande utdebitering till församlingarna och samfälligheten därest nu framlagda förslag då hade varit genomfört.

Församling	1937		1938		1939		1940		1941		Medeltal 1937—1941		
	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten *31,4 öre.*	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten *33,7 öre*	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten *34,3 öre*	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten *34,2 öre*	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten *36,7 öre*	Den faktiska utdebiteringen	Utdebitering enligt föreliggande förslag, varav till samfälligheten *34,1 öre*	Ökning (+) eller minskning (—) enligt föreliggande förslag i jämförelse med den faktiska utdebiteringen
Storkyrko-	57	40.6	59	44.1	59	44 8	70	47.1	77	55.1	64.4	46.3	— 18.1
Klara	39.5	44.5	41	45.4	39	45.6	39	45 2	40	47.4	39.7	45.6	+ 5.9
Kungsholms	32	37.7	36	40.3	40	40.6	35	40.3	39	43.6	36.4	40.5	+ 4.1
S:t Görans	41	47.6	46	49.5	46	48.7	47	50 1	47	50.8	45.4	49.3	+ 3.9
Adolf Fredriks	64	42.5	66	45.3	63	45.8	63	46.8	94	58 8	70	47.8	— 22 2
Gustav Vasa	63	42.5	66	48.1	61	47.2	57	43.8	59	44.6	61.2	45.2	— 16
Matteus	36	47.9	41	49.1	38	47.7	43	51.5	45 5	54.7	40.7	50.2	+ 9.5
Jakobs	37	41.3	39	43.6	35.5	43	34	42.7	35	45.9	36.1	43.3	+ 7.2
Johannes	68	50.9	66	52.1	63	51.2	63	51	66	54.2	65.2	51.9	— 13.3
Engelbrekts	53	53.6	57	55.8	57	51.5	56	52.6	56	52.8	55.8	53.3	— 2.5
Hedvig Eleonora	46	42	44	43.4	56	43.8	58	44.5	51	46 2	51	44	— 7
Oscars	38	42.2	36	42.9	38	46	38	44 5	36	44.8	37.2	44.1	+ 6.9
Katarina	43	47.4	46.5	48.3	47	50.2	48.5	49.8	54	51.5	47.8	49.4	+ 1.6
Sofia	44	48.5	49	51.2	48	51.1	46	47.7	48	51.4	47	50	+ 3
Maria	57	51.1	63	53.1	61	52.5	61	49.8	64	50.7	61.2	51.4	— 9 8
Högalids	56	56	56	56.1	56	56	56	56.8	56	55.6	56	56.1	+ 0.1
Brännkyrka	54	49.6	61	52.9	57	52 9	57	52.6	57	52 8	57.2	52.2	— 5
Enskede	48	48	52.5	50 1	52.5	50.4	50.5	51 7	50.5	51.1	50.8	50.3	— 0.5
Bromma	40	42.4	40	45.7	40	45.5	41	45.5	41	46.2	40.4	45.1	+ 4.7
Hela staden	**45**	**45**	**48**	**48**	**48**	**48**	**48**	**48**	**50**	**50**	**47.8**	**47.8**	—
Differens mellan högsta och lägsta utdebitering	36 (68–32)	18.3 (56–37.7)	30 (66–36)	15.8 (56.1–40.3)	27.5 (63–35.5)	15.4 (56–40.6)	36 (70–34)	16.5 (56.8–40.3)	59 (94–35)	15.2 (58.8–43.6)	33.9 (70–36.1)	15.6 (56.1–40.5)	—

ning för den nu omförmälda uppdelningen av utgifts- och inkomstposterna i kyrkokassans stat. Dessa uppgifter hava sedermera i en del fall kompletterats genom underhandsförfrågningar hos församlingarna. Uppdelningen har på grund av materialets beskaffenhet ej kunnat bliva fullt exakt, men bristfälligheten härutinnan torde dock ej hava kunnat nämnvärt påverka det slutliga resultatet.

En del utgifts- och inkomstposter i kyrkokassans stat hava varit av sådan beskaffenhet, att de icke kunnat rätteligen hänföras i sin helhet till antingen samfälligheten eller den särskilda församlingen utan bort uppdelas på bägge parterna. Detta har självfallet gällt beträffande sådana poster som brist eller behållning från föregående år samt anslag till »diverse» eller »oförutsedda behov». Detsamma har också synts böra gälla i fråga om avsättningar till allmän fond eller kassaförlagsfond samt ianspråktagande av medel ur sådana fonder. Dylika poster hava, efter fördelningen på de bägge parterna av övriga utgifter och inkomster, uppdelats i proportion till de belopp, varmed utgiftssumman överstigit inkomstsumman enligt denna tidigare fördelning.

Sedan på nu angivna sätt uträknats, huru stora belopp i fråga om kyrkokassans stat som skolat anskaffas genom utdebitering å ena sidan till samfälligheten och å andra sidan till den särskilda församlingen, har den faktiskt beslutade totala utdebiteringen för kyrkokassans behov uppdelats i proportion till dessa belopp. Härav har den på församlingen belöpande andelen fördelats på dess skatteunderlag, och den sålunda erhållna utdebiteringen per skattekrona har tillagts den ovannämnda utdebiteringen för skolkassans behov, varigenom man slutligt funnit det belopp i öre per skattekrona, som under angivna förutsättningar skulle hava utdebiterats till församlingen själv. Samfällighetens andelar åter i de totala utdebiteringsbeloppen för alla församlingarnas kyrkokassor hava summerats och fördelats på hela stadens skatteunderlag. Det sålunda uträknade öretalet per skattekrona har tillagts den ovannämnda, på motsvarande sätt uträknade utdebiteringen för prästerskapets avlöning och den allmänna kyrkoavgiftens bestridande, varigenom slutligt framkommit det belopp i öre per skattekrona, som under angivna förutsättningar skulle hava utdebiterats till samfälligheten.

I tabellen har särskilt för vart och ett av de ifrågavarande åren angivits storleken i öre per skattekrona dels av den faktiska utdebiteringen och dels av den enligt det förestående beräknade utdebiteringen i varje församling. Huru mycket av sistnämnda utdebitering som skulle hava belöpt på samfälligheten, har för varje särskilt år angivits i tabellhuvudet. Av de sålunda meddelade uppgifterna hava också uträknats medeltal, som jämväl på motsvarande sätt intagits i tabellen. Nederst i respektive kolumner har särskilt angivits dels medelutdebiteringen i öre per skattekrona för hela staden under de ifrågavarande åren, dels också skillnaden i öre mellan den högsta och lägsta utdebiteringen i varje särskilt fall. Vid medeltalsuppgifterna har tillagts en kolumn, vari angivits med vilket belopp i öre den enligt förslaget beräknade utdebiteringen överstiger eller understiger den faktiska utdebiteringen.

För en jämförelse de olika församlingarna emellan beträffande verkningarna av den föreslagna reformen, sådana dessa kunna utläsas ur tabellen, torde några särskilda påpekanden böra göras. Att reformen skulle hava medfört ökning av utdebiteringen per skattekrona i de till folkmängden största församlingarna — S:t Görans, Matteus, Katarina och Bromma — sammanhänger givetvis därmed, att kostnaderna för organisationen, som skulle bestridas av samfälligheten, bliva relativt sett minst för de största enheterna. Det bör ihågkommas, att man i

allt fall har att räkna med att dessa församlingar behöva delas och att delningarna utan den nu föreslagna reformen måste antagas komma att betyda avsevärt större skatteökningar för deras vidkommande. Å andra sidan bör skatteminskningen för ett par av församlingarna — Adolf Fredriks och Hedvig Eleonora — ses i samband med att dessa haft betydande kostnader för amortering och förräntning av låneskulder till följd av församlingsdelningar år 1906, vilka kostnader enligt den föreslagna reformen skulle hava bestritts av samfälligheten. Slutligen bör här också anmärkas, att utdebiteringens storlek för Gustav Vasa församling varit i viss mån beroende av inkomster av dess kolumbarium och för Högalids församling av utgifter för dess urnlund. Då dessa inkomster respektive utgifter skola enligt förslaget påföras den särskilda församlingen, har verkan därav givetvis blivit, att den uträknade utdebiteringen blivit i förra fallet relativt låg och i det senare relativt hög. Vad särskilt angår innebörden härav för Högalids församling, för vilken den verkställda medeltalsberäkningen enligt förslaget visar högsta utdebiteringstalet (56,1 öre per skattekrona), kan nämnas att staterna för de ifrågavarande åren upptagit avsättningar till urnlunden med sammanlagt 110,000 kronor (motsvarande cirka 4 öre av utdebiteringen i medeltal).

Statens offentliga utredningar 1941

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Åtgärder för bekämpande av homosexualitetens samhällsfarliga yttringar. [3]
Förslag till rättegångsbalk. [7]
Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m. m. 1. Lagtext. [8] 2. Motiv. [9]
Statistisk utredning rörande fri rättegång. [21]
Strafflagberedningens promemoria med förslag till lag om kastrering m. m. [25]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

1938 års pensionssakkunniga. Betänkande med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen. [10]
Betänkande ang. revision av tjänsteförteckningen i vad avser allmänna civilförvaltningen. Del 1. Lönegraderna A 1—A 29. [17]
Betänkande med förslag till ändrad lydelse av § 16 regeringsformen. [20]

Kommunalförvaltning.

Betänkande med förslag ang. underlättande av deltagandet i kommunala val. [28]

Statens och kommunernas finansväsen.

Betänkande med allmänna riktlinjer för åstadkommande av tidigare inbetalning av utskylder. Del 1. [5] Del 2. [6]
Domänstyrelsens förslag till grunder för värdering av skog vid taxering av fastighet m. m. [23]

Politi.

Betänkande med förslag om inrättande av en statlig brandskola m. m. [11]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Utredning ang. byggnadskostnaderna. [4]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 1. Tiden augusti 1939—juni 1940. [18]
Socialvårdskommitténs betänkande. 3. Statistisk undersökning ang. fattigvårdens understödsverksamhet. [29]

Hälso- och sjukvård.

Betänkande rörande bekämpande av väggohyra. [15]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med förslag till livsmedelsstadga m. m. [22]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Betänkande ang. fiskarenas ekonomiska organisation och reglering av fiskmarknaden. [19]
Betänkande med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet. [24]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande ang. vattenförorening. 2. Tekniska och biologiska utredningar. [16]

Industri.

Betänkande med utredning och förslag till åtgärder för främjande av hantverk och småindustri. [14]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande med förslag till förstatligande av den allmänna väghållningen på landet m. m. [12]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag rörande restaureringen av Uppsala domkyrka. [2]
Förslag till revision av den svenska evangelieboken. [13]
Supplement nr 6 till Sveriges familjenamn 1920. [26]
Betänkande med utredning och förslag ang. läkarutbildningen. 1. Utbildningen till medicine licentiatexamen. [27]
Betänkande med förslag till lag ang. ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm. [31]

Försvarsväsen.

Sociala försvarsberedskapskommittén. Betänkande. Del 3. Förslag till krigspensionsförordning m. m. [1]
Betänkande och förslag ang. soldatvården. [30]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Stockholm 1941. Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B.
413526